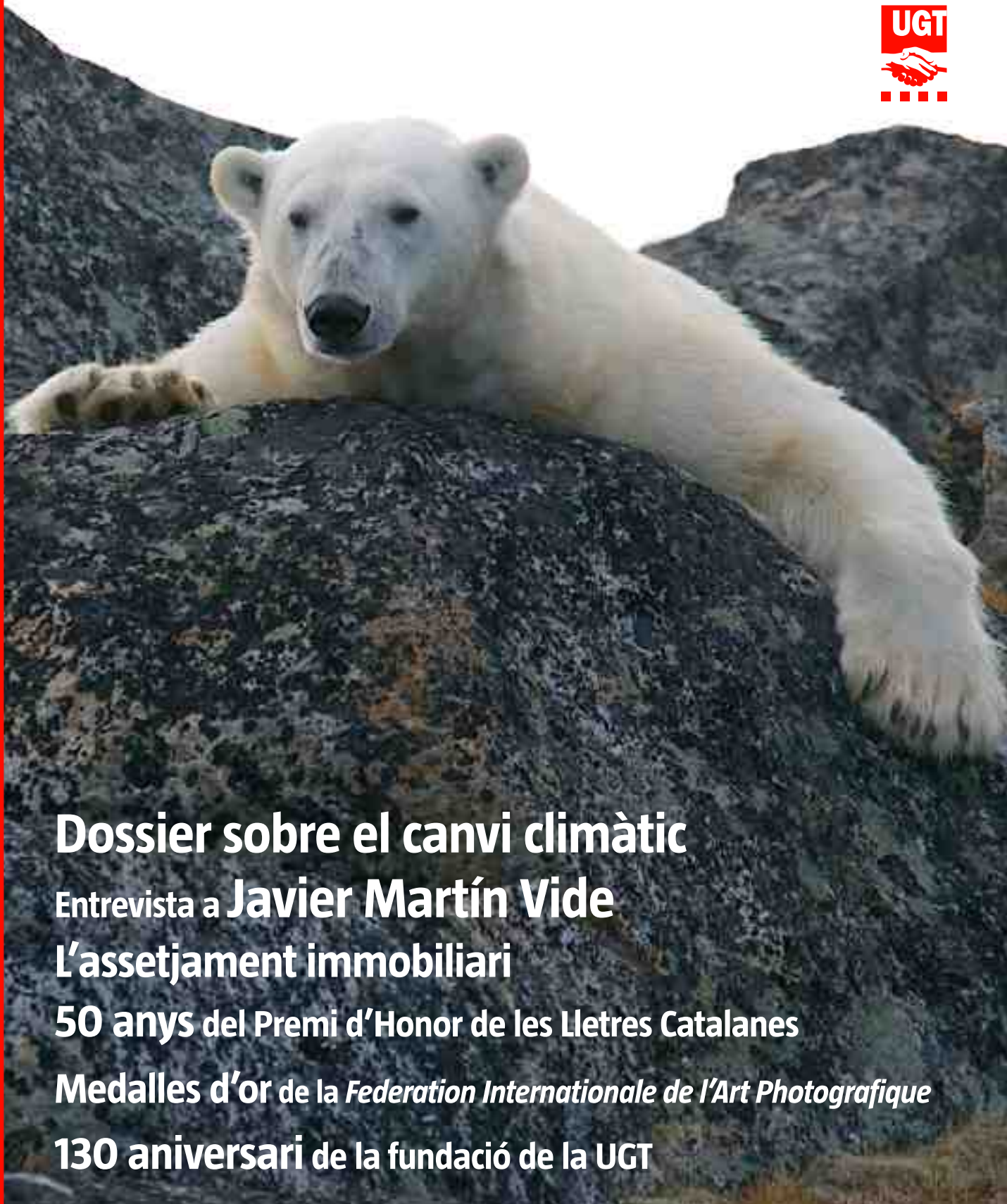

Les Notícies de **llengua i treball**

desembre de 2018 | semestral – núm. 47 | www.ugt.cat | 2 euros

Dossier sobre el canvi climàtic

Entrevista a **Javier Martín Vide**

L'assetjament immobiliari

50 anys del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes

Medalles d'or de la *Federation Internationale de l'Art Photographique*

130 aniversari de la fundació de la UGT

Foto de Andy Brunner, Unsplash

Les Notícies de llengua i treball

Consell editorial: Camil Ros, Laura de Andrés, Esperança Barceló (Illes), Lola Cayuela (País Valencià), Elena Ferrero (Avalot), Carmen García (Aragó), Daniel Garcia, Magda Gascon, Francesca Gispert, Anna Lliuró, Guillermo Martí (País Valencià), Laura Pelay, Gentil Puig (Catalunya Nord), Josep Puig i Pla, Isidre Tiana (fotografia)

Direcció: Rosa M. Puig-Serra

Sotsdirecció: Hèctor Moret

Servei lingüístic: Magda Gascon

Disseny/maquetació: Juan A. Zamarripa / Secretaria d'Organització, UGT de Catalunya

Redacció: Rambla del Raval, 29-35
08001 Barcelona
tel. 93 295 6100, ext. 28341
a/e: rmpuig_serra@catalunya.ugt.org

Dipòsit legal: B-15.113-97
ISSN 2013-3839

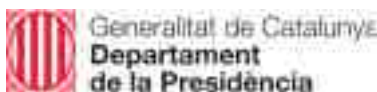
Versió digital: ISSN 2014-5810

Edita: UGT de Catalunya

Amb la col·laboració de:

CFDT de la Catalunya Nord
UGT del País Valencià
UGT de les Illes Balears
UGT Aragó

Amb la col·laboració de:

Per raons de sostenibilitat aquesta revista s'imprimeix amb paper ecològic i sistemes d'impressió i canals de producció respectuosos amb el medi ambient.

Dossier canvi climàtic

Introducció.....	3
Economia circular i transició justa, per Marta González.....	4
Com afecta el canvi climàtic a Catalunya, per Sarai Sarroca.....	8
Entrevista a Javier Martín Vide, per RM Puig-Serra i P. Nin.....	11
Els riscos per a la salut no tenen fronteres, per Carme Valls.....	18
Justícia ambiental, per Marta González.....	21
Projecte Life Clinomics, per Diputació de Barcelona.....	23

Societat

Laïcitat, una assignatura pendent, per F. Ferrer i Guàrdia.....	26
La bretxa de gènere en pensions, per Enriqueta Durán i Eva Pino.....	28
Joves emigrants, per Avalot.....	31
Actualitat de la renda garantida, per Generalitat de Catalunya.....	34
L'educació sexoafectiva dels infants, per Associació Magrana.....	35
Assejament immobiliari, per G. Domingo de l'Observatori DESC.....	38
El dia a dia de les dones al Marroc, per Núria Pelay.....	42

Llengua

Els termes del canvi climàtic, per Termcat.....	45
Una ruta ugetista per commemorar l'Any Fabra, per Magda Gascon....	46
50 anys dels Premis d'Honor, per Òmnium.....	48

Cultura

Medalles d'or de la FIAP.....	53
En la desaparició de Carmen Alborch, per Lola Cayuela.....	57
Futbol global, com es domestica la bèstia?, per F. Trillas.....	60
Any M. Aurèlia Capmany, per Josep Puig Pla.....	62
La importància de l'assignatura de música, per Mireia Aguiar.....	64

Història

130 aniversari de la fundació de la UGT, per Josep Antoni Pozo.....	66
Bicentenari del naixement de Karl Marx, per Josep Antoni Pozo.....	69

Infocultures

Ressenyes.....	72
----------------	----

LT

Si vols subscriure't a la revista i rebre-la al teu domicili o lloc de treball, fes-nos arribar les teves dades: UGT de Catalunya, Àrea de Cultura, rambla del Raval, 29-35, 08001 Barcelona, cultura@catalunya.ugt.org

Per consultar números anteriors ves a <http://catala.ugt.cat>, a l'apartat **Viu en català / Les Notícies de llengua i treball**.

Adherit a l'Associació de Premsa Periòdica en Català (APPEC).

Dossier sobre el canvi climàtic

Les innegables evidències de l'escalfament global anticipen què ens espera més enllà del límit del temps. El futur s'albira, perquè rebem perceptiblement el present. El futur ens adverteix, perquè les alarmes s'han disparat. Els senyals d'una nova era geològica són tangibles, es toquen, se senten, són prou clars: augment incontrolat de les temperatures, destrucció de la biodiversitat, desglaç, contaminació, radicalització dels fenòmens atmosfèrics, sequeres... Sense deixar de banda el fort impacte social i econòmic de conseqüències molt negatives que el canvi climàtic provoca: augment de les desigualtats, migracions massives, noves malalties, fam...

Les alteracions no han estat sobtades, es van iniciar de fa temps. La Terra cíclicament es transforma, però també l'acció de l'home hi contribueix de manera decisiva. Encara que no en sigui l'única causa, l'ús generalitzat de combustibles fòssils influeix de manera determinant en l'escalfament del planeta i els desastres consegüents.

En el dossier que dediquem al canvi climàtic no volem caure en una actitud apocalíptica, ni volem abusar d'adjectius excessius i tremebunds. Però la realitat és tossuda. Tocant de peus a terra, pretenem aproximar-nos, conèixer millor les causes de l'escalfament global del planeta Terra. I també explicar que, a partir de profundes i abastables correccions, es poden buscar solucions, camins plenament factibles, que evitin els actuals i anunciats desastres.

En definitiva volem contribuir al coneixement de les causes per poder exigir les armes necessàries, per comminar activament i a escala mundial els canvis radicals que evitin una greu crisi ecològica universal i les seves derivades. Aquest és bàsicament el principal repte de la nostra generació i encara tenim l'oportunitat de fer-ho. Aplicar solucions eficients és una responsabilitat que ens apel·la de manera urgent. La reflexió és individual però l'exigència s'ha de traslladar als governs mundials, uns governs que no semblen estar realment disposats a proporcionar-nos un futur, certament imperfecte i incert, però més intel·ligent. **T**

Foto de Thomas Hafeneth, Unsplash

Exemple de plàstic reciclable. Hans Braxmeier, Pixabay

La UGT davant el model de desenvolupament de l'economia circular i la transició justa

Marta González, tècnica de Medi Ambient de la UGT de Catalunya

Fins ara el model productiu i de consum de la nostra societat s'ha basat en una economia lineal on el cicle es limitava a produir, consumir o utilitzar i llençar. Ara però, hem de transformar aquest model ineficient en un model d'economia circular, on es considera tot el cicle de vida d'un producte: el producte ja es dissenya i s'elabora tenint en compte la matèria primera que s'utilitza perquè un cop usat o consumit, pugui ser reutilitzat, reparat o reciclat, i reaprofitar-se com a nou recurs per a una altra cosa, seguir creant valor i tancant així el cercle.

Des de la UGT de Catalunya estem plenament convençuts de la necessitat de mantenir el valor dels productes, materials i recursos en el cicle de l'economia el màxim temps possible, reduint al mínim la generació de residus i maximitzant l'eficiència dels recursos que disposem. Perquè no hi ha millor residu que el que no es genera. Hem de ser conscients que les matèries primeres que utilitzem actualment no seran suficients indefinidament per satisfer la demanda futura. D'aquesta manera, hem de gestionar i utilitzar de forma eficient els recursos disponibles.

D'altra banda, i és molt important destacar-ho com a sindicat, la transició cap a una economia circular redueix costos, impulsa la competitivitat i crearà nous llocs de treball,

que hauran de ser estables i de qualitat.

Segons informes de la Comissió Europea, la no generació de residus, la reutilització i el disseny ecològic aporten a les empreses un estalvi econòmic important, reduint també les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle. Dades europees indiquen que si els mòbils fossin més simples de desmuntar (de més eco-disseny) i es recollissin el 95% dels que es llencen, podríem tenir estalvis de material de fabricació superiors als mil milions d'euros, per posar un exemple de reducció de costos en l'aplicació de més ecodisseny i, per tant, d'un impuls d'economia circular.

Cal impulsar la reparabilitat, la durabilitat i el reciclat adaptat als productes i béns que fabriquem.

La gestió dels residus també és un tema d'importància cabdal: segons les darreres dades disponibles (Agència de Residus de Catalunya, 2016) a Catalunya generem 1,36 kg/hab./dia (3,73 milions de tones de residus municipals) experimentant un creixement en els darrers tres anys, després del descens provocat per la crisi. Milions de tones de material que es pot utilitzar està en els residus que llencem i que podrien ser reciclats o reutilitzats. La fracció resta, aquella que es llença sense reciclar i no aprofitem per res, suposa a Catalunya un 61,5% (dades de l'Agència de Residus de Catalunya 2016, les últimes disponibles a la web). De fet, si la segregació es fes correctament, es calcula que aquesta fracció seria aproximadament d'un 17% dels residus municipals.

Cal destacar també la preocupació pel malbaratament alimentari que es dona tant a escala mundial com a Catalunya. Dades de l'Agència de Residus de Catalunya ens infor-

Exemple de residus d'aliments. Nick Saltmarsh, Flickr

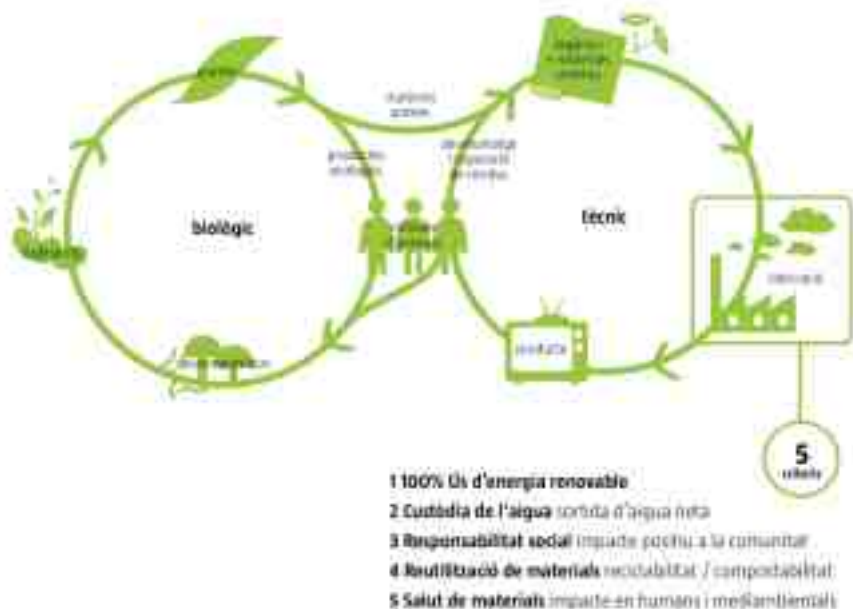
men que cada català malbarata cada any prop de 35 kg de menjar. És important prendre mesures clares que evitin aquesta situació, que es produeix al llarg de tota la cadena alimentària: explotació, transformació, fabricació i distribució dels aliments, ja que parlem de béns valuosos que cal consumir amb responsabilitat. S'ha d'estudiar, també, com facilitar la donació d'aliments.

Impulsar i finançar la **investigació i projectes innovadors en tots aquests àmbits, amb inversions públiques i privades**, és un punt irrenunciable per impulsar la competitivitat de les empreses i a Catalunya, posant especial èmfasi en les pimes.

Tots aquests factors han de contribuir a crear oportunitats de negocis derivats de noves necessitats que han d'atreure finançament privat i, per extensió, **crear ocupació. S'ha d'invertir en sectors generadors de llocs de treball que redueixin l'impacte de les activitats productives en el medi ambient garantint la qualitat de l'ocupació i els drets laborals. Sectors com la gestió residus alimentaris, matèries primeres críti-**

ques, residus industrials i miners, consum, contractació pública, reutilització d'aigües, fertilitzants, ecodisseny de productes, etc., són essencials en la creació de nova ocupació.

Aquesta transició cap a una economia circular, ha de ser una **transició justa per a tots els treballadors i treballadores**. En aquest sentit, el moviment sindical té responsabilitat d'acompanyar aquesta transformació i ser copartípic perquè totes les persones treballadores es beneficiïn d'aquest canvi. No es tracta d'un repartiment de sacrificis, sinó que el sindicat ha de vetllar perquè sigui una distribució justa d'oportunitats. No es tracta d'una pugna entre els futurs llocs de treball verds estables i de qualitat i els llocs de treball actuals que encara no han incorporat la vessant sostenibilista; no hem d'escollir, sinó acompanyar a reconvertir els existents amb un canvi progressiu recolzats per polítiques públiques de reconversió, formació i capacització que desenvolupin les capacitats adequades per a tots els nivells i per a tots els llocs de treball.

Nutrició biològica i tècnica en el marc del disseny «Bressol a bressol». Zhiying.lim, Wikimedia Commons

Per aquest motiu, el sindicalisme europeu ha desenvolupat el concepte de transició justa, que ha d'incloure una sèrie de polítiques i mesures que garanteixin que el resultat de l'evolució cap a una economia més sostenible ambientalment tingui com a resultat més cohesió i justícia social. Els programes educatius i de formació per a l'ocupació han de capacitar les persones, incloent en joves i dones, perquè es beneficiïn de les noves oportunitats d'ocupació derivades de noves necessitats socials vinculades a l'economia circular i a un desenvolupament sostenible i de qualitat per a tota la societat. I s'han de facilitar totes les adaptacions que siguin necessàries per a la permanència del mercat de treball. En aquest sentit, ha d'incloure el diàleg social a tots els nivells per fer a totes les persones treballadores protagonistes del canvi productiu i dels seus llocs de treball i les seves professions, i garantir, en la negociació col·lectiva, la participació en les decisions a prendre en el camí cap a la sostenibilitat, en l'organització i l'accés de la formació per a l'ocupació.

És necessari establir també continguts de protecció social per garantir un treball sa i saludable i segur a tot el món, així com protecció específica per als treballadors d'activitats que s'han de reconvertir o en algun cas, abandonar.

Fer la transició cap a una economia circular suposa treballar de forma imprescindible en:

- Sensibilització i informació social, perquè són actors principals i han de ser part activa en aquesta transició cap a un canvi en els béns i la forma de consumir. Més sensibilització i informació davant tots aquests reptes han de contribuir a estimular la demanda i preferència de productes fabricats de forma responsable.
- Aplicació immediata de noves tecnologies ja existents i que no s'estan aplicant (per manca de recursos, subvencions, etc., desenvolupar capacitat financera publicoprivada).
- Visualitzar l'economia circular com una eina potent de competitivitat empresarial i, per extensió, del territori i les economies locals amb capacitat d'impulsar

sectors emergents (provinents de noves necessitats als territoris) que són capaços de generar nova ocupació estable i de qualitat.

- Transversalitat en totes les polítiques, contribució de tots els sectors: transició cap a un model energètic eficient i economia baixa en carboni (economia que emet el mínim possible de gasos amb efecte d'hivernacle); nou sistema fiscal coherent substitutiu de l'actual, no complementari (atès que hi ha moltes incoherències: de vegades se subvencionen dues activitats contradictòries, s'ha de penalitzar el malbaratament i incentivar l'aprofitament).
- Dissociar el creixement econòmic de la degradació mediambiental i la generació de residus tal com ens estan marcant les directrius europees.
- En definitiva, hem de ser valents i ambiciosos i fer un pas endavant portant a la pràctica tot allò que ja fa molt de temps que tenim teoritzat (sabem què hem de fer, cal començar a fer-ho!).

Des de la UGT de Catalunya estem convençuts que l'economia circular ha de ser la base del nostre model de societat. Un model de societat just per a tots els ciutadans i ciutadanes sense excepció i ha de ser el territori el vector vehiculador a tal efecte. En aquest sentit, ja estem treballant sinèrgicament amb el govern, la societat i els sectors privats en el **Pacte Nacional per la Indústria**, en què un eix prioritari de treball és la sostenibilitat i l'economia circular amb la voluntat d'impulsar internacionalment Catalunya en aquesta matèria.

D'altra banda, des de la UGT de Catalunya i juntament amb administracions i altres entitats, estem duent a terme el projecte europeu **Clino-mics** (www.lifeclinomics.eu).¹ Aquest és un projecte pilot (subvencionat per la UE i els socis que hi participem) amb l'objectiu d'augmentar la resiliència de les entitats locals mediterrànies a través de la intervenció, en termes d'adaptació, a les conseqüències del canvi climàtic en tres territoris molt vulnerables i on ja es veuen els efectes de l'escalfament global: les **Terres de l'Ebre**, l'**Alt Penedès** i el **Parc Natural del Montseny-Reserva de la Biosfera** i en les seves diferents activitats econòmiques segons correspongui (turisme, agricultura i forestal i pesca).

Amb el projecte **Life Clinomics** volem potenciar **sectors estratègics innovadors adaptats a les noves necessitats del territori i que garantiran la sostenibilitat ambiental incrementant l'ocupació i la competitivitat**. Es tracta de dinamitzar l'economia del territori impulsant l'economia circular, com hem dit abans, dissociant el creixement econòmic i la generació d'ocupació de la degradació mediambiental i la generació de residus.

Les **accions** que s'estan desenvolupant en el marc d'aquest projecte són:

- Estudis en què cadascun dels territoris dels efectes del canvi climàtic (diagnòsis, impactes o vulnerabilitats amb escenaris actuals i projeccions futures) i de la capacitat social i institucional per augmentar aquesta resiliència del territori.
- Crear **noves estructures de governança multinivell (meses territorials i sectorials) donant participació i veu a tots els agents locals implicats** per analitzar les necessitats prioritàries i les diferents febleses i potencialitats per elaborar, després, estratègies i plans d'actuació adaptats a cada territori. La novetat d'aquesta actuació és que, a diferència del que és habitual —que les mateixes administracions redactin plans d'acció en els territoris i després es consulti els agents implicats— en aquest cas la proposta de pla d'acció resulta dels mateixos agents implicats en el territori que tenen ca-

Pàgina de presentació del portal de Life Clinomics

pacitat i voluntat de contribuir en aquesta resiliència del territori.

- **Formació i capacitat** dels agents polítics, socials i econòmics en els tres territoris dels sectors econòmics esmentats, amb l'objectiu de capacitar i formar en noves competències.
- **Involucrar inversors públics i privats per poder dur a terme dues actuacions** demostratives per territori de l'acció d'adaptació que es considerin prioritàries en cadascuna de les estratègies elaborades en els territoris.
- **Estratègies de comunicació-difusió i campanyes de sensibilització.**

Els resultats i la metodologia de Life Clinomics són **transferibles i reproduïbles** sobretot en les àrees climàtiques similars com la del sud d'Europa, i podrien ser orientadores, especialment pel que fa a la metodologia, en les altres dues àrees climàtiques europees: la del centre i la del nord.

Conclusions

La transició a una economia circular és una necessitat, ja que les matèries primeres són limitades i no cobriran la demanda futura, i perquè les externalitats de l'actual model econòmic no les podem seguir assumint sense comprometre generacions futures.

No ens hem de confiar en el voluntarisme de determinades polítiques, l'economia circular ja és una necessitat obligada. **IT**

¹ Vegeu l'article de la Diputació de Barcelona a la pàgina 23

Com afecta el canvi climàtic a Catalunya?

Sarai Sarroca Cervelló, meteoròloga de Betevé des del 2006. Llicenciada en Geografia i Màster en Meteorologia a la Universitat de Barcelona

El clima ha evolucionat sempre de manera natural, però des de fa uns anys ja es pot demostrar que hi ha un altre tipus de canvi climàtic, d'origen antròpic i que posa en perill els ecosistemes naturals i el desenvolupament econòmic i social. Es tracta d'una alteració notable de la temperatura i un deteriorament de la capa d'ozó fruit de l'augment dels gasos d'efecte d'hivernacle, l'ús d'energies elèctriques, de combustibles fòssils, de la contaminació de les zones urbanes o del mal ús dels residus.

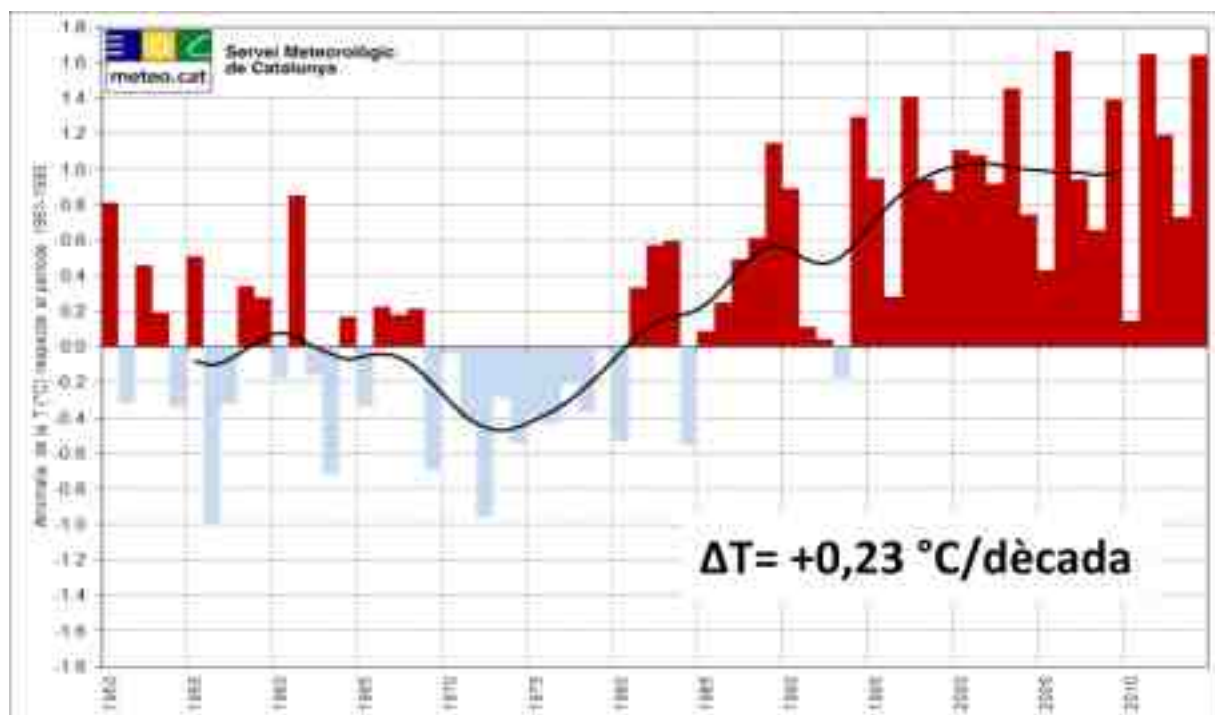
En aquest sentit, el Tercer Informe sobre Canvi Climàtic a Catalunya, elaborat per la Generalitat, posa de

manifest que des de l'inici de la revolució industrial les emissions dels principals gasos amb efecte d'hivernacle han augmentat. Concretament un 40% de diòxid de carboni (CO_2), 150% de metà (CH_4) i un 20% de diòxid nitrós (N_2O).

Aquest informe també demostra que hi ha una clara relació entre les emissions humanes acumulatives de CO_2 i l'augment de la temperatura. Segons les dades del Servei Meteorològic de Catalunya es preveu un augment tèrmic de $0,23^\circ\text{C}$ cada dècada, més marcat encara durant els mesos d'estiu. També es preveu una molt breu disminució de les precipitacions, de l'ordre d' $1,2\%$ cada dècada.

Malgrat que la tendència pluviomètrica és poc concloent, sí que s'observa un risc més alt de les precipitacions torrencials i un augment dels períodes secs.

L'impacte d'aquest canvi climàtic es fa palès amb l'augment de desastres naturals, com sequeres, onades de calor i inundacions, en el cas de Catalunya. També repercuteix en la producció d'aliments o en les activitats turístiques de cada comarca. Un exemple d'això són els estudis i les imatges del Centre Internacional d'Investigació dels Recursos Costaners (CIIRC). Aquest organisme preveu canvis importants en el relleu del litoral català, fruit de l'augment de

l'erosió i dels efectes dels temporals marins en les construccions, no sempre ben pensades i adaptades al medi en què es troben.

També es preveu un augment de la temperatura de l'aigua del mar. De fet, en els darrers 40 anys l'aigua del mar ja ha augmentat, i una mostra d'això són els registres de l'Estartit, on l'augment és de 0,3 °C cada decenni, en superfície. Això, de ben segur, té efectes en la flora i fauna marina i, de retruc, en la indústria pesquera.

El nivell del mar també ha augmentat i tot fa pensar que seguirà així. Entre 1990 i 2014 l'elevació marina a l'Estartit ha estat de 3,9 cm cada decenni. Alguns pronòstics calculen que l'augment del nivell del mar pot ser de l'ordre d'un metre de pujada relativa fins al 2100. Si això passa desapareixeria, per exemple, gran part del delta de l'Ebre. Un altre efecte seria la desaparició sota l'aigua de bona part de la platja de la Barceloneta o de la línia ferroviària del Maresme.

Un altre dels efectes del canvi climàtic es fa visible amb les glaceres del Pirineu. Malgrat que aquest 2018 ha estat un any molt bo pel que fa a nevades, els registres climàtics posen de manifest el retrocés dels aparells glacials propers a l'Aneto. A Catalunya ja no trobem cap aparell glacial visible.

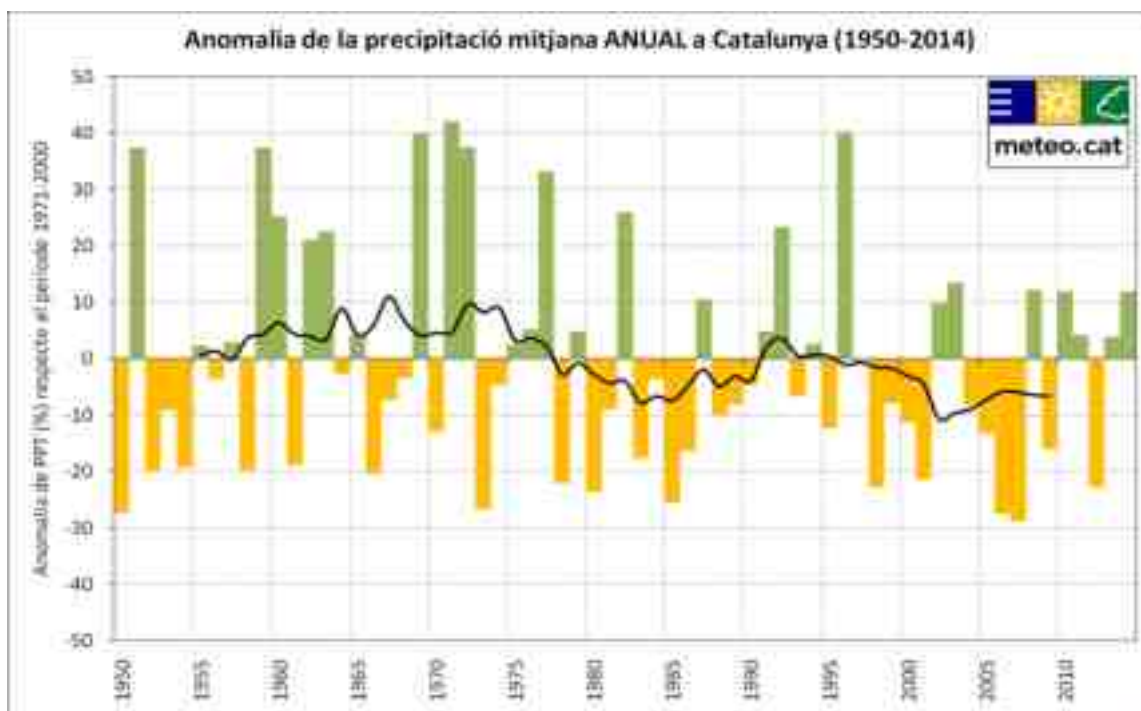
En els últims 150 anys, la temperatura mitjana ha augmentat 0,8 °C a escala mundial i al voltant d'1 °C a Europa, i es preveu que el 2100 en alguns llocs del planeta la temperatura podrà augmentar fins a 4 °C. Els últims 11 anys han sigut, sense dubte, dels més càlids des que hi ha registres climàtics.

En l'àmbit nacional i local tenim molts deures a fer per pal·liar els efectes del canvi climàtic, i més tenint en compte la falta de grans mesures mundials i d'acords internacionals. Cal tenir present que el canvi climàtic ja ens afecta, no és un pronòstic, sinó que ja el tenim aquí i és una amenaça sistèmica. Hem de trencar la sensació que no

podem despendre'ns dels hidrocarburs. Combatre el canvi climàtic hauria de ser una prioritat, ja que això ens farà més forts des del punt de vista de la productivitat, assumint sempre les especificitats de cada territori. De fet, hi ha qui creu que el canvi climàtic no té per què ser una mala notícia, sempre que ens anticipem als seus efectes i reduïm al màxim els factors que el propicien.

Què podem fer per reduir els efectes del canvi climàtic?

És clar que ja no podem fer res per evitar l'arribada del canvi climàtic, perquè aquest ja ens afecta. El que sí que podem fer és reduir-ne alguns dels efectes i evitar riscos. El personatge televisiu de fa uns anys, el Capità Enciam, ja ho anunciava al seu dia: «Els petits canvis són poderosos». Per exemple, sabem que l'ús del transport privat és una de les principals causes de la contaminació urbana, doncs intentem fer desplaçaments en transport públic, bicicleta o patinet. En aquest sentit, també

encoratjo les entitats públiques que apostin fermament en la millora de la xarxa ferroviària catalana.

També sabem que el reciclatge és molt important. Doncs apostem per llençar cada cosa al seu contenidor i, evidentment, mai deixarem deixalles a la natura perquè no només embruten, sinó que també perjudiquen la flora i la fauna de la zona.

Una altra de les mesures que cal fomentar és l'ús d'energies renovables, com es va fer fa uns anys amb els panells solars.

En l'àmbit domèstic també crec que és important consumir productes de temporada i de proximitat, així disminuïrem la nostra empremta ecològica, ja que el sistema de producció i transport d'aliments a escala global és un dels més contaminats del món. A més, és important no comprar productes envasats amb excés (com una mandarina pelada i embolcallada

en plàstic) i rebutjar l'ús de bosses de plàstic.

Un altre tema a tenir en compte és l'aïllament de finestres i portes per augmentar l'eficiència energètica de les nostres llars. No té sentit tenir l'aire condicionat tot el dia engegat i que entri aire calent de l'exterior per una finestra que no aïlla bé. El mateix passa a l'hivern amb la calefacció. De fet, està comprovat que un habitatge pot estalviar fins a un 30% de consum energètic amb un bon aïllament tèrmic. Dins aquest apartat crec que cal recordar que el termòstat de la calefacció és òptim quan se situa entre els 19 i els 21 °C a l'hivern, ja que per cada grau que baixa el termòstat reduïm un 8% d'energia. A l'estiu és suficient posar l'aire condicionat a 26 °C.

Quan comprem un electrodomèstic nou és important pel medi ambient fer la inversió amb aparells eficients. Fixar-se en els apa-

rells de classe A, els que consumeixen menys energia elèctrica, ens permetrà amortitzar el cost inicial amb un cost inferior de la factura de la llum. El mateix passa amb la substitució de bombetes de baix consum i que d'entrada són més cares, però a la llarga permeten un estalvi. Com que el 7% de l'energia consumida a les llars té a veure amb la il·luminació, també és important confiar el consum elèctric de casa nostra a empreses que fomentin les energies renovables.

Reduir el consum d'aigua és una altra de les mesures que tenim al nostre abast. Cal tenir en compte que un terç del consum d'aigua d'una llar s'utilitza al lavabo, entre dutxa, pica i vàter.

A la feina o a l'hora d'estudiar també podem reciclar imprimint només els documents imprescindibles i, si pot ser, utilitzar el paper per les dues bandes. **U**

A portrait of Javier Martín Vide, a middle-aged man with thinning hair, wearing a light blue button-down shirt and a dark grey blazer. He is standing outdoors with a blurred background of a city street. His hands are clasped in front of him.

Javier Martín Vide, climatòleg Proactivitat divulgativa contra el canvi climàtic

Rosa M. Puig-Serra i Pere Nin. Fotografies d'Isidre Tiana

Catedràtic de Geografia Física i director de l'Institut de Recerca de l'Aigua (IDRA) de la Universitat de Barcelona (UB), Javier Martín Vide és, segurament, la màxima autoritat de casa nostra en matèria de climatologia i canvi climàtic. Les seves formes amables i el seu parlar serè no amaguen l'entusiasme per allò de què parla. Perquè, a més de dominar com ningú la matèria, al nostre personatge l'apassiona donar-la a conèixer.

Això explica que tingués el seu propi programa de ràdio (l'agenda del medi ambient, a *Ràdio 4*), i que hagi publicat una vintena de llibres, entre els quals *Apaga la luz. El libro sobre el cambio climático*—en col·laboració amb el periodista José Luis Gallego—, que destaca pel seu caràcter divulgatiu. Aquesta tasca de difusió l'ha fet mereixedor de no pocs guardons, com el Premi Atlas de la UGT de Catalunya, que reconeix aquelles iniciatives exemplars desenvolupades en l'àmbit sociolaboral, o la IV Distinció de la UB a les millors activitats de divulgació científica i humanística.

El currículum de Martín Vide és, com resulta fàcil d'entendre, molt extens. Matemàtic i expert en anàlisi de les precipitacions, ha participat en el quart i el cinquè informes d'avaluació del canvi climàtic, que són els estudis de referència elaborats cada sis anys pel Grup Intergovernamental d'Experts sobre Canvi Climàtic de les Nacions Unides. Actualment és el coordinador del Grup d'Experts en Canvi Climàtic de Catalunya, i ha dirigit la redacció del Tercer Informe Sobre el Canvi Climàtic a Catalunya.

Javier Martín Vide presideix el Comitè Espanyol del Programa Mundial d'Estudis sobre el Clima, coordina el Grup de Recerca de Climatologia de la UB, és acadèmic numerari a la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, acadèmic corresponent de la Royal Academy for Overseas Sciences (Bèlgica) i de l'Acadèmia Malaguenya de Ciències. Per si no n'hi hagués prou, coordina el màster propi de la UB Climatologia Aplicada i Mitjans de Comunicació, i això ens fa tornar al principi. Perquè aquest expert no només en sap, sinó que sap explicar-ho i gaudeix fent-ho. Amb advertiments severos però sense alarmismes contraproduents. La seva recepta és positivisme i proactivitat.

Com a apassionat de la divulgació, creu que els mitjans de comunicació estan explicant bé tot el relatiu al canvi climàtic?

Els mitjans de comunicació són la principal font d'informació sobre aquesta matèria per a la gran majoria de ciutadans, que òbviament no accedeixen a la literatura científica. Fins fa un parell de dècades, o potser una, aquests mitjans presentaven la problemàtica amb posicionaments oposats. La meitat negava el canvi climàtic i l'altra meitat afirmava que era una realitat. Avui en dia, les evidències científiques han fet virar aquesta tendència cap al posicionament correcte, cosa que ens diu que estem davant d'un fenomen real, en pràcticament totes les informacions periodístiques. Així que podem dir que sí, que els mitjans transmeten prou bé el que està passant.

Hi ha el risc, però, de caure en l'extrem de les postures catastrofistes...

Sí, sí, aquestes posicions jo les evito, crec que cal fugir-ne, perquè ens poden dur precisament a la inacció, que és just el contrari del que pretenem. Crec que és més eficaç llançar missatges en positiu. No tinc motius per a l'optimisme, però he de ser forçosament positiu, i això vol dir ser proactiu. El catastrofisme no ens mena enlloc.

Tenim prou perspectiva, a escala geològica, per assegurar que el nostre impacte sobre el clima és així de determinant? Perquè un dels arguments del negacionisme és que uns pocs segles de mesuraments no són prou per determinar que l'escalfament global és causat per l'activitat humana.

La quantitat de dades és tan aclaparadora, tant d'estacions meteorològiques convencionals, com de satèl·lits, com de bioindicadors naturals acceptats per tothom, que si una cosa no es pot negar és que vivim en un planeta més càlid que trenta anys enrere. La ciència, que utilitza un llenguatge probabilístic, diu que és summament probable que la causa d'aquest escalfament sigui antròpica. I dir que és summament probable significa que el nivell de confiança és del 95 per cent o superior. Els negacionistes diuen que el Sol o els volcans també són factors que provoquen oscil·lacions climàtiques. No podem oblidar que els negacionistes

han tingut finançament, de vegades de forma oculta i altres vegades no tant, per part de poders econòmics molt importants que són contraris a la implantació de mesures de contenció i de transició del model econòmic. Són molt petits, però molt batalladors... Però ara els números no quadren si no hi afegim el factor humà com a nova causa. D'acord que el canvi climàtic no és una novetat, d'acord que aquest planeta ha sofert molts canvis climàtics en el passat geològic, però la novetat és que ara aquest canvi té una nova causa, el factor humà, i això és innegable.

Per tant, el futur que li espera al planeta no sembla gens engrescador. Hi podem fer alguna cosa?

Crec que el que hem de fer és reduir la nostra vulnerabilitat i augmentar la nostra resiliència. Perquè, a banda de l'augment de la temperatura del planeta, molt probablement l'activitat humana provocarà una resposta compulsiva del sistema climàtic. Aquí ens trobem amb un primer concepte clau, que és l'adaptació. Ens hem d'ajustar a les noves condicions climàtiques per tal de reduir l'efecte dels riscos. Adaptar-se vol dir, per exemple, començar a comprar terres en latituds més elevades, com estan fent alguns viti-

Crec que és més eficaç llançar missatges en positiu. No tinc motius per a l'optimisme, però he de ser forçosament positiu. El catastrofisme no ens mena enlloc

El canvi climàtic és un fenomen global, els països i territoris més pobres el patiran d'una forma molt més severa. És imprescindible que es posin en marxa mecanismes de solidaritat

cultors del Penedès, perquè saben que en els indrets on s'ubiquen les vinyes actuals minvarà la potencialitat de producció de les varietats dels seus vins. Com que, vulguem o no, l'esclafament continuarà durant dècades, adaptem-nos-hi!

Malgrat tot, hi ha països o segments de la població que no tenen al seu abast mesures com les dels exemples que vostè planteja...

Cert, perquè el canvi climàtic és un fenomen global, però alhora desigual. Els seus efectes seran diferents en funció de cada societat. Els països i territoris més vulnerables en patiran els efectes d'una forma molt més severa. És imprescindible que es posin en marxa mecanismes de solidaritat. Les Nacions Unides ja han aprovat un fons de milers

de milions de dòlars, a què han de contribuir tots els països de l'anomenat primer món, per destinar-lo als països en vies de desenvolupament. Cal tenir en compte que és una problemàtica que ens afecta a tots. El canvi climàtic és injust, perquè els seus efectes seran més greus sobre els països més pobres.

La immensa majoria de la població és conscient que hi ha un problema. Però som tots igual de conseqüents a l'hora de prendre mesures per pal·liar-lo?

A Espanya s'han fet un parell d'enquestes, una de la Universitat de Santiago i una altra patrocinada per una entitat bancària, segons les quals el 90 per cent de la població considera que el canvi climàtic és una problemàtica greu i important. També un percentatge molt elevat creu que s'han de prendre mesures per reduir-ne l'impacte. Quan es pregunta si cal penalitzar les empreses altament contaminants, igualment hi ha rotunditat en les respostes afirmatives. Aquesta contundència ja perd força quan la qüestió és si, a escala individual, estem disposats a fer alguna cosa per lluitar contra aquest fenomen. Ara bé, el percentatge de respostes afirmatives baixa per sota del cinquanta per cent quan s'interroga sobre si el ciutadà està disposat a prescindir demà mateix del seu automòbil particular. Doncs mirin, per ser conseqüents, hem de canviar certes inèrcies i prescindir de certes comoditats. Cada decisió que prenem individualment afecta la salut del planeta. Els fets quotidians, les petites accions, no resoldran el problema però, per raons ètiques, hem de mirar de triar sempre la millor opció.

S'ha parlat molt de les anomenades *tres erres* —reduir, reutilitzar i reciclar—, però vostè ha començat a introduir la idea de les *tres is*.

Això són petits jocs de paraules perquè es recordin els conceptes (riu). Vaig pensar que cal, en primer lloc, implicar-se, i aquesta és la primera *i*. Tothom ja sap que estem davant d'un problema greu. Una part important de la població, en alguna mesura, ja separa els seus residus i reutilitza. Implicar-se vol dir donar una petita passa més. La segona *i* és la d'innovar. Tenim tecnologia, i penso en la gent jove que té aquesta capacitat de buscar coses noves i alternatives. Finalment, cal imaginar. Sona molt poètic, però si no imaginem un món millor, no hi arribarem. Hem de mantenir l'ideal d'una societat més justa i equilibrada i un món més sostenible i més harmònic, o no els aconseguirem.

Sembla evident que hem de canviar de model energètic, però això no és pas fàcil.

No, no n'és gens. Si demà mateix deixéssim d'emetre gasos amb efecte d'hivernacle, si demà mateix prohibíssim l'ús dels automòbils, si demà mateix passéssim a zero emissions, el món s'aturaria. No és una alternativa realista. Però afegim-hi alguna cosa més: aquest escenari impossible no impediria que, per la inèrcia del sistema, la temperatura del planeta continués augmentant durant els pròxims decennis. Podem comparar-ho amb un transatlàntic, que no pot canviar el rumb a l'últim moment i, per més maniobres d'última hora que es facin, s'estavella contra el port si no anava ben encaminat. El canvi climàtic no és com una barqueta que amb un cop de rem la fas anar cap aquí o cap allà.

Com ho haurem de fer, doncs?

Si haguéssim de resumir d'una forma molt concisa i molt directa l'acord de París de 2015, dins del Conveni Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic, adoptat per 195 països, diríem: «No s'apostarà més pels combustibles fòssils, no s'emetrà més gasos amb efecte d'hivernacle». Però tenint en compte que és impossible parlar de canvi immediat de model energètic, hem d'introduir la idea de transició energètica. Una transició cap a un model basat en les energies renovables. Hem d'abandonar al més ràpidament

Aposto per un mix energètic renovable. Hem de recórrer alhora a diferents tipus d'energies netes: solar, eòlica, hidroelèctrica, mareomotriu o fins i tot geotèrmica

possible el carbó, el petroli i el gas natural per recórrer a les energies netes.

Quina d'aquestes energies no contaminants li sembla més escaient?

Jo aposto pel que anomeno mix energètic renovable. És a dir, recórrer alhora a diferents tipus d'energies netes. Per exemple, combinar energia solar en totes les seves formes, amb energia hidroelèctrica, sense que això signifiqui haver de construir nous embassaments, i potser en algun cas també amb energia mareomotriu o fins i tot geotèrmica. Sempre parlant de mix perquè, per exemple, només amb l'energia eòlica no en tindríem prou per garantir el subministrament a Catalunya, atès que de vegades hi ha períodes de temps amb una força insuficient del vent. En canvi, la potencialitat que tenim a la península Ibèrica pel que fa a l'energia solar és grandiosa. Entre l'eòlica i la solar, afegint-hi la hidroelèctrica i alguna altra, es compensaran els períodes de més o menys producció d'un o un altre tipus d'energia.

I de l'autoproducció elèctrica, què en pensa?

En això hi crec a ulls clucs. L'autogeneració d'electricitat s'ha de facilitar i s'ha de fomentar des dels poders públics. Si vostè té una bona terrassa a casa seva, per què no l'ha d'aprofitar per generar la seva pròpia energia? És clar que a les companyies elèctriques, d'entrada, no els farà cap gràcia. Però per això hem de deixar fer-ho? A les noves promocions immobiliàries se les ha d'obligar que tota la superfície exterior, o una bona part, es doti d'uns grans panells solars per a, almenys, escalfar l'aigua de tota la comunitat. O per a qualsevol altra aplicació, tant se val. Per què no s'ha de fer, si és el més normal del món?

La lluita contra el canvi climàtic té l'economia en contra?

Depèn de com es miri. Algunes empreses que van començar a assumir ja fa anys alguns criteris de sostenibilitat com a simple vernís, per poder lluir l'etiqueta d'empresa ètica i socialment responsable, ara estan potenciant aquests principis per una qüestió de supervivència. Perquè

la matèria primera en què es basa el seu negoci comença a escassejar. El primer dia de classe, sotmeto els meus alumnes a una petita enquesta informal per veure com valoren diferents actors implicats en la qüestió climàtica. En aquest mostreig, el món de la investigació i les ONG obtenen sempre valoracions molt altes. Les administracions públiques, no tant. I les grans indústries en surten molt mal parades. Doncs bé, per la boca de les xemeneies de les centrals tèrmiques o de les indústries cimenteres sabem exactament quina quantitat de CO2 en surt. En canvi, no coneixem exactament la contaminació que generem els ciutadans particulars, el que tècnicament s'anomenen emissions difuses. A Catalunya representa un terç del total de gasos amb efecte d'hivernacle que es llancen a l'atmosfera. No tota la culpa és de la indústria. La realitat és més complexa del que sembla.

Lluitar contra l'escalfament global, tenint en compte aquests factors polítics i econòmics, esdevé quelcom de revolucionari...

Tots tenim una quota de participació en aquest problema. Tots consumim combustibles fòssils. Però la veritable revolució va en la línia del que pregona l'actual ministra per a la Transició Ecològica, Teresa Ribera. Es tracta de convèncer les empreses que el seu canvi de xip, la seva adaptació cap a una producció sostenible, cap a un ús racional dels recursos, etcètera, els pot comportar un benefici econòmic. No tot seran perjudicis. D'acord que potser caldrà fer algunes inversions, però al davant hi ha oportunitats de negoci interessants. El fet de convertir una empresa tradicional, obsoleta, en una empresa neta des del punt de vista mediambiental no s'ha de veure com una cosa inassolible, sinó com una veritable oportunitat. Les administracions han d'ajudar les empreses en aquest esforç econòmic per adaptar-se i per adoptar pautes de sostenibilitat i de moderació. Crec que això és més eficaç que les amenaces de sancions o penalitzacions, que és el que s'ha fet des de les polítiques convencionals.

Tenim algun país on emmirallar-nos de cara a fer aquesta transició? Els nòrdics, potser?

Sí, els països nòrdics són un bon model. Dinamarca, per exemple, està arribant a un ús gairebé exclusiu d'energies renovables. Disposa de molts recursos eòlics, amb torretes també al mig del mar, gràcies al fet que el Bàltic té una profunditat molt escassa. D'aquesta manera, tot i tenir molt menys sol que nosaltres, aquests països van per davant de nosaltres.

Per contra, si ens deixa emprar el tòpic, tenim països en vies de desenvolupament, on la cultura tradicional sovint tenia el respecte a la natura com un element important, i es troben ara que tothom vol tenir cotxe i rentadora, per més que això suposi noves emissions de gasos nocius.

Sí, sí, és allò que es diu sovint. Com hem d'impedir als 1.400 milions de xinesos l'opció de tenir les comoditats de què nosaltres hem gaudit durant tants anys? Però hem de fer el possible perquè aquest avenç i aquest progrés sigui com més contingut millor, valorant també la forma de vida tradicional dels habitants d'aquestes zones, més respectuosa amb el medi ambient. I no hem d'anar tan lluny: els nostres avantpassats tenien molta cura del medi, perquè en depenia la seva alimentació o els seus materials de construcció.

Però aleshores va arribar la revolució industrial i ho va espatllar tot, és així?

Hi ha dades significatives. Tinc estudiants que arriben pensant-se que l'increment de la població del món ha estat

Convertir una empresa tradicional, obsoleta, en una empresa neta des del punt de vista mediambiental no s'ha de veure com una cosa inassolible, sinó com una veritable oportunitat

una cosa gradual, des dels primers homínids fins als 7.500 milions d'habitants que hi ha avui. I no, el cert és que la xifra es va mantenir estancada durant molts segles, tant si partim de les xifres globals, com de les espanyoles, com de les catalanes. Quan l'índex de població creixia, arribava una pesta i la delmava dràsticament. És quan comencem a utilitzar combustibles fòssils de forma massiva que es desapareixen les xifres de població. Els índexs de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle són pràcticament paral·lels als índexs de la població mundial. L'ús dels combustibles fòssils afavoreix l'èxit reproductiu, entre cometes, de l'espècie humana. Però tot és a costa dels perjudicis causats a altres espècies. Es parla fins i tot de la sisena extinció. La cinquena va ser la dels grans saures, causada per un factor natural, probablement l'impacte d'un meteorit. Actualment, la taxa de pèrdua d'espècies és tan alta com la d'aquelles extincions del passat. Els meus companys zòlegs, botànics o ecolòlegs ens diuen que, d'acord amb els censos disponibles i els estudis sobre el medi, cada any desapareixen centenars d'espècies, moltes de les quals ni tan sols s'havien arribat a catalogar.

De fet, sense anar gaire lluny, ja veiem flors que floreixen quan no en seria l'època, o aus que no emigren quan s'esperava que ho fessin.

Sí, això és el que anomenem bioindicadors. Els processos climatològics que estem vivint han fet que apareguin alguns neologismes a la terminologia científica, i aquest n'és un. Un bioindicador és un indicador climàtic viu: una espècie vegetal o animal que ens assenyalava com és el clima. I, en efecte, avui veiem, a Catalunya mateix, que cal avançar la verema. Està comprovat que s'avança la floració de moltes espècies, alhora que es retarda la caiguda de la fulla de les espècies caducifòlies. I, sense ser biològic, tenim un altre indicador significatiu, que són les glaceres: a Catalunya ja no en queda cap! En només 25 anys hem pogut verificar un retrocés generalitzat de les glaceres arreu del món.

Anem del Pirineu a les glaceres andines... Vostè és una autoritat en esclafament global, però també s'ha centrat a analitzar el clima en àrees molt concretes, com la mateixa ciutat de Barcelona.

Estem davant d'una problemàtica global. Està molt bé que Catalunya tingui la seva llei de canvi climàtic. Espanya també la tindrà, i això no és dolent, perquè cada administració ha de vetllar pel seu territori. Però en aquest àmbit no hi ha fronteres. I, a partir d'aquí, recordem que hi ha una problemàtica global. Però hem de pensar que una part

substancial de la població mundial, més de la meitat, viu en ciutats. I l'any 2050, que no està tan lluny, aquest percentatge superarà el 70 per cent. Ara són 7.500 milions de persones i el 2050 en seran 10.000 milions vivint en ciutats. I les ciutats, al seu centre, experimenten un fenomen molt particular, que són les illes de calor, és a dir, punts on la temperatura, en horari nocturn, augmenta respecte a la de la perifèria.

I això, quines conseqüències específiques té?

Doncs, per començar, aquest fenomen canvia les necessitats energètiques de la població. Viure al centre de la ciutat, on es detecta clarament aquest augment de la temperatura en cinc, sis o fins i tot set graus, comporta

L'ús dels combustibles fòssils afavoreix l'èxit reproductiu, entre cometes, de l'espècie humana. Però tot és a costa dels perjudicis causats a altres espècies. Es parla fins i tot de la sisena extinció

Al centre de ciutats com Barcelona hi ha illes de calor que fan augmentar la morbiditat i la mortalitat, especialment en gent gran, malalta o amb pobresa energètica. És més greu del que sembla

tenim més de 90 nits tropicals a l'any. És a dir, tot l'estiu. Però, el que és pitjor, veiem com augmenta el nombre de nits amb temperatures que s'enfilen per damunt dels 25 graus. Amb una temperatura de 26 o 27 graus, quan un va al llit, si l'habitació mira cap a ponent, hi entren 31 o 32 graus. És aquí on vaig començar a parlar de nit tòrrida. L'expressió, amb el seu doble sentit, fa que la gent rigui una mica als auditoris on la pronuncio, i així, de passada, cridem l'atenció sobre un fet molt lesiu per a la salut humana. Perquè, durant el dia, si fa molta calor, fins i tot si arribem als 40 graus, ens dutxem, o podem anar al centre comercial o al cinema. Però a la nit la gent es queda a casa, i per això demano a l'Agència Estatal de Meteorologia i al Servei Meteorològic de Catalunya que activin alertes per excés de calor nocturna.

Finalment, ens podria fer cinc cèntims de la problemàtica de l'aigua, un tema en què vostè també té prestigi internacional?

No hi ha cap altre planeta conegut que tingui tanta aigua com la Terra. N'estem intentant buscar a la cara oculta de la Lluna, a Mart, en satèl·lits de Saturn... Perquè aquí en tenim moltíssima, però una gran part és salada, de manera que ens cal energia per dessalar-la. De l'aigua dolça, una part important és gel, així que també ens fa falta emprar energia per fondre-la. I, de la resta, una part és aigua subterrània, així que igualment necessitem energia per bombejar-la. Al final, la que queda és molt poqueta i, a més, està molt mal repartida. Tenim països amb grans llacs, rius, i d'altres amb sequeres extremes... A casa nostra no som gaire rics en recursos hídrics. M'atreveixo a dir que, si bé la temperatura actualment, a qualsevol punt de Catalunya, és més alta que un segle enrere, en canvi plou el mateix que fa cent anys. En el futur, la temperatura continuarà pujant i la pluja crec que anirà a la baixa. I, encara que es mantingués estable, l'evaporació causada per l'escalfor ambiental ens portarà un descens de la quantitat disponible d'aquest bé tan preuat. L'haurem de gestionar molt bé, i aquest és un tema cabdal, substancial. **ti**

menys necessitat de calefacció a l'hivern que si vivim a Nou Barris. Tot això és molt vistós quan mirem un mapa de temperatures però, ara que la temperatura mundial ha augmentat i que tenim onades de calor, es converteix en un plus tèrmic perillós. Als anys vuitanta això no deixava de ser un fenomen curiós, però ara ha esdevingut un risc per a la salut humana. Si la persona és gran o té una malaltia crònica, i a més pateix pobresa energètica, sofreix més risc de morbiditat i de mortalitat. Aquestes persones, si no descansen bé, es debiliten moltíssim, i al cap d'uns dies ja han de ser hospitalitzades. Així que, efectivament, podem parlar de dues escales: la global, que fa que, a l'hivern, tant a les ciutats com al camp, la temperatura sigui més alta, i aquesta més localitzada, l'illa de calor, que a l'estiu no ens convé gens. És més greu del que sembla. A les zones afectades, la mortalitat entre la gent gran s'incrementa en un 20 per cent.

Vostè ha encunyat l'expressió nit tòrrida...

En climatologia es defineix la nit tropical com aquella en què la temperatura mínima és de 20 graus. A Barcelona

Els riscos per a la salut no tenen fronteres

*Carme Valls-Llobet, Metgessa. Directora del programa Dones, Salut i Qualitat de Vida. CAPS (Centre d'Anàlisi i Programes Sanitaris).
Fotografies de deacademic.com/Wikipedia*

Les primeres conseqüències del canvi climàtic han estat els canvis globals de la temperatura de la Terra. Els experts ja van advertir des de la cimera de París i després de Bonn que si no aconseguíem reduir la temperatura de la terra, i deixàvem que puguin dos graus més, els efectes sobre el planeta podrien ser irreversibles. Canvis en el ritme de les estacions, increment de les temperatures extremes, pluges i vent incontrolats, amb increment de la presència de tifons.

Durant els últims 50 anys, l'activitat industrial i el consum de combustibles fòssils, derivats del consum de benzina tipus dièsel, especialment, ha alliberat gasos amb efecte d'hivernacle que estan contribuint a fer que la calor quedi retinguda en les capes inferiors de l'atmosfera i s'alteri el clima mundial. Durant els últims 30 anys cada dècada ha estat més càlida que qualsevol dècada anterior. Aquest increment de temperatura està provocant que les glaceres del

Estudiants d'una escola de Dourtenga, Burkina Faso

Nord i del Sud del món s'estiguin fent, i el ritme de les pluviositats està canviant.

Com que el canvi climàtic no té fronteres, està influint en els determinants socials i mediambientals de la salut, com la qualitat de l'aire i de l'aigua, i també en la quantitat dels aliments, i en la possibilitat d'un habitatge segur.

Segons l'OMS, el canvi climàtic produirà unes 250.000 morts addicionals cada any, entre el 2030 i 2050, principalment causades per la mal-

nutrició, el paludisme, la diarrea i els efectes directes de la calor. L'OMS estima que el cost dels danys directes sobre la salut se situa entre 2.000 i 4.000 milions de dòlars des d'ara fins al 2030, exclouent d'aquests costos els que depenen de determinants per la salut, com la cura de la depuració de l'aigua, de l'agricultura i del sanejament i cura dels residus i aigües residuals.

Increment d'inundacions i tifons

Només cal seguir amb una mica d'atenció els mitjans de comunicació per veure com els tifons i el canvi en la pluviositat estan augmentant la mortalitat de les poblacions afectades. Segui a l'Àsia, el Japó o els Estats Units, a l'Àfrica o a Centreamèrica, el nombre de desastres que semblen naturals s'han triplicat des dels anys seixanta del segle passat. Cada any aquest tipus de desastres poden produir més de 60.000 morts, en especial en els països en desenvolupament.

Conca assecada. Dourtenga, Burkina Faso

Una conca de retenció d'aigua de pluja. Dourtenga, Burkina Faso

pament. Més de la meitat de la població mundial viu a menys de 60 quilòmetres del mar, per la qual cosa l'increment del nivell del mar que es preveu per l'augment de temperatures pot obligar a desplaçaments de la població, amb un increment possible de malalties transmissibles i malalties mentals.

L'OMS estima que al final del segle XXI és probable que el canvi climàtic hagi augmentat la intensitat i la freqüència de les sequeres a escala regional i mundial. El dèficit d'aigua dolça pot augmentar el risc de malalties diarreiques, que són ja la causa de la mort de 760.000 menors de cinc anys cada any. També la variabilitat de les pluges reduiran probablement la producció d'aliments bàsics, especialment a les zones del món més pobres. La repercussió dels desastres sobre l'agricultura augmentarà la prevalença de malnutrició i desnutrició, que ja en aquest moment causen més de 3 milions de morts cada any.

Augment de temperatura i la calor extrema

Les temperatures extremes repetides o les onades de calor han estat un problema greu de salut i causa directa de mortalitat prematura, en especial per problemes respiratoris i

cardiovasculars, en persones que ja tenen una edat avançada. Per exemple, l'onada de calor que es va patir a Europa l'estiu de 2003 va registrar un excés de mortalitat que es va xifrar en 70.000 defuncions.

Per si els escèptics tenien algun dubte, la calor d'aquest estiu de 2018, a tot l'hemisferi nord, ha proporcionat la prova que el canvi global està avançant més ràpidament del que pensàvem. Només a Catalunya durant la primera meitat de l'estiu, han mort 23 persones per cops de calor, i un 67 més varen ser ateses en hospitals i serveis d'emergència per un quadre semblant. Encara que l'Agència de Salut Pública de Catalunya va explicar que la majoria tenien factors de risc que predisposaven a la mort per cop de calor, cal esmentar que sis de les víctimes treballaven o

feien esport a ple sol en el moment de patir el col·lapse. Per tant, no se'guien cap de les precaucions assenyalades per Sanitat. I encara que sempre es pensa que el cop de calor és més freqüent en persones grans que potser prenen antihipertensius i antidepressius. La mortalitat a Catalunya no ha fet diferències de gènere, tretze homes i deu dones, però sí de classe social, i entre les persones que van morir al carrer hi havia un nombre alt d'indigents.

Com que la calor augmenta també els nivells de contaminació de l'aire, incrementa el nombre de partícules en suspensió, augmenta els nivells d'ozó, i de pol·len i altres partícules que poden produir al·lèrgia. Per tant, les onades de calor són especialment perillosos per a les persones que ja tenen malalties respiratòries prèvies, com asma o malaltia pulmonar obstructiva crònica. L'increment de les partícules petites en suspensió (PM 10), també és un factor de risc per a les malalties cardiovasculars, amb un increment de risc d'infarts de miocardi.

Increment del risc d'infeccions i epidèmies

Els canvis en les temperatures i les tempestes, alteren també la qualitat de les aigües i les possibilitats de

Llit de riu durant l'estació seca. Dourtenga, Burkina Faso

Pou d'aigua potable. Dourtenga, Burkina Faso

transmetre infeccions per l'aigua o per l'augment d'insectes i de cargols que poden transmetre malalties infeccioses, com l'esquistosomiasi. La distribució del paludisme també depèn del canvi de clima, i ja en aquest moment pot matar 600.000 persones cada any, en especial infants africans menors de cinc anys.

L'OMS ha advertit que el canvi climàtic serà causa d'un increment anual de mortalitat entre el 2030 i 2050. Entre elles, 95.000 per desnutrició infantil; 60.000 per paludisme; 48.000 per diarrea; i unes 38.000 persones grans per efecte de la calor. Encara que les mesures són només aproximades i que depenen també dels canvis en prevenció i recursos sanitaris que desenvolupin tots els paï-

sos, ja és un senyal d'alarma per agilitzar les mesures per reduir el canvi de la temperatura de l'atmosfera de la terra, i per estimular mesures de promoció de la salut de la població, que ha de començar a adaptar les seves conductes a l'aparició de temperatures extremes.

Les amenaces per a la salut són globals i, com ja he dit, els canvis de l'aire, de l'aigua i de les infeccions, no tenen fronteres i requeriran una governança global i una política d'aliances federals, amb governs compartits, a nivell de l'Estat espanyol i d'Europa, però també l'OMS i les Nacions Unides hauran de prendre decisions globals que puguin pal·liar els efectes negatius per a la salut de la població mundial.

Més de la meitat dels habitants de Dourtenga (Burkina Faso) són nens i adolescents

Carme Valls ha publicat recentment *Medio ambiente y salud*, sobre la relació entre la contaminació i la salut, que afecta tothom, fonamentalment les dones, no més febles, però sí més vulnerables a causa de la seva absorció més elevada de tòxics. Després de cinc anys d'estudi de nombrosos informes de prestigiosos investigadors, l'obra proporciona una valuosa informació científica sobre la qüestió de manera amena i entenedora, sense provocar falses angoixes. L'objectiu buscat és advertir la població dels nous riscos per a la salut per causes ambientals i de les formes de prevenció derivades. El llibre està dividit en tres grans apartats temàtics: els contaminants usuals, les formes d'entrar en el cos humà i les diverses conseqüències per a la salut. Cada capítol està dedicat a un aspecte específic de contaminació o salut, i al final de cadascun d'ells, ha reunit alguns consells clars i recursos informatius per prevenir o detectar els problemes i reduir els riscos derivats del consum, contacte i inhalació de tòxics. En definitiva, per portar una vida més saludable i reduir l'impacte ambiental de la vida quotidiana. Els consells de prevenció aborden mesures individuals que podem adaptar en el dia a dia però també les polítiques les públiques que s'haurien d'implementar. **It**

Justícia ambiental: el medi ambient, un dret de tothom

Marta González, tècnica de Medi Ambient de la UGT de Catalunya

Les desigualtats i la discriminació dels col·lectius més vulnerables són també motiu de desigualtats i discriminació ambiental

La discriminació ambiental s'evidencia quan una part de la població assumeix de forma desproporcionada els efectes negatius de la degradació ambiental, adversitat que afecta, sobretot, les persones amb més necessitats.

Els conflictes ecològics els provoquen l'excessiva demanda de recursos ambientals de les societats més avançades que tenen com a base actual un model econòmic i social de creixement sostingut, no sostenible. En créixer, es multipliquen les injustícies ambientals que afecten, molt directament, persones en situació en risc de vulnerabilitat.

Cal recordar que, tal com reconeix la Declaració Universal dels Drets Humans Emergents, en l'article 3 del redactat, el medi ambient és un dret humà emergent reconegut: «Tot ésser humà i tota comunitat tenen dret a viure en un medi ambient sa, equilibrat i segur, a gaudir de la biodiversitat present al món i a defensar el sosteniment i continuïtat del seu entorn per a les futures generacions.»

D'aquesta forma, quan parlem de justícia ambiental, ens estem referint al «tracte just i la participació significativa de totes les persones sense distinció de raça, color, origen o ingressos en relació amb el desenvolupament, la implementació i el compliment de les lleis, reglaments i polítiques» (Wende, 2013). En conseqüència, cal considerar la justícia ambiental a l'hora d'afrontar decisions polítiques correctes i justes en els diferents àmbits territorials, on totes les parts implicades de forma indirecta haurien de poder participar d'alguna forma en els processos de decisió, millorant així la qualitat del seu entorn segons un model de governança just.

El moviment de justícia ambiental no és nou. Es va iniciar als Estats Units els anys 80 estenent-se posteriorment a escala mundial.

En aquest àmbit, és molt destacable el projecte EJOLT (Environmental Justice Organizations, Liabilities and Trade), impulsat per la UE, que engloba 23 universitats (entre elles la UAB), i organitzacions que treballen en la justícia ambiental de 18 països. Dins del projecte, s'ha elaborat un inventari de casos, l'Atlas Global de Justícia Ambiental mundial, com un dels resultats més visibles del projecte. En l'Atlas podem evidenciar i obtenir informació precisa dels innombrables desequilibris ambientals que s'estan produint a escala

Dona haitiana, 2010. Gary Brunette, Pixnio

mundial, així com per cada territori o cada país. El projecte facilita la interacció entre grups de treball afins i es va nodrint del coneixement d'experts acadèmics i de grups actívistes que volen contribuir a corregir situacions concretes de manca de justícia ambiental. Actualment, el mapa ja compta amb 1.750 conflictes registrats a nivell mundial, 70 d'ells detectats geogràficament en la península Ibèrica, i 10 dels quals localitzats a Catalunya (maig, 2016).

La UGT fa molt de temps que denuncia que Catalunya es troba a la cua d'Europa en matèria de justícia social

Mapa de conflictes mediambientals «invisibles»

Actualment, el repte del canvi climàtic és el problema ambiental més gros a què s'enfronta la comunitat internacional. Un repte que també és social i econòmic, i que afecta de forma directa el benestar de les persones. Una forma d'afrontar aquest problema de desigualtats seria facilitar la participació en el procés de presa de decisions de totes les parts implicades, a tots els agents socials. Cal analitzar, debatre i realitzar propostes sobre com podria o hauria d'integrar-se la perspectiva de la justícia ambiental en les polítiques de les diferents administracions públiques per acarar aquesta qüestió de forma transversal i efectiva.

Situacions que es donen de forma constant

- Inundacions (que augmentaran com a conseqüència del canvi climàtic) o catàstrofes naturals. Destruïxen les zones més degradades ambientalment (per desforestació, extraccions de mineria, etc.). Ho pateixen amb tota la seva intensitat precisament les persones que habiten el lloc.
- Persones que no tenen accés a l'aigua potable i cada vegada han de desplaçar-se més lluny de casa seva per accedir-hi.
- Parlant de societats desenvolupades: persones d'edats avançada amb pocs recursos que no tenen accés als ser-

veis més bàsics que per causes climàtiques incrementen els seus preus.

- La contaminació ambiental causa aproximadament 21.000 morts anuals a Espanya.
- Morts relacionades amb onades de calor.

Estadístiques

A Catalunya, aproximadament el 19% de la població viu en situació de risc de pobresa, i el 12% de les persones que treballen no tenen un salari suficient per sortir-ne. La UGT de Catalunya en el seu moment ja va denunciar l'alarmant creixement de l'exclusió social que incideix amb més força en la població infantil: del 2008 al 2015 la pobresa entre els menors de 16 anys ha augmentat d'un 17,6% a un 27,9%.

Aquests són només uns pocs exemples dels innumerable casos d'injustícia social lligats al deteriorament ambiental. Totes aquestes situacions trenquen la cohesió social i mostren la injustícia i la insolidaritat del model de consum actual. **[1]**

Atles Global de Justícia Ambiental, <https://ejatlas.org>
Projecte europeu EJOLT, <http://ejolt.org>

El projecte Life Clinomics assoleix la maduresa

Diputació de Barcelona

Life Clinomics, el projecte d'adaptació al canvi climàtic que coordina la Diputació de Barcelona i on també participen agents socials i econòmics com la Unió de Pagesos, la Unió General de Treballadors de Catalunya, Comissions Obreres de Catalunya i la Cambra de Comerç de Barcelona; agents de coneixement com l'Oficina Catalana de Canvi Climàtic, i agents territorials com el Consell Comarcal de l'Alt Penedès i el Consorci de Polítiques Ambientals de Terres de l'Ebre, ha completat els dos primers anys de vida i ha posat en marxa la pràctica totalitat de les accions previstes: s'han elaborat els estudis de vulnerabilitat i de capacitat social dels territoris, s'han creat les meses territorials i sectorials com a elements innovadors de governança del canvi climàtic, s'han fet la major part dels cursos de capacitat i formació dels diversos agents i s'ha entrat en la última fase, la definició i execució dels plans d'acció.

A l'hora d'identificar els punts d'èxit del projecte, s'ha de ressaltar la constitució i l'activitat de les meses territorials i sectorials d'adaptació al canvi climàtic (MeTACCs i MeSACCs). S'ha constituït una per cada territori i també s'han reunit en sessions conjuntes. Les meses s'han obert i han convocat a totes les persones que tenen alguna cosa a dir, o el que encara és més important, alguna cosa a fer per millorar l'adaptació al canvi climàtic. En la primera fase d'activitat han pres coneixement i han valorat qualitativament la vulnerabilitat dels territoris, men-

tre que en la segona, a dies d'ara molt avançada, estan escrivint els plans d'acció. Per fer-ho treballen amb una doble orientació: l'autonomia de cada territori per fer el seu pla i la coordinació entre totes les meses per trobar algunes accions emblemàtiques que reforcin les iniciatives d'adaptació al canvi climàtic.

Les meses, com a òrgans de participació i governança, han captat els interessos dels territoris, els agents i la ciutadania i han estat capaces de concertar les diverses opinions en una voluntat comú d'afrontar el repte de l'adaptació al canvi climàtic. El grau de participació és molt raonable i la qualitat de les aportacions molt alta. La combinació de la participació presencial amb les aportacions telemàtiques i l'ús d'enquestes ha estat un factor que ajudat a aconseguir-ho.

La coherència i unitat d'aquestes accions la dona l'estratègia per a l'adaptació al canvi climàtic que ha elaborat l'equip tècnic de Life Clinomics i ha estat aprovada per les meses territorials i les meses sectorials d'adaptació al canvi climàtic, pel Comitè tècnic que porta la gestió del projecte i el comitè directiu que exerceix la responsabilitat política.

L'estratègia també ha merescut el reconeixement i la felicitació de l'agència europea (EASME) que fa el seguiment dels projectes de les con-

Estand al Clinomics Climate Alliance. Diputació de Barcelona

MeTACC conjunta, Vilafranca. Diputació de Barcelona

vocatòries del programa Life. L'EASME la considera com a un document d'interès notable en un moment en que s'està treballant per definir una estratègia de canvi climàtic per l'àmbit de la Unió Europea.

Amb la tasca feta ja s'ha posat camí a la finalitat de Clinomics: augmentar la resiliència de les entitats locals mediterrànies a partir de la intervenció en tres territoris: el Parc Natural del Montseny, la comarca de l'Alt Penedès i les terres de l'Ebre; i al voltant de tres activitats econòmiques significatives: el turisme, l'agricultura i les explotacions forestals.

En aquest punt de la seva execució, Life Clinomics té pel davant

Els soldats amb la Guàrdia Nacional de l'Exèrcit de Texas es mouen a través dels carrers inundats de Houston, mentre les aigües de l'huracà Harvey continuen augmentant, el dilluns 28 d'agost de 2017. Wikimedia Commons

dos reptes importants que han de fer rendibles els diners esmerçats al projecte: la replicabilitat a l'àrea mediterrània del sud d'Europa i l'execució de dues accions pilot i demostratives a cada un dels tres territoris.

Per aconseguir la rèplica a d'al-

tres territoris els agents socials i econòmics de Life Clinomics realitzaran en el proper semestre jornades de presentació del projecte a les organitzacions homòlogues, cambres de comerç, sindicats de treballadors, organitzacions de pagesos i administracions locals. Aquestes jornades de

replicabilitat tindran un dels punts més significatius en la firma del Pacte per l'adaptació al canvi climàtic, que faran les entitats participants.

I per mostrar l'eficàcia i la viabilitat de les accions abans de la finalització de 2018 s'escolliran dues accions significatives del pla i en el

Desert de terra i sorra amb petjades d'ocells. iStock

Xemeneies a Champaign, Illinois. Wikimedia

primer semestre de 2019 es començarà la seva execució. En aquest cas el finançament es farà amb fons del projecte, mentre que la resta del pla s'haurà de finançar amb altres fons. És així que Life Clinomics participa en la construcció d'una estructura financera que resolgui el repte més

ambiciós que han assumit tant la a Diputació de Barcelona com els altres beneficiaris, posar en marxa processos d'inversió pública i privada i que modernitzin les economies dels territoris per tal d'adaptar-les al canvi climàtic, augmentar-ne la competitivitat, millorar la seva posició en el

mercat de les empreses i crear noves ocupacions.

Life Clinomics és un projecte que té la participació com a principal inspiració per al seu desenvolupament. Animem a tothom a contribuir-hi a través de la seva pàgina web:

www.lifeclinomics.eu.

La laïcitat a l'Estat espanyol: una assignatura pendent

Josep Mañé Chaparro, investigador,
Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia

Des de l'aprovació de la Constitució de l'any 78, Espanya és considerat un estat aconfessional. Així s'indica en el seu article 16.3, on afirma que «cap religió tindrà caràcter estatal». No obstant això, en el mateix article, s'especifica que «els poders públics tindran en compte les creences religioses de la societat espanyola i mantindran les conseqüents relacions de cooperació amb l'Església catòlica i les altres confessions». Per altra banda, l'article 27.3 blinda el dret a rebre formació religiosa, si bé en cap moment no s'especifica que aquesta formació s'hagi de realitzar en l'àmbit escolar: «Els poders públics garanteixen el dret que assisteix els pares per tal que els fills rebin la formació religiosa i moral que vagi d'acord amb les seves conviccions».

El mateix text constitucional reconeix de manera explícita la capacitat de l'Estat per arribar a acords de caràcter polític i econòmic amb les institucions religioses, i de manera específica, amb l'Església catòlica. Això és especialment rellevant si tenim en compte que l'any 1979 van ser signats els acords entre l'Estat espanyol i la Santa Seu, uns acords que donaven continuïtat jurídica al Concordat de 1953 entre l'Església catòlica i el règim franquista. Emparats per la Constitució, els acords del 79 reconeixen la intervenció de l'Església catòlica en l'àmbit de l'educació, el suport econòmic de l'Estat a la institució religiosa (materialitzat a través de la casella de la declaració de la renda, però també a través de fons provinents dels pressupostos generals de l'Estat), l'assistència religiosa a les forces armades, etc.

Sens dubte, els acords establerts amb la Santa Seu, així com els articles de la Constitució que els possibiliten, representen una limitació important a l'hora d'avançar cap a una societat laica i la neutralitat de l'espai i els serveis públics pel que fa a la diversitat d'opcions de consciència. Avui en dia l'Església catòlica compta amb una clara situació de privilegi a l'Estat espanyol, tant davant la resta de confessions religioses com davant de les opcions de consciència aconfessionals.

La presència destacada de la religió en l'educació pública i privada

Actualment existeixen a l'Estat espanyol gairebé 2.600 centres religiosos. D'aquests, el 94% són concertats, fet que significa que són parcialment finançats amb els pressupostos de les institucions públiques. Segons les dades de l'INE (Instituto Nacional de Estadística) durant el curs 2014-2015 gairebé el 70% del finançament dels centres concertats provenia de fons públics. La figura dels centres privats-concertats va ser creada pel govern de Felipe González com a mesura temporal per absorbir la demanda de matriculacions mentre es feien les inversions que l'educació pública necessitava per fer front a l'allargament de l'escolarització obligatòria dels 14 als 16 anys. El pas dels anys ens ha mostrat que aquesta mesura ha esdevingut un dels pilars del sistema educatiu espanyol, així com un dels principals fronts de batalla de l'Església catòlica per tenir presència en el procés formatiu d'infants i joves.

La presència de l'ensenyament confessional és també un fet a l'escola pública: la religió és una assignatura optativa a escoles i instituts. Segons les darreres dades, la proporció d'alumnes que cursen l'assignatura de religió a l'Estat espanyol disminueix a mesura que s'incrementa el nivell educatiu. Així doncs, a primària el 64% de l'alumnat cursa l'assignatura de religió, el 37% a la secundària i úni-

cament el 21% en el cas del batxillerat. Existeix una variació territorial important en aquest aspecte.

El professorat encarregat d'impartir l'assignatura de religió a l'escola pública (i també a la concertada) si bé és seleccionat per les institucions religioses, és retribuït per l'administració pública. Es calcula que aquest destina una mitjana de 100 milions d'euros anuals a aquesta finalitat. La immensa majoria de docents que imparteixen religió són catòlics (2.798 el curs 2017-2018), si bé també trobem alguns professors de religió evangèlica (68) i islàmica (50).

El finançament públic de l'Església catòlica

La situació de privilegi de l'Església catòlica a l'Estat espanyol es manifesta, fonamentalment, en els recursos públics que la institució religiosa obté anualment, i que poden ser destinats a allò que la Conferència Episcopal consideri oportú, amb una escassa fiscalització dels poders públics.

Una de les principals vies de finançament públic de la institució religiosa és la casella de la declaració de l'IRPF, que permet decidir que un 0,7% de l'impost de la renda sigui destinat a l'Església catòlica, a altres finalitats socials, a ambdues opcions (en aquest cas es destina un 0,7% a cada una de les opcions), o si van a parar als pressupostos generals de l'Estat.

Parlem en aquest cas de finançament públic, ja que si bé no es tracta de diners provinents de les arques de l'Estat i són donats de manera voluntària, sí que es tracta d'uns fons que l'Administració deixa de percebre i que podria ser destinat als pressupostos generals. Durant l'exercici de l'any 2014, la suma de diners percebuts per l'Església a través d'aquesta via ha estat superior als 231 milions d'euros. Des del 2008 fins al 2014, aquesta xifra s'ha mantingut entre els 225 i els 231 milions.

Malgrat que hi ha una escassa transparència sobre el destí d'aquests diners, sí que es pot afirmar (segons dades de la mateixa Conferència Episcopal) que més del 80% es destinen al sosteniment de les diòcesis, les quals els empenen per al manteniment dels edificis, en la realització d'actuacions pastorals i assistencials i en la retribució dels clergues, entre d'altres. També s'ha pogut saber, segons informació de la Conferència Episcopal, que aquests diners també s'han utilitzat per finançar mitjans de comunicació ultraconservadors vinculats a l'Església catòlica, com el canal de televisió 13TV.

A banda d'aquests diners públics, existeixen partides pressupostàries que l'Estat destina de manera directa al foment del culte religiós. Una d'aquestes és la que ja hem vist anteriorment, vinculada al pagament del professorat que

imparteix classes de religió. Hem de parlar també dels sacerdots que ofereixen serveis religiosos a hospitals (415), centres penitenciaris (140) i aquells que formen part de les forces armades (82 capellans, cinc vicaris i un arquebisbe). Els salaris suposen una despesa molt difícil de determinar amb exactitud, a causa de la poca transparència i concreció de les partides pressupostàries on es recull aquesta despesa, si bé es pot parlar d'entre 300.000 i 500.000 euros anuals.

El divorci entre l'Estat i l'Església, una qüestió de democràcia

Són evidents, doncs, els vincles entre l'Estat espanyol i els poders eclesiàstics, una relació que s'ha cultivat i arrelat amb força al llarg de la història i que es mantingué durant bona part del segle xx amb el nacionalcatolicisme del règim franquista. Avui, l'herència d'aquest nacionalcatolicisme s'evidencia. És manifest que aquest matrimoni, si bé reformulat i matisat, encara perdura entre els poders públics i el culte catòlic. La constitució del 78 i els acords amb el Vaticà (signats el 1979 però que ja es van començar a negociar en secret el 76, abans, per tant, de l'aprovació del text constitucional) permeten el blindatge d'aquesta relació.

Altres aspectes com les exempcions fiscals amb les quals compta l'Església catòlica posen de manifest també aquest tracte de favor. Altres fets, potser més simbòlics, evidencien la feina que encara queda per fer a l'hora de fer efectiva la separació entre l'Estat i l'Església. Al llarg dels últims anys, el govern espanyol ha pres la decisió d'hissar les banderes del Ministeri de Defensa i de les seues de l'exèrcit a mitja asta per commemorar la mort de Crist, una institució –la de les Forces Armades– que a més destaca per comptar amb una extensa simbologia religiosa. És també habitual veure a ministres i presidents autonòmics en processons i en actes religiosos diversos, així com militars uniformats participant-hi activament.

La separació entre el culte religiós i l'Estat és imprescindible en una societat que es pretén democràtica, ja que la democràcia implica, entre moltes altres coses, que totes les opcions de consciència, tant religioses com no religioses, han de ser respectades i tractades amb la mateixa consideració. Mantenir els privilegis d'una d'aquestes opcions de consciència, i sobretot de les institucions que la representen, implica un tracte diferencial i discriminatori cap a les altres, a banda d'una ingerència difícilment justificable d'espais, recursos i serveis que haurien d'estar al servei de tothom. **ti**

La bretxa de gènere en pensions

Enriqueta Duran i Eva Pino,
Secretaria de Polítiques Socials de la UGT de Catalunya

A Catalunya la meitat de les persones beneficiàries de prestacions contributives són dones **que perceben de mitjana unes pensions un 39% inferiors a les dels homes. La bretxa de gènere en pensions representa 15 punts percentuals superiors a la bretxa salarial**, que el 2016 se situava al 23,4%.

La diferència reflecteix les desigualtats del mercat laboral del qual procedeixen. La desproporció de gènere dels pensionistes d'entre 65 i 69 anys és del 32,34%, no gaire lluny del 39% del total de la població pensionista. **Darrera de la bretxa de pensions hi ha la bretxa salarial com la principal impulsora.**

Les dones continuen participant en el mercat de treball de manera més desfavorable i les discriminacions laborals que viuen al llarg de la seva carrera professional repercuteixen negativament en les seves pensions. Retard en la incorporació al mercat laboral, salaris més baixos, més dificultats per progressar en les carreres professionals, temporalitat, rotació, més parcialitat i interrupcions en les carreres de cotització, etc., són barreres habituals que han d'afrontar. El sistema de pensions aprofundeix aquests factors perquè crea una nova discriminació en l'accés, tant pel tipus com per les quanties mitjanes de les seves prestacions.

Si la pensió mitjana de les dones ronda els 770 euros mensuals, la dels homes arriba als 1.260, **una desigualtat econòmica de gairebé 500 euros, uns 7.000 euros anuals.** Aquestes desigualtats s'expressen

despietadament en el cas de les pensions més baixes: **el 26,7% de les dones que reben o podran rebre una pensió contributiva no arriben a la pensió mínima i necessiten ser complementades.** En els homes aquest percentatge és del 10,2%.

En la descripció d'aquesta problemàtica no ens podem oblidar de les persones que, per no generar drets contributius directes o derivats, hauran de malviure amb els ingressos d'una pensió no contributiva (que per al 2018 són de 380,10 euros mensuals). A Catalunya el 72% de les persones perceptores de pensions no contributives són dones.

Un dels efectes més nocius és **un risc més gran de pobresa en les dones de 65 i més anys: el 19,1% davant el 10,9% del col·lectiu d'homes de la mateixa edat.** Cal dir, a més, que el sistema de pensions està protegint d'una manera adequada els homes de 65 i més anys que presenten un risc de pobresa molt inferior, gairebé la meitat, que els homes que tenen una edat potencialment activa (16-64 anys). En el cas de les dones, succeeix el contrari: les dones en edat activa presenten una taxa de risc de pobresa més baixa que les dones de 65 i més anys.

Aquesta inesperada correlació es deu a la baixa intensitat laboral i la devaluació salarial produïda en els anys de crisi, i a unes reformes laborals que han impactat contundentment en la precarització dels llocs de treball. Però també és cert que **els impactes produïts en el mercat de treball s'acarnissen més en les do-**

nes mentre són actives laboralment i posteriorment sobre els imports de les seves pensions.

No totes les desigualtats que incideixen en la bretxa en pensions procedeixen del mercat de treball. Des del sistema de Seguretat Social es poden prendre mesures que suavitzin o ampliïn la bretxa. Per exemple, les **darreres reformes efectuades al sistema de la Seguretat Social no han tingut en compte la perspectiva de gènere i han accentuat les desigualtats entre homes i dones.** Aquestes reformes han tingut un únic objectiu, reduir el dèficit públic, i en aquest sentit s'han dirigit les reformes que s'han fet al sistema públic de pensions:

- **Retardant l'edat de jubilació dels 65 a 67 anys.** Amb 65 anys no més podran accedir a la jubilació els que tinguin carreres llargues de cotització, 38 anys i mig cotitzats, cosa que perjudica més les dones, que s'hauran d'esperar als 67.
- **Passant dels darrers 15 anys als últims 25 anys de cotització per al càlcul de la base reguladora de la pensió.** De nou, les dones en surten perjudicades, ja que es penalitzaran més les carreres curtes i discontinues de cotització.
- **Augmentant a 37 anys de cotització per poder obtenir el 100% de la base reguladora.** Les dones tenen més interrupcions laborals i, per tant, arriben a l'edat ordinària de jubilació amb menys anys de cotització.

- **Canviant la fórmula dels complements a mínims de pensió,** majoritaris entre les dones. Amb el canvi normatiu es limita el complement a la quantia de la pensió no contributiva. Així, es perjudica les dones de pensions més baixes, per ser les que més necessiten cobrar aquest complement i per tenir les bases reguladores més baixes.
- **Restringint l'accés a la jubilació anticipada i parcial,** mesura que perjudica les carreres de cotització més curtes.
- **Reformant la integració de les llacunes de cotització,** amb bases de menys quantia i que perjudica doblement les persones amb més buits de cotització.
- Tot i millorar l'accés a la pensió a les persones treballadores a temps parcial, el **canvi de la fórmula del càlcul de la base reguladora de les pensions procedents de feines a temps parcial** redueix la quantia de les pensions generades.

Per tot plegat reclamem que el nostre sistema de Seguretat Social amplii la visió de gènere, reforçant mecanismes que garanteixin la suficiència i el benestar econòmic de tothom durant la vellesa.

Un exemple de mecanisme que tracta de compensar les discriminacions és el complement per maternitat per a les dones que hagin tingut dos o més fills. Veiem, però, aquest mecanisme com a contradictori. Tracta de compensar la «contribució demogràfica al sistema», però també està fomentant la contínua divisió de gènere i la consegüent segregació. De fet, abans ja funcionaven altres mesures destinades a compensar la maternitat (prestació no contributiva

Fotografia de Pixnio

per maternitat, prestació per risc durant l'embaràs i lactància, prestació econòmica per maternitat, cotització fictícia de 112 euros per fill), i defectes de cotització per a qui, ja sigui pare o mare, accedeix a algun permís per cura de fills/es i/o altres familiars en situació de dependència.

En aquest sentit, seria bo profunditzar en aquestes mesures ja implementades que ajuden a reduir la bretxa de gènere i, incrementar la intensitat dels mecanismes que ja protegeixen la maternitat pensant, a més, en altres fórmules que recolzin les dones al llarg de tota la seva carrera professional.

La millor manera de reduir la bretxa en pensions és establir polítiques i mesures que arribin abans del moment de jubilar-se que garanteixin a homes i dones desenvolupar les seves carreres laborals en igualtat d'oportunitats. Qüestions que hem de valorar:

- **Elaboració d'una Llei d'igualtat salarial** que vigili per l'aplicació del principi de no discriminació i igualtat en el mercat de treball i en l'accés al treball.
- **Corregir la precarietat del nostre mercat de laboral** i activar mesures per a la creació d'ocupació estable i de qualitat.
- **Millora de les condicions laborals d'aquells sectors més feminitzats** on habitualment hi ha

menys representació sindical per ser sectors nous i descentralitzats.

- **Augment de la inversió pública en els serveis de cura de nens i persones grans.** La manca d'aquests serveis provoca que les dones assumeixin més la càrrega de treball no remunerat.
- **Facilitar més polítiques i mesures de conciliació** que permetin la compatibilització de l'atenció dels fills i familiars dependents amb el treball remunerat.
- Exigir plans d'igualtat a totes les empreses obligades per llei i fomentar que empreses de menys de 250 treballadors també els negociïn.

Som conscients i defensem que el sistema de pensions no sigui l'instrument pel qual es compensin totes les desigualtats i adversitats de les persones al llarg de la seva vida laboral. Hem de treballar per erradicar les desigualtats de gènere que es reproduïen tant en el mercat laboral com en el sistema de pensions i, per això, hem de debatre i reclamar **perspectiva de gènere a qualsevol reforma que es produeixi en el sistema de pensions** i corregir les insuficiències del nostre model de protecció social per tal de donar resposta a les necessitats de les persones treballadores. **LI**

Per què cada vegada més joves hem de marxar? Qui-nes són les condicions sociolaborals que tenim al nostre territori? Per tal de donar resposta a aquestes qüestions, és necessari fer una breu diagnosi per posar en evidència la precarietat laboral juvenil, unes condicions que fan inviable la possibilitat de crear un projecte de vida independent i autònom al país d'origen.

Des de l'Avalot denunciem aquesta situació i reclamem mesures que garanteixin la nostra contractació laboral, veient-nos com una inversió de qualitat (i no com a una despesa) en una economia en ple procés de canvi estructural i en una societat que ens necessita a les joves per evolucionar cap a una economia productiva de nivell europeu, digna i competitiva. D'aquesta manera, aconseguirem que la decisió de marxar sigui producte del desig de viure noves experiències i no fruit de la necessitat. En definitiva, aconseguirem acabar amb l'exili juvenil.

Diagnosi de la situació. Emigració jove a Catalunya

Evolució catalanes residents a l'estranger 2009-2018										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
15 a 29 anys	24.099	26.308	28.997	32.095	35.630	39.351	43.609	48.611	52.832	57.207
30 a 34 anys	11.451	12.118	13.088	13.880	15.016	15.981	17.252	18.372	19.051	19.451
Total 15 a 34 anys	35.550	38.426	42.085	45.975	50.646	55.332	60.861	66.983	71.883	76.658
Total catalanes	144.002	156.400	170.909	185.848	203.250	221.444	242.070	264.034	284.374	302.525

Font: Padró d'habitants residents a l'estranger. IDESCAT

Un percentatge significatiu de les joves residents a Catalunya no poden desenvolupar plenament les seves capacitats al seu territori, i, si poden, ho fan en condicions precàries. La taula ens mostra l'evolució del nombre de joves catalanes que decideixen marxar a l'estranger.

Les dades constaten que de 2017 a 2018 el nombre de catalanes residents a l'estranger ha augmentat en un 6,38% i s'ha situat en 302.525 persones. D'aquest total, 76.658 persones, el 25,34%, tenen entre 15 i 34 anys. Al llarg del 2018, van emigrar 57.207 joves de 15 a 29 anys, gairebé el triple si ho comparem amb les de 30 a 34 anys (19.451 joves).

Analitzant ara l'evolució respecte al 2009, data de les primeres dades disponibles, comprovem que s'ha produït un creixement força significatiu i, per tant, alarmant de joves emigrants. L'any 2009, 35.550 joves d'entre 15 i 34 anys van decidir marxar a l'estranger augmentant aquesta xifra fins a 76.658 l'any 2018, 41.108 persones més.

Es tracta d'una realitat força preocupant, però encara ho seria més si poguéssim comptabilitzar totes aquelles joves que decideixen marxar, però no modifiquen el seu país.

Joves emigrants

Avalot – Joves de la UGT de Catalunya

Si ens fixem ara en els fluxos migratoris per demarcacions, constatem que han augmentat les migracions a totes les demarcacions i en totes les franges d'edat.

De les 76.658 joves catalanes menors de 34 anys que estan residint avui dia a l'estranger, 60.545 provenen de la demarcació de Barcelona, 6.258 provenen de la de Girona, 5.449 de la de Tarragona i, 4.396 corresponen a la de Lleida.

Les dades ens mostren que la demarcació de Girona és on s'ha registrat un augment més significatiu. En el període de 2009 a 2018, a les comarques gironines, el flux de joves emigrants de 15 a 34 anys augmenta en un 183,03%. A les demarcacions de Barcelona i de Tarragona, el nombre d'e-

migracions de joves augmenta en un 117,17% i en un 124,33% respectivament en el mateix període. Lleida és on es registra un augment inferior, un 44,98%.

Condicions laborals de les joves catalanes

Diversos factors, tals com la dificultat d'accés al mercat de treball, les elevades taxes de temporalitat, les condicions salarials, la sobrequalificació, entre altres, fan que les joves catalanes es trobin envoltades d'unes condicions sociolabo-

als precàries. Aquestes circumstàncies són algunes de les causes per les quals decideixen assumir l'exili per aconseguir oportunitats d'ocupació.

Evolució registre joves aturades

Població jove aturada			
	Homes	Dones	Total
16 a 19 anys	13,3	10,4	23,8
20 a 24 anys	32,1	23,3	55,4
25 a 34 anys	44,9	47,8	92,7
Total joves	90,3	81,5	171,9
35 a 44 anys	43,7	65,6	109,4
45 a 54 anys	52,6	45,8	98,4
55 anys i més	40,5	38,6	79,0
Total	227,0	231,6	458,7

Font: Enquesta Població Activa. Milers Persones. INE

L'enquesta de població activa del primer trimestre de 2018 estima en 458.700 les persones aturades a Catalunya, de les quals 231.600 són dones (el 50,5%) i 227.000 homes (el 49,5%). Per edat, les persones aturades de 35 a 44 anys són les més nombroses, ja que representen el 23,8% del total, seguides de les que tenen entre 45 i 54 anys, el 21,45%.

Si ens fixem en el col·lectiu de joves, s'ha estimat un total de 171.900 persones menors de 34 anys que es troben en situació d'atur, el 37,47% sobre el total. Del total, el grup més afectat és el de les joves d'entre 25 i 34 anys, ja que s'han registrat 92.700 persones en situació d'atur.

Qualificació i tipus d'ocupació

Sobrequalificació			
	Homes	Dones	Total
2000	23,2	22,4	22,9
2005	29,4	29,7	29,5
2010	45,4	53,5	49,3
2015	36,4	38,7	37,6
2017	34,8	41,0	37,9

Font: Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya

Quan parlem de sobrequalificació, ens referim a la població jove amb un alt nivell formatiu treballant en ocupacions que requereixen una qualificació inferior. La població jove és el col·lectiu més afectat per la sobrequalificació.

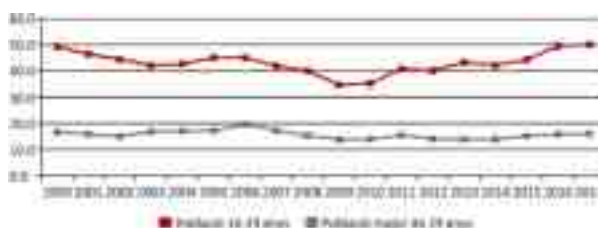
La taxa de sobrequalificació ha anat augmentat considerablement en els darrers anys, sent del 22,9% l'any 2000 i ascendint fins al 49,3%, gairebé la meitat de les joves, l'any 2010. L'any 2017 aquest percentatge s'ha reduït fins al 37,9%. Per sexe, les dades més actuals assenyalen que les dones pateixen més sobrequalificació (41,0%) que els homes (34,8%).

Aquestes dades mostren el desajust que hi ha entre l'educació i l'ocupació, perquè invertir en formació no garanteix poder treballar en la professió desitjada. Què està passant? Que no s'ha apostat per la creació d'una ocupació per a les joves digna, estable i equiparable a la seva formació. Davant aquesta realitat, moltes joves recorren a l'exili per cercar oportunitats laborals que s'equiparin a la seva formació acadèmica.

Temporalitat

Taxa de temporalitat					
Població	2000	2005	2010	2015	2017
16-29 anys	49,4	45,1	35,2	44,4	50,1
Major de 29 anys	16,6	17,0	13,9	15,1	15,9

Font: Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya

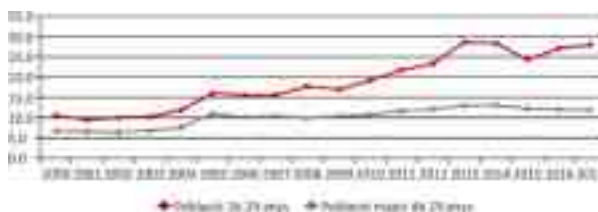

Malgrat la recuperació de l'economia, la temporalitat va començar a créixer a partir del 2015, assolint una taxa del 44,4% i creixent fins al 50,1% l'any 2017. Per tant, la meitat de les persones joves treballa amb contractes temporals, mentre que en el cas de la població adulta ho fa un 15,9%.

Parcialitat

Taxa de parcialitat					
Població	2000	2005	2010	2015	2017
16-29 anys	10,5	16,0	19,2	24,4	28,0
Major de 29 anys	6,7	11,0	10,7	12,2	11,9

Font: Sistema d'indicadors sobre la joventut a Catalunya

En la mateixa línia, l'ocupació a temps parcial no ha parat de créixer des del 2000. Del total de persones joves de 16 a 29 anys que han treballat al llarg del 2017, el 28% ho han fet a temps parcial. Pel que fa a la població de més de 29 anys, s'ha registrat una taxa de l'11,9%.

Tipus de contractació

Contractes per modalitat i edat						
	19 i menys	20-24	25-29	30-44	45 i més	Total
Ordinari temps indefinit	11.093	38.249	45.825	115.035	56.981	267.183
Foment de la contractació indefinida	548	1.935	1.993	369	5.177	10.022
Indefinit discapacitats	45	142	180	763	939	2.069
Convertits en indefinits	2.985	19.510	25.847	56.928	26.995	132.265
Indefinits	14.671	59.836	73.845	173.095	90.092	411.539
Obra o servei	59.200	182.163	152.231	410.190	237.449	1.041.232
Eventuals circumstàncies producció	93.435	278.574	219.931	50.382	233.883	1.327.205
Interinitat	12.577	76.816	74.583	126.923	79.280	370.179
Temporals discapacitats	111	390	420	1.745	1.868	4.534
Inserció	28	33	56	255	205	577
Relleu	20	344	758	1.485	648	3.255
Jubilació parcial	0	0	0	0	5.961	5.961
Substitució jubilació 64 anys	0	7	10	44	12	73
Pràctiques	917	7.836	5.592	1.514	169	16.028
Formació	917	1.426	526	16	10	2.895
Altres	177	608	879	1.232	785	3.681
Temporals	167.382	548.196	454.986	1.044.786	560.270	2.775.620
Total	182.053	608.032	528.831	1.217.881	650.362	3.187.159

Font: Observatori del Treball i Model Productiu. 2017

Les dades evidencien que la contractació temporal és la que predomina entre la població jove. Veiem com durant el 2017, a Catalunya es van signar 2.775.620 contractes temporals, 1.170.564 dels quals, el 42,7%, corresponien a joves menors de 30 anys. Les modalitats contractuals més emprades són els contractes eventuals per circumstàncies de la producció i per obra o servei. Per contra, pel que fa a la contractació indefinida, tan sols es van fer 411.539 contractes, dels quals 148.352 (un 36,04%) corresponien a la població de menys de 30 anys.

Les dades assenyalen que dels 1.318.916 contractes formalitzats per les joves al llarg del 2017, el 88,75% eren temporals, essent l'11,24% de caràcter indefinit.

Cal plantejar-se la durada de la temporalitat d'aquests contractes, es tracta de contractes indeterminats? Contractes de mig any? Realment les joves poden viure una vida plenament autònoma i independent amb aquest tipus de contractació?

Contractes temporals registrats per durada		
	Valor	% distrib.
Inferior o igual a 1 mes	1.145.339	41,3%
Més d'1 i fins a 3 mesos	324.727	11,7%
Més de 3 i fins a 6 mesos	272.471	9,8%
Més de 6 i fins a 12 mesos	82.962	3,0%
Més de 12 i fins a 18 mesos	2.003	0,1%
Més de 18 i fins a 24 mesos	2.064	0,1%
Més de 24 mesos	10.746	0,4%
Indeterminada	935.308	33,7%
Total temporals	2.775.620	100%

Font: Observatori del Treball i Model Productiu. 2017

La durada dels contractes temporals signats al llarg del 2017, indica que aquesta s'ha concentrat en els contractes de durada màxima inferior o igual a un mes, en un 41,3%, i en els de durada indeterminada, en un 33,7%. És a dir, l'ocupació que s'està oferint i que molts consideren positiva, és una ocupació completament temporal i inestable.

Condicions salarials

Salari brut anual			
	Homes	Dones	Total
Menys de 25 anys	11.880,16	9.587,48	10.809,83
25 a 34 anys	20.899,28	18.018,37	19.522,21
35 a 44 anys	27.675,98	22.600,09	25.255,98
45 a 54 anys	30.958,13	22.210,96	26.701,36
55 anys i més	31.856,89	21.898,34	26.933,50
Salari brut anual mitjà	27.572,76	21.110,34	24.454,64

Font: Enquesta d'Estructura Salarial, 2016. INE

D'acord amb les darreres dades publicades de l'Enquesta d'estructura salarial, el salari mitjà brut anual per persona treballadora ha estat de 24.454,64 euros. El salari mitjà masculí ha superat aquesta xifra en 3.118,12 euros i s'ha situat en 27.572,76 euros. Pel que fa al salari mitjà femení, aquest ha estat 3.344,3 euros per sota de la mitjana i s'ha situat en 21.110,34 euros.

Si ens centrem en la població de menys de 34 anys, veiem clarament com aquesta és la que percep salaris inferiors. Amb relació al col·lectiu de menys de 25 anys, es registra un salari mitjà brut anual de 10.809,83 euros, el

més baix en comparació amb la resta de grups d'edat, seguit de la població de 25 a 34 anys (19.522,21 euros).

Entre la població jove, són també les dones les que perceben una menor remuneració, fet que comporta menors rendes. No obstant això, entre el col·lectiu de joves és on hi ha una bretxa salarial menys notable.

Conclusions

- De 2017 a 2018 el nombre de catalanes residents a l'estranger ha augmentat en un 6,38% i s'ha situat en 302.525 persones. D'aquest total, 76.658 persones, el 25,34%, tenen entre 15 i 34 anys.
- Respecte a 2009, s'ha produït un augment de 41.108 joves (115,63%) que decideixen marxar a l'estranger, ascendent d'aquesta manera la fuga de capital humà. Quin és el principal motiu de l'èxode juvenil? La manca d'oportunitats en el país d'origen.
- De les 76.658 joves emigrants, 60.545 provenen de la demarcació de Barcelona, 6.258 provenen de la demarcació de Girona, 5.449 de la demarcació de Tarragona i, 4.396 corresponen a la demarcació de Lleida.
- Han augmentat les migracions en totes les demarcacions. No obstant això, Girona és la demarcació catalana on s'ha registrat un nombre més elevat de joves emigrants. En tan sols un any, es registra un augment del 10,60%.
- Durant el primer trimestre del 2018, s'ha estimat un total de 171.900 persones menors de 34 anys que es troben en situació d'atur, el 37,47% sobre el total.
- Al llarg del 2017, el 37,9% de les joves amb un alt nivell formatiu treballava en ocupacions que requerien una qualificació inferior.
- El 50,1% de les joves treballa amb contractes temporals. El 28,0% ho fa a jornada parcial.
- Dels 1.318.916 signats per les joves l'any 2017, el 88,75% eren temporals i només un 11,24% indefinits. El 41,3% dels contractes temporals tenen una durada màxima inferior o igual a un mes.

Fomentem el retorn

Considerem que ens trobem davant d'una realitat molt preocupant, ja que la lluita contra la precarietat laboral i la creació d'ocupació en condicions dignes és de màxima prioritat per a l'Avalot.

Creiem que s'han de crear nous llocs de treball adreçats a totes aquelles joves que volen treballar però no tenen l'oportunitat de fer-ho. Entenem, doncs, que s'han de potenciar els plans de foment per l'ocupació juvenil, tant a les administracions com a les empreses públiques i privades.

Pensem que els governs haurien d'implementar polítiques d'ocupació, d'R+D+I i de reconversió industrial que brindessin oportunitats laborals a la població jove. A més d'això, les empreses haurien de començar a veure a les joves com una inversió i no com una despesa, ja que són el principal actiu i el principal aval del país.

Per descomptat, defensem la derogació de la reforma laboral, al ser una reforma ineficaç i ineficient que només ha provocat un augment de l'atur i de la precarització de les treballadores.

Altrament, pensem que és necessari establir polítiques i mesures per fomentar el retorn de les milers de joves que han marxat. Oferint a aquestes joves un futur que no estigui marcat per la precarietat, ja que aquestes no tornen perquè als països d'acollida tenen unes condicions laborals que no volen perdre i que saben del cert que perdrien en cas de tornar a Catalunya. **LI**

Connecta't a www.omnium.cat
i descobreix
els 11 motius
per fer-te'n soci

ÒMNIMUM
LLENGUA CULTURA PAÍS

Més de 113.000 persones en situació de pobresa ja reben la renda garantida a Catalunya

Generalitat de Catalunya

La renda garantida de ciutadania (RGC) és la prestació social que permet assegurar els mínims d'una vida digna a les persones en situació de pobresa per tal de millorar la seva situació i promoure la seva autonomia i participació activa en la societat. Es tracta d'una prestació social de naturalesa econòmica i percepció periòdica perquè aquestes persones puguin fer-se càrrec de les seves despeses essencials o de la seva família. També és un coixí per a qui no té accés als drets bàsics, com són una feina de qualitat i l'habitatge.

Al llarg del primer any de la posada en marxa d'aquesta iniciativa, més de 113.000 persones n'han estat beneficiàries. D'aquestes, 26.958 són famílies –corresponents a 68.350 beneficiaris– i 45.363 són pensionistes i beneficiaris de prestacions estatals amb rendes més baixes que reben el complement.

Pot ser-ne beneficiari qualsevol persona que durant els sis mesos an-

teriors a la sol·licitud, tingui ingressos inferiors al 91% de l'indicador de renda de suficiència de Catalunya, i que compleixi una sèrie de requisits. Poden ser persones sense feina i sense recursos, pensionistes, perceptors de prestacions i altres subsidis i famílies monoparentals, entre altres casos. En aquest any 2018, el llindar d'ingressos se situa en 604 euros al mes en dotze pagues.

Amb l'aplicació d'aquest ajut, la Generalitat ha incrementat en 81 milions d'euros el pressupost destinat a les persones més vulnerables, passant dels 228 milions d'euros l'any 2016 amb la renda mínima d'inserció (RMI), als 309 d'aquest 2018 amb la renda garantida i els complements. De fet, preveu ampliar la prestació a persones sense llar, a dones víctimes de la violència masclista, a persones amb malaltia mental ateses en residència, i per millorar situacions d'emergència social.

Retorn al món laboral

Una conseqüència de la renda garantida és que afavoreix el món laboral. Des del setembre de 2017 fins a l'actualitat, unes 2.655 unitats familiars han aconseguit feina amb un contracte de treball i 1.138 han aconseguit sortir de la prestació de forma definitiva. D'altra banda, 11.000 persones s'han tornat a activar en la recerca de feina.

Tanmateix, la dotació de la prestació s'ha millorat en uns 200 euros de mitjana, que suposen un increment del 35%, i s'ha estès a més persones. Des del passat 15 de setembre hi ha nous llindars –els ingressos sota els quals es pot demanar aquest ajut–, que van des dels 564 als 1.122 euros, en funció de la situació de la persona. Els motius més habituals de denegació són disposar d'ingressos superiors a aquest llindar i que el titular o beneficiari treballi a jornada completa.

Requisits per demanar la renda garantida

1. Tenir més de vint-i-tres anys.

També tenen dret a l'RGC les persones més grans de divuit anys si:

- Tenen menors o persones amb discapacitat a càrrec.
- Són òrfenes dels dos progenitors.
- Han estat víctimes de violència masclista en l'àmbit de la llar.
- Estan en qualsevol altra situació o circumstància que s'estableixi per reglament.

2. Estar empadronat en un municipi i residir legalment a Catalunya.

Aquest requisit no s'aplica a les do-

nes que tenen permís de residència per reagrupament familiar i el perden com a conseqüència de divorci o separació, ni als catalans retornats.

3. Tenir residència continuada i efectiva a Catalunya durant els vint-i-quatre mesos immediatament anteriors a la presentació de la sol·licitud.

4. No disposar d'una quantitat d'ingressos, rendes o recursos econòmics considerada mínima per atendre les necessitats bàsiques d'una vida digna, d'acord amb el llindar d'ingressos fixat per l'indicador de renda de suficiència de Catalunya, durant els sis mesos immediatament

anteriors a la presentació de la sol·licitud.

5. No ser beneficiari d'una prestació pública o privada de servei residencial permanent de tipus social, sanitari o sociosanitari, sempre que l'internament no tingui una durada superior a 12 mesos i estigui prescrit en el pla de treball, ni estar ingressat en centre penitenciari en règim ordinari o tancat.

6. No treballar, excepte els sol·licitants monoparentals amb feina a temps parcial.

7. No disposar de patrimoni més enllà de l'habitatge habitual.

L'educació sexoafectiva dels infants

Associació Magrana

Fotografia de Vitaliy Paykov/Unsplash

1.304.993.688, aquestes són les visualitzacions del vídeo «Mayores», de Becky G i Bad Bunny, tema en el qual apareix seminua i en què aposta per les relacions intergeneracionals; per descomptat, les relacions de poder no s'hi esmenten. I probablement no és el pitjor, C. Tangana comptava amb 15.792.657 reproduccions en el seu «Bien Duro» en els dos mesos escassos des que va sortir.

Recordem que el vídeo de Tangana té alguna escena de sexe explícit, per no entrar en l'apologia a les relacions violentes. Quan es va publicar, a Argentina milers de persones reclamaven «Educació sexual per decidir i anticonceptius per no avortar, avortament legal per no morir». També per aquestes dates, Residente, ex-Calle 13, treu el vídeo d'un tema anomenat «Sexe», els hi dedica a Sigmund Freud i a Judith Butler, i la seva tornada diu així: «Ningú ho diu, però tots volen sexe». I deixant al marge les comunitats asexuats, no sembla que es parli poc de com el practiquem per quant sembla importar-nos? Anem pas a pas, abans d'entrar en el com, revisem què és exactament tot aquest entramat de pràctiques que semblen amagar-se sota la catifa dels tabús.

Per començar, el primer error seria conceptual. Tècnicament, el sexe és un conjunt de característiques anatòmiques

que ens classifica, habitualment, en éssers masculins o femenins. I diem habitualment perquè aquesta concepció binarista exclou una gran varietat de persones intersexuals. Per tant, de què parlem realment quan parlem de sexe? La resposta és senzilla: de sexualitat.

I aquí apareixen dos eixos que considerem clau: el primer seria la importància d'entendre que si el sexe són característiques anatòmiques, tota persona neix sexuada. El segon consisteix en la comprensió que si tota persona neix sexuada, la sexualitat no necessàriament ha de focalitzar-se i començar a abordar-se quan aparegui una altra persona amb qui explorar-la.

En el moment en què entenem que les criatures són éssers sexuals, podem treballar per construir una experiència de la seva exploració sexual sana i pròpia. És aquí quan entra en joc l'educació sexual.

Abordar l'acompanyament de la sexualitat des de l'etapa infantil és un tema que genera confusió i rebuig, però si analitzem els arguments i els comparem amb la literatura científica observarem que:

Segons l'**informe publicat per la UNESCO en col·laboració amb la UNICEF i l'OMS el 2009**, els programes d'educació afectivosexual redueixen la desinformació, augmenten el coneixement correcte, augmenten les habilitats per prendre decisions informades i milloren la comunicació amb pares i adults de confiança. També afirma que no hi ha evidències que relacionin l'educació sexual amb l'inici més primerenc de pràctiques sexuals, ni que privi les criatures de la seva innocència. Aquest informe, a més, considera un

En el moment en què entenem que les criatures són éssers sexuals podem treballar per construir una experiència de la seva exploració sexual sana i pròpia. És aquí quan entra en joc l'educació sexual

Moltes generacions estan creixent amb agents culturals com a pilars de la seva educació sexoafectiva relacionats directament amb l'audiovisual: els videoclip, cada vegada més sexualitzats, i la pornografia

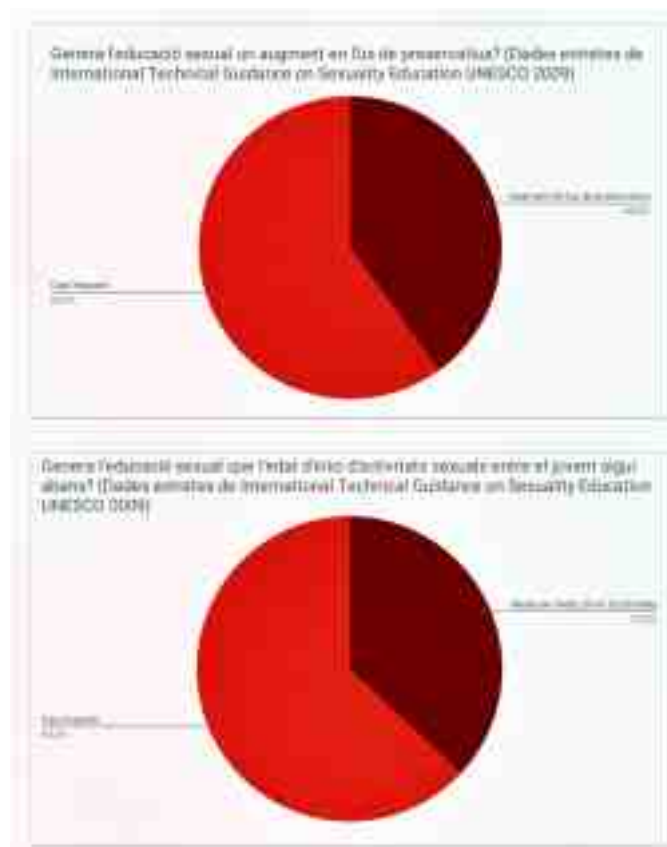
mite o una falsa creença que aquesta educació hagi de ser responsabilitat única de familiars, persones destacades de la comunitat o líders religiosos. I posa el focus en una qüestió molt clara: obtenir informació correcta, científicament precisa, sense prejudicis i apropiada per a l'edat en un procés de fases des del començament de l'escolarització formal és beneficiós.

Un dels principals problemes que trobem a l'hora de plantejar l'educació sexual des de la primera infància és la concepció del fet que el que farem és iniciar les criatures d'edat molt primerenca en pràctiques sexuals. Aquest concepte és absolutament erroni i és el principal motiu pel qual considerem preferible fer servir el terme *educació sexoafectiva*, entenent-lo com un paraigua que abasta tot allò que tingui a veure amb les nostres relacions afectives i amb la nostra sexualitat. Un programa d'educació sexoafectiva complet compren àrees temàtiques diverses, com ara les relacions, on s'aborden conceptes com la família, les amistats o les relacions afectives o sexuals; els valors com el respecte, el compromís, les normes de comportament, la presa de decisions, la comunicació assertiva, l'acceptació del rebuig... Tot això es pot i s'ha de començar a treballar en edats primerenques, perquè quan arribi el moment de parlar del sistema sexe-gènere o de pràctiques sexuals tinguem una base de respecte inqüestionable i sòlida sobre la qual construir experiències d'acompanyament que no deixin fora ningú i que estiguin obertes a abraçar la diversitat i a detectar i rebutjar la violència.

És a partir d'aquest moment quan podrem parlar de salut sexual i reproductiva, de com percebem la sexualitat en els mitjans o de la violència de gènere des d'un punt de vista crític, dialògic i centrat a mostrar que la construcció de relacions igualitàries, lliures de violència i plaents és possible.

No obstant això, encara que tot sembli un procés senzill i idíl·lic, requereix un treball personal important per a qual-sevol que es disposi a emprendre una labor educativa en aquest àmbit.

Per començar, hem de plantejar-nos on ens situem com a subjectes, quin és el nostre lloc d'enunciació. Partim de l'educació sexual que hem rebut nosaltres mateixes per comprendre que aquesta s'ha basat en les conseqüències de la construcció d'un relat de terror sexual que ha acompa-

De la Guia tècnica internacional sobre educació sexual, de la UNESCO

nyat aquest país, no únicament durant el règim franquista sinó específicament des de 1993. Com explica **Barjola** a *Microfísica sexista del poder*, moltes de nosaltres, i com nosaltres moltes de les persones que es dediquen actualment a educar criatures i adolescents, hem crescut entenent la dona com a culpable de les conseqüències que poguessin succeir després d'ocupar l'espai públic i viure la seva sexualitat amb normalitat. Històricament el focus no s'ha centrat en l'agressor sinó en què podria fer la víctima per evitar l'agressió. I això ha generat, de manera inevitable, que diverses generacions creixéssim en una societat que no ens ha acompanyat a l'hora de descobrir la nostra sexualitat. Entenent aquest context és comprensible que avui dia aquestes generacions, ja en edat adulta, se sentin perdudes a l'hora d'acompanyar a criatures en els descobriments de la seva sexualitat.

Si volem abordar una educació afectivosexual des de la naturalitat, hem de fer primer un exercici cognitiu d'assumpció que existeix no únicament en nois o noies en edat adolescent, hem de comprendre que som éssers sexuals des que naixem i que, molt probablement, tret que la criatura s'inclogui dins de l'espectre de l'asexualitat, tindrà impulsos que la portaran a explorar amb el seu cos i les seves emocions. Però sobretot, hem de formar-nos. I és que se-

gons l'estudi de **Martínez, Vicario-Molina, González i Ilbaca** publicat pel *Journal for the Study of Education and Development* el 2014, després d'enquestar 3.695 professionals de l'educació (66,1% dones, 33,9% homes) van concloure que el 43,3% del professorat no ha rebut formació en matèria de sexualitat i el 48,6% no la imparteixen a les seves classes. També indica que el personal docent format mostra actituds més positives i recalca la importància de la formació en matèria d'educació afectivosexual.

No fer aquest exercici de formació personal, naturalització de la sexualitat i un abordatge des d'una perspectiva educativa ha portat al fet que moltes generacions estiguin creixent amb altres agents culturals com a pilars de la seva educació sexoafectiva i per nosaltres és evident que aquests agents estan relacionats directament amb l'audiovisual: els videoclips, cada vegada més sexualitzats i la pornografia. En aquesta línia, **Ballester, Orte i Pou** van fer un estudi sobre «nova pornografia i modificació de la relació sexual en joves» d'on van extreure algunes conclusions que podrien resumir-se en: la pornografia a internet pot influir sobre les actituds sexuals, valors morals i activitat sexual del jovent o que el fàcil accés a la pornografia a internet forma part d'un entorn altament sexualitzat. Volem que la pornografia hegemònica sigui la base educativa de les nostres criatures? La crítica a la pornografia porta sent una qüestió clau en el feminisme des que després de la publicació del film «Snuff» en què podia veure's la simulació d'una violació que culminava en assassinat. Aquest film va separar al moviment feminista en prosex (les qui feien crítica a la pornografia hegemònica i apostaven per generar un altre tipus de contingut) i abolicionistes del gènere cinematogràfic. Es tingui l'opinió que es tingui sobre la pornografia, considerem evident que un gènere cinematogràfic en el qual es reproduïen rols de gènere, es perpetuen sistemàticament situacions de violència sobre les dones (i comunitats no blanques), s'estigmatitzen cossos fora dels cànons de bellesa establerts i es promouen com a habituals pràctiques cada vegada més extremes, no pot ser una eina d'educació sexual.

Si aquest enfocament ens sembla massa academicista, cal recordar que fa ja algun temps la *performer* i directora

Sílvia Valle, Azahara Murillo, Virginia Frías, Carolina Choca i Andrés García, de l'Associació Magrana

de cinema eròtic Amarna Miller va recalcar en el seu article per al *Diari Ara* que l'educació sexual no havia de recaure sobre la pornografia i que permetre que això passés era com esperar que *Fast & Furious* servís per ensenyar-nos a conduir... En la mateixa línia, Erika Lust, coneguda directora i productora de pornografia ètica i feminista, va iniciar al costat del seu marit el programa *The Porn Conversation*, un programa enfocat a oferir eines a famílies per abordar el tema de la pornografia a les noves generacions, centrat en un ventall d'edat d'entre 11 i 15 i més de 15 anys i afrontant la situació des de l'acceptació que si adolescents amb internet poden arribar a visualitzar aquests continguts, fem que almenys comprenguin que el que veuen no té per què ser la realitat.

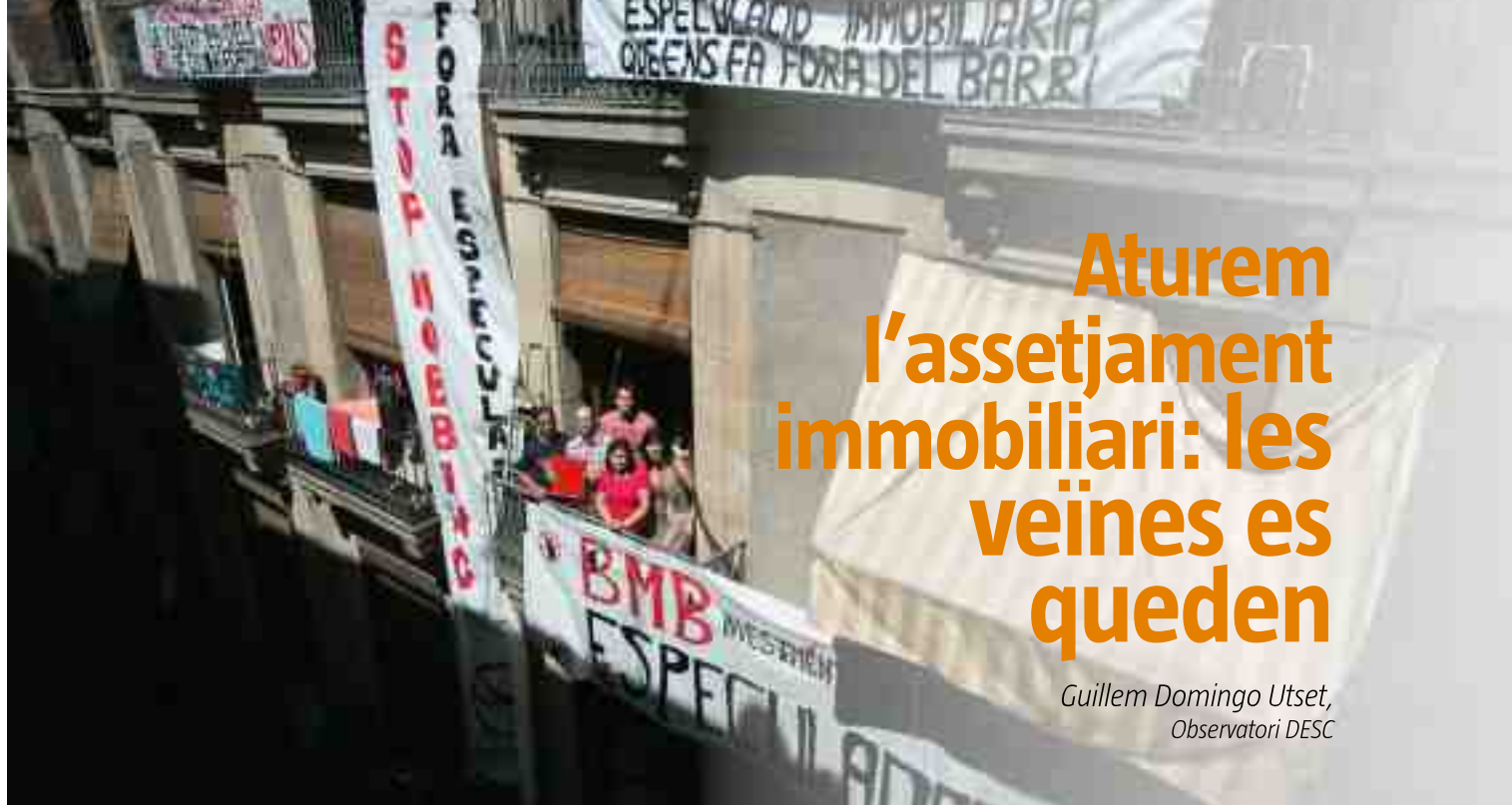
I nosaltres ens preguntem, i després què? Ja els hem explicat què no és real, els hi expliquem llavors com funciona?

Com a tècniques en promoció i igualtat de gènere, les nostres tasques principals són programar, desenvolupar i avaluar intervencions relacionades amb la promoció de la igualtat de gènere. Apliquem estratègies i tècniques de l'àmbit de la intervenció social, detectem possibles situacions de risc i potenciem l'autoconeixement, l'esperit crític, la capacitat d'agència, autogestió i responsabilitat tant individual com grupal. Enfoquem els nostres projectes des d'una perspectiva de gènere, feminista, dialògica i comunitària.

Ens recolzem en una base documental científica sobre socialització preventiva en violències de gènere, i altres fonts d'informació, així doncs, per construir uns objectius que responguin a aquestes necessitats reals. És des d'aquest punt de partida que hem dissenyat i facilitat una sèrie de propostes d'activitats i eines que poden servir com a guia d'intervenció directa per abordar la sexualitat, amb la finalitat d'oferir un acompanyament que mostri que les relacions igualitàries, sanes i plaents són possibles.

En conclusió, elaborem aquests projectes socioeducatius per tal d'incidir en els coneixements socials entorn del gènere i la construcció social de les relacions afectives i sexoafectives, i així aconseguir una socialització preventiva que ens doni com a resultat un món que s'apropi més a la justícia social, que abraçi la diversitat i rebutgi la violència. **LI**

Un dels principals problemes que trobem a l'hora de plantejar l'educació sexual des de la primera infància és la concepció que iniciarem les criatures d'edat molt primerenca en pràctiques sexuals. Aquest concepte és absolutament erroni

Aturem l'assetjament immobiliari: les veïnes es queden

Guillem Domingo Utset,
Observatori DESC

La Wikipedia defineix l'assetjament immobiliari –o *mobbing*– com l'acció de «ejercitar hostigamiento para provocar la auto privación del derecho al disfrute de una vivienda en propiedad o arrendada». La seva finalitat és «el enriquecimiento torticero» o «obligar la persona a marxar i, d'aquesta manera, poder llogar els habitatges més cars o vendre la finca un cop estigui buida».

Si pensem en l'altíssima pujada de preus dels lloguers a Barcelona i altres ciutats, o amb la pressió del turisme sobre l'habitatge als barris, realment sembla un vestit fet a mida.

Però no és un fenomen nou. Segons l'enciclopèdia virtual «la freqüència d'aquestes maniobres es va disparar a Catalunya arran de la gran revalorització que els immobles van experimentar a finals del segle xx en endavant. El primer esment als mitjans de comunicació d'aquest mot apareix el 2003, arran de la denúncia pública d'aquest fenomen

que va fer l'Associació de Veïns del Casc Antic a Barcelona».

És clar: l'assetjament immobiliari és una peça clau en l'operativa de l'especulació i l'expulsió de veïnes. L'avidesa dels grans operadors immobiliaris no en té prou amb una llei d'arrendaments urbans ideal per apujar preus abusivament i no renovar el contracte cada tres anys. Per buidar encara més ràpid els edificis, per vendre'ls abans al millor postor sense inquilines o per rehabilitar i fer-ne pisos de luxe o allotjaments turístics: assetjament immobiliari. Infligit de moltes formes i habitualment invisible, sovint primer recau sobre les inquilines amb contractes de 3 anys o potser ataca les veïnes amb contractes indefinits, ja que a la resta amb tres anys «te les pots treure de sobre». Habitualment afecta edificis sencers, però també persones soles, perquè la resta de l'escala ja són oficines o pisos turístics. A més vulnerabilitat, més assetjament immobiliari a persones grans o soles, a

famílies sense recursos per defensar-se, etc.

És una pràctica extrema, però no anecdòtica. I no és quelcom autòcton: la violència immobiliària actua arreu i adopta múltiples cares. Els fenòmens globals i del mercat afecten de ple l'habitatge, considerat una mercaderia o actiu financer i no un bé de primera necessitat.

Les conseqüències de l'assetjament immobiliari són múltiples i preocupants. Per una banda, tenim la degradació per manca de conservació i manteniment dels habitatges. Per l'altra, angoixa, sensació de desprotecció i d'impunitat, desànim, mala salut física i mental, etc¹.

Sortosament, a Barcelona i arreu, no són noves les lluites per erradicar l'assetjament immobiliari. Com podem fer front a l'assetjament immobiliari? Què es pot fer en cas de

¹ Estudis que relacionen la salut amb l'habitatge expliquen que el 76% de la població en situació d'exclusió residencial (risc de desnonament, etc.) presenta una mala salut mental, mentre que la mitjana general a la ciutat és del 18%.

patir-lo? Principalment, hi ha dues vies per donar-hi resposta: la denúncia pública i la defensa legal de les afectades.

La denúncia social és imprescindible. A través de la solidaritat responem a la desprotecció i vulnerabilitat que busca l'assetjador i posem el focus sobre el responsable, que se sent còmode en l'anonimat però incòmode sota l'escrutini de l'opinió pública i veu en risc la seva imatge. Alhora ens permet exigir protecció dels poders públics.

Per tant, la primera recomanació és buscar suport a les associacions de veïnes o de grups de defensa del dret a l'habitatge, així com participar-hi activament. I comunicar la situació a l'Ajuntament corresponent.

La defensa legal és també important. Hi ha tres vies de denúncia: la civil, la penal i l'administrativa. Les dues primeres són les que s'han utilitzat fins al moment i la denúncia davant de les administracions és una novetat.

La via civil és útil quan l'assetjament immobiliari representa un incompliment del contracte d'arrendament: per exemple, manca reiterada de conservació de l'edifici o l'augment del lloguer injustificat per serveis no pactats. El problema és que és un procés costós i llarg, que requereix advocat i procurador.

La via penal serveix quan les accions són molt greus. Segons el Codi Penal (article 173.1, paràgraf segon) es podria aplicar: «al que de forma reiterada llevi a cabo actos hostiles o humillantes que, sin llegar a constituir trato degradante, tengan por objeto impedir el legítimo disfrute de la vivienda». Pot comportar penes de presó o multes, però són necessàries proves molt evidents i la justícia emet poques condemnes.

La denúncia administrativa obliga els ajuntaments a actuar per aturar l'assetjament. La Llei del dret a l'habitatge de Catalunya de 2007 el considera una discriminació en l'accés a l'habitatge (article 45): «tota actua-

ció o omissió amb abús de dret que tingui per objectiu pertorbar la persona assetjada en l'ús pacífic del seu habitatge i crear-li un entorn hostil, ja sigui en l'aspecte material, personal o social, amb la finalitat última de forçar-la a adoptar una decisió no desitjada sobre el dret que l'empara per ocupar l'habitatge». A més, és una infracció molt greu que pot comportar multes de 90.000 a 500.000 euros en el cas de Barcelona.

Aquesta via és aplicable per part de tots els municipis catalans i per la Generalitat des de fa 10 anys, però no s'havia utilitzat fins al juliol de 2018, quan el Sindicat de Llogateres, la Plataforma d'Afectades per la Hipoteca i l'Observatori DESC la van presentar públicament exigint a totes les administracions que l'utilitzin. Arran d'això, l'Ajuntament de Barcelona ha obert diversos procediments per casos d'assetjament immobiliari que aviat tindran resultats. Tot i que es pot completar segons cada cas, és útil la llista d'indícis que ha fet l'A-

juntament: impedir les pròrroques contractuals automàtiques dels lloguers; incomplir el deure de conservació per causar el deteriorament de l'immoble; repercutir despeses o serveis no pactats en el contracte; incrementar sobtadament del preu del lloguer al marge del contracte o la llei; abandonar el manteniment dels espais comuns; allargar indegudament les obres i actuacions que causen molèsties; assetjar verbalment els arrendataris; amenaçar, enganyar i/o pressionar psicològicament el llogater per forçar-lo a abandonar l'habitatge; llogar un espai proper a l'habitatge a persones que causen molèsties o aldarulls; ser passiu davant els actes vandàlics que es puguin produir sobre l'immoble o els seus elements comuns; interrompre el subministrament d'aigua, llum, gas i/o manipular-los per provocar consums excessius.

Un dels avantatges és la gratuïtat de la denúncia, accessible a través d'un model que pot omplir qui

pateix l'assetjament immobiliari, per presentar-la al seu Ajuntament. Recomanem guardar el màxim de proves per acompanyar la denúncia i presentar-la amb entitats socials per poder fer-ne un seguiment amb suport, a les oficines d'habitatge.

En definitiva, és necessari conèixer i combinar totes les vies existents per aturar l'assetjament immobiliari: en especial la denúncia pública i social, acompanyada de les vies de defensa legal i la necessària actuació de les administracions.

Cal aturar d'una vegada per totes l'assetjament immobiliari per garantir el dret a l'habitatge: les veïnes es queden!

Model de denúncia administrativa contra l'assetjament immobiliari:

<http://sindicatdellogateres.org/wp-content/uploads/2018/07/model-denuncia-assetjament-inmobiliari.docx>

Bibliografia

Informe I. Radiografies de la situació del dret a l'habitatge, la pobresa energètica i el seu impacte en la salut a Barcelona. PAH de Barcelona, l'Aliança Contra la Pobresa Energètica, l'Observatori DESC, Enginyers Sense Fronteres i l'Agència de Salut Pública de Barcelona (2018).

<https://observatoridesc.org/ca/radiografies-situacio-del-dret-l-habitatge-pobresa-energetica-i-seu-impacte-salut-barcelona>

Presentació de la campanya «Stop Mobbing: Aturem l'assetjament immobiliari!». Sindicat de Llogateres, Plataforma d'Afectades per la Hipoteca i Observatori DESC (2018).

<https://observatoridesc.org/en/node/4364>

Un cas més d'assetjament immobiliari

Fotografia de Juan A. Zamarripa

Moltes tardes, des d'un balcó del barri de Gràcia, podem escoltar en rigorós viu i directe un concert de guitarra. La protagonista és cantautora i poetessa, companya del sindicat, amb un llarg historial de lluites reivindicatives. La coneixem bé: sempre ha col·laborat amb les nostres iniciatives culturals i ha afrontat els conflictes laborals i les desigualtats socials de manera decidida. Menuda, dolça com és, amb aparença vulnerable, ha mostrat tothora una gran força davant les injustícies de tota mena.

Fa més de quaranta anys que la Fina Palau viu a l'ara preuat i cotitzat

barri, sempre de lloguer, sempre pagant religiosament. El seu habitatge és un piset del carrer Torrent de l'Olla que no arriba als 25m². Ara li diuen que ha de marxar, ja que uns nous propietaris la volen fora. Pretenen fer negoci ràpidament, tenen pressa per millorar la rendibilitat dels diners invertits i la Fina els ho impedeix. En llenguatge especulatiu és un *bitxo*.

El procés per expulsar-la, ple d'irregularitats, en què no es va respectar el seu dret a tanteig, vol demostrar que la Fina no viu a casa seva, l'acusen falsament de no residir-hi. Els nous propietaris segurament varen pensar que davant la

magnitud del problema, una dona gran, sola i sense recursos, es doblegaria i no presentaria batalla. No la coneixien. Hi ha una demanda interposada per la Fina i un judici en marxa.

Preocupada de vegades, angixada altres, però coratjosa com sempre, ella continua tocant la guitarra des de la seva tribuna, reivindicant que hi viu, que hi ha viscut sempre, i que el fet de ser dona i jubilada no la doblegarà, en una croada contra les pràctiques d'especulació immobiliària que ja fa massa temps s'estenen per la ciutat. **LT**

El dia a dia de les sindicalistes al Marroc

Núria Pelay, *Sindicalistes Solidaris*

Quin és el paper de la dona dins del sindicat? I dins de les empreses? I a la societat? El debat sobre aquestes tres preguntes bàsiques segurament originaria polèmiques enceses entre nosaltres. Aquestes qüestions van ser el punt de partida dels dos fòrums de dones que es van realitzar amb la participació de la Central Democràtica de Treballadors (CDT) i la Federació Sindical Democràtica (FSD) els dies 3 al 7 d'octubre a les ciutats de Casablanca i Mohammedia.

Els fòrums es va estructurar en tres tallers participatius: analitzar la realitat dins de l'àmbit en qüestió, la legislació actual i què es podia fer per millorar la situació de les dones en cada un d'ells.

Al llibre *Converses amb 10 dones treballadores del Sud*, editat l'any 2010 per Sindicalistes Solidaris, Loubna Roufaj, administrativa de projectes de cooperació sindical al Marroc, ens deia: «Em considero afortunada, ja que la meua vida laboral és compatible amb la social i la sindical. Visc amb els meus pares i no tinc ni marit ni fills. Però generalment és difícil per a altres dones que són mares, casades i treballadores. Un dels reptes més grans per a la dona avui és compaginar les tasques a dins i fora de la llar; i encara ho és més si ets sindicalista». Aquesta seria, vuit anys després, una bona síntesi dels resultats que van sortir del debat, però anem a pams.

Un dels principals esculls en què es troben les dones marroquines a l'hora de participar en la vida del sindicat es deu al fet que tradicionalment són les úniques responsables de la cura de la llar i de la família. Això comporta que si hi sumem jornades de treball maratonianes de 10-12 hores de feina efectiva a les empreses 5-6 dies a la setmana, els dificultosos desplaçaments fins al lloc de treball (que comporten molt de temps invertit en els trajectes), i la poca resiliència de l'entorn familiar i de la societat envers el sindicalisme, el marge per dedicar a la tasca sindical és molt poc.

«La dona només és militant dins del sindicat; no es reflecteix la seva participació dins de l'organigrama del sindicat ni en els llocs de presa de decisions». Aquesta va ser una de les conclusions que de manera unànime van acor-

dar les participants als fòrums. Si bé és cert que estatutàriament es contempla una Secretaria de la Dona, acostuma a quedar vacant per les dificultats que tenen les dones per participar en la vida interna del sindicat i pel poc interès que els organismes dels sindicats tenen per fer efectiva l'ocupació de la plaça. Però per què una dona no pot exercir qual-sevol altre càrrec? A les seccions sindicals i infraestructures bàsiques hi trobem dones, però quan arribem a nivells superiors la presència és ínfima.

Quan traslладem el focus d'atenció a les empreses, la problemàtica vira clarament cap a una discriminació més agressiva. A una important bretxa salarial, cal sumar-hi fets

com l'assetjament sexual per part de superiors, que pràcticament no és penat, i la poca protecció de la maternitat. Cal afegir altres fets que són comuns dins del mercat laboral per a tots els treballadors: la falta de protecció social, poc o gens de respecte envers la salut i la prevenció de riscos laborals, jornades llargues que no es declaren, dèficit contractual, manca de formació, etc. Si tenim en compte que el Marroc, un país de 36 milions de persones, té pràcticament els mateixos inspectors de treball que la província de Barcelona, ens podem fer una idea de quina és la desprotecció que pateixen els treballadors i treballadores marroquins. També cal fer èmfasi que la denúncia davant els tribunals

per qüestions laborals és insignificant, ja que gairebé mai els processos no tiren endavant.

Dins de la societat marroquina, el paper de la dona està força supeditat a temes religiosos i culturals. En la mateixa entrevista, Loubna Roufaj afirma: «A la dona se l'educa d'una manera diferent que a l'home i se li fa entendre que és incapaç de protegir-se i de valer-se per ella mateixa en diferents situacions i circumstàncies de la vida...». La societat espera que tingui cura de la família i de la llar, i veu amb mals ulls que participi ja sigui en la vida sindical o en qualsevol altre àmbit social. Per posar només un exemple, els consells escolars (òrgans de les escoles a on participen les direccions dels centres i el professorat) estan formats quasi en exclusivitat per homes, tot i que una gran part de la docència l'exerceixen les dones.

Una altra xacra important que s'apunta dins de les conclusions de les jornades del fòrum és el desconeixement que es té de tot tipus de legislació (tant laboral com de ciutadania en general) i la falta d'eines per tal d'exercir els drets com a ciutadanes de ple dret. Malgrat que les lleis solen ser discriminatòries per la dona, el fet de no aplicar-se encara agreuja més la situació.

Però davant aquest panorama força desolador, les dones al Marroc estan en un procés d'apoderament, organitzant-se, reivindicant, formant-se i volent participar en la presa de decisions en tot allò que les afecta.

Amb l'anàlisi i conclusions dels fòrums del passat mes d'octubre s'ha creat l'embrió d'un dels propers projectes de Sindicalistes Solidaris a terres marroquines que pivotarà sobre tres eixos:

- La formació sobre legislació i treball digne, tècniques de comunicació i drets per a dones, que seran una peça clau per enfortir el seu paper dins de l'empresa.
- Les jornades de formació internes de les diferents estructures territorials i sectorials per tal de fomentar la participació de dones, seran l'eina que emprarem perquè les dones guanyin visibilitat dins dels sindicats.
- Les accions reivindicatives al carrer, en zones industrials i polígons protagonitzades per dones serviran per posar-les en un primer pla dins de la societat.

Des de Sindicalistes Solidaris, apostem en aquest proper projecte per posar a les dones al centre de totes les accions, fent-les protagonistes i participants de la presa de decisions amb l'objectiu d'assolir un apoderament afectiu d'elles i avançar cap a una equitat de gènere tan i tan necessària perquè el Marroc avanci cap a una societat més democràtica i justa. **1**

SORPRÈN-TE!

APROFITA ELS TEUS DESCOMPTES!

1) Introdueix al buscador «**DESCOMPTES UGT DE CATALUNYA**»

2) Entra a **CREAR UN COMPTES**
i registra-t'hi

3) Un cop registrat,
gaudeix de tots els descomptes

**PER PORTAR TOTS ELS DESCOMPTES AL
TEU MÒBIL,
UN COP T'HAGIS REGISTRAT:**

1) Entra a l'App Store o a Google Play,
descarrega l'aplicació
CLUB AHORRO VIP al teu telèfon

2) Introdueix el nom d'usuari i contrasenya
que has creat per a **DESCOMPTES UGT DE
CATALUNYA**

3) ENHORABONA, ja tens tots els
descomptes disponibles al teu mòbil!

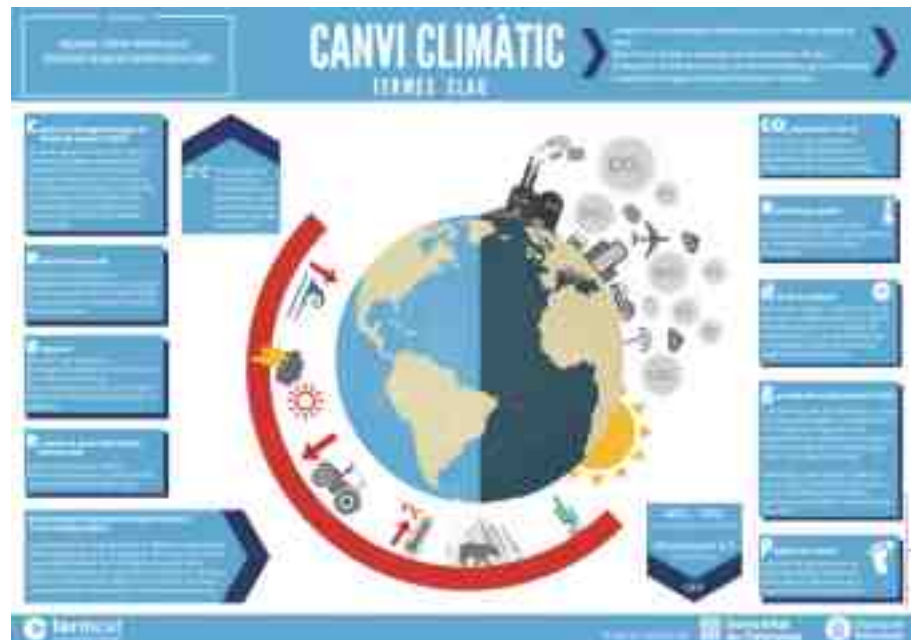
Els termes del canvi climàtic

Termcat, centre de terminologia. www.termcat.cat

L'**efecte d'hivernacle**, principal detonant del canvi climàtic, es defineix com el fenomen que consisteix en l'escalfament de l'atmosfera a causa de la seva transparència a la radiació solar i la seva capacitat d'absorbir la radiació infraroja terrestre. Gràcies a aquest fet, la temperatura mitjana de la superfície de la Terra no és de -18°C , que és el que correspondria per la seva ubicació a l'espai, sinó de 15°C .

Al llarg de la història aquesta temperatura ha anat canviant, però des de l'inici de l'època preindustrial la variació s'ha accelerat arran de la **crema de combustibles fòssils** com el petroli, el carbó i el gas i el consegüent excés d'emissions dels anomenats **gasos amb efecte d'hivernacle** (GEH), principalment de **diòxid de carboni**. Per primera vegada, la concentració mitjana d'aquest component a l'atmosfera ha superat les 400 ppm (parts per milió), i la temperatura mitjana ha augmentat gairebé 1°C . I si se supera un augment de 2°C en la temperatura mitjana de la Terra, les conseqüències del canvi climàtic seran incontrolables.

Les activitats humanes que més contribueixen a l'efecte d'hivernacle són la generació d'energia, el transport, l'agricultura i els canvis d'usos del sòl, la indústria, etc. Els efectes sobre el medi ambient són múltiples i evidents: les **glaceres** retrocedeixen, els **casquets polars** es fonen, puja el **nivell del mar**, minva la biodiversitat, els processos de **desertificació** s'accentuen, augmenten els

fenòmens meteorològics extrems: *inundacions, sequeres, onades de calor...*

Com a solucions possibles, el Grup Intergovernamental d'Experts sobre Canvi Climàtic (en anglès, IPCC), proposa marcar el principi de la fi dels combustibles fòssils i avançar cap a una economia baixa en carboni, l'anomenada **descarbonització**. Les propostes a mitjà i llarg termini preveuen mesures d'aplicació progressiva, que tenen com a principal objectiu no incrementar la temperatura mitjana global en més de 2°C per sobre dels nivells preindustrials i vetllar per a reduir aquest increment a $1,5^{\circ}\text{C}$.

En aquest context, dos altres nous conceptes són clau: les polítiques i mesures d'**adaptació** i de **mitigació**, que han d'intentar la reducció d'emissions apostant, entre

d'altres, per **energies renovables** (solar, eòlica, biomassa...), l'**estalvi energètic** o el finançament dels països en vies de desenvolupament, que, tot i ser els menys emissors, són els més vulnerables al canvi climàtic i els que menys capacitat tenen per contrarestar-ne els efectes adversos.

Podeu consultar tots aquests termes en el material multimèdia *El canvi climàtic. Termes clau*, elaborat pel TERMCAT (<https://spark.adobe.com/page/JcBdl/>), que inclou la infografia reproduïda en aquest article. També trobareu més informació, ben aviat, en el *Diccionari de gestió ambiental en línia*, elaborat pel TERMCAT amb la col·laboració del Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya i el suport de la Diputació de Barcelona. **LI**

[illegible]

sindicalista

Llengua

Una ruta ugetista per commemorar l'Any Fabra

Magda Gascon, Servei Lingüístic

Una de les paraules que més identifica el sindicalisme és *reivindicar*. Si la busquem al nostre *Diccionari general de la llengua catalana*, l'obra més popular de Fabra, veiem que aquest verb té diferents significats, però el que apareix primer de tot, el número 1, és un verb transitiu, del lèxic comú i del món del dret que vol dir: «Algú, reclamar per a si (allò que li pertany)». I com a exemple: «Reivindicar els seus drets».

Si parlem del *nostre* diccionari, és sobretot per la manera com es va confeccionar: el *Diccionari* havia de ser una guia de referència per a tothom, no només per a erudits i literats, i Fabra hi volia recollir el català que parlava la gent treballadora. El seu propòsit era fer un inventari de la llengua comuna que contingués també lèxic internacional i defugís arcaïsmes i dialectalismes d'abast restringit. Per fer-ho, conversava amb la gent del carrer: amb el cobrador del tramvia que solia agafar per anar a treballar, amb els pescadors badalonins...

A la UGT hem volgut commemorar l'Any Fabra d'una manera singular. Hem aprofitat les escales de la seu del sindicat a la rambla del Raval, per on cada dia puja i baixa una munió de gent, per estampar-hi aquesta i les altres setantadues paraules més que bateguen dia a dia del sindicalisme ugetista. Les hem disposades per ordre alfabètic, des de baix, al vestíbul, on el primer graó és *afiliar*, fins al 6è pis, on l'últim graó és *vincle*. Entre aquests dos mots hi ha tota una ascensió per *alçar-se, assemblea, atzucac, avalot, bestreta, candidatura, company-a, conciliar, convocatòria, defensa, delegat-ada*...

Reivindiquem així una cosa que ja tenim, contràriament al que se sol fer (demanar allò que hom vol i no té): les paraules. Sense elles no podríem fer sindicalisme. Amb la campanya «Paraula de Sindicalista», fem doncs un homenatge als mots que ens han permès expressar els nostres anhels, les nostres lluites i reivindicacions, i gràcies als quals som capaços de dir-ho tot, en tots els àmbits i en totes les situacions. Alhora, homenatgem el mestre gramàtic català Pompeu Fabra, nascut ara fa 150 anys, i que va classificar, endreçar i encabir i posar a l'abast de tothom la llengua catalana.

Així, us convidem a atansar-vos a la seu del Raval i a fer el recorregut ascendent per les nostres paraules de sindicalista. **I**

Ruta de paraules per les escales de la seu de la rambla del Raval, a Barcelona. Fotografia de Laura de Andrés

50 anys del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes

Òmnium Cultural

Confluint amb la celebració del cinquantenari de la concessió dels Premis d'Honor de les Lletres Catalanes, l'entitat que històricament els ha atorgat, Òmnium Cultural, ha editat un llibre, *Tot un honor*, que recorre un trajecte cultural ple de dificultats, però amb un balanç final esplèndid. Alhora, acompanyant la memòria del guardó, repassa també la nostra història, reconeixent la importància que la llengua i la cultura han tingut per configurar-la.

Aquests són fragments del pròleg i d'alguns dels capítols del llibre.

Del pròleg

Jordi Cuixart, president d'Òmnium Cultural. Mòdul 2, presó de Lledoners

Com a president d'Òmnium Cultural, el meu «lloc», ara mateix, és la presó. Un indret que ens serveix per exemplificar, precisament, la trajectòria de l'entitat: el compromís insubornable i incansable amb la cultura i la cohesió social, que humilment, però amb tota la determinació, ara em pertoca representar.

Com a llibre commemoratiu, aquest projecte ens serveix per fer balanç de cinquanta anys de reconeixement a l'excel·lència i el compromís cívic i cultural, a aquells qui ens han honorat amb la seva existència i generositat creativa, que ens han fet una mica més rics de sentiments.

Això també vol dir analitzar el passat per mirar el futur amb més força encara. La llista de noms guardonats és impressionant, però evidentment podria ser més llarga. ¿Quines altres persones el podrien haver guanyat? ¿Per què de cinquanta premiats només hi ha cinc dones? Una cultura moderna i transformadora, valenta i transgressora no ha d'evitar debats ni preguntes, encara que en algun moment puguin ser incòmodes. Sobretot si són incòmodes.

Com deia a l'inici, escric aquest pròleg des de la presó. Per fer-ho, llegeixo els textos que ha escrit la Teresa Turiera, i els que des de perspectives personals i professionals diverses han fet cinquanta persones de diversos àmbits. Perquè la vida i l'obra dels cinquanta premis d'honor ens mostren com la catalana és una cultura compromesa i arrelada al país, i oberta i connectada amb la resta del món. Una llengua i cultura catalanes homologables a qualsevol altra de les seves germanes europees, i és precisament per això que és una de les millors maneres que tenim els catalans de fer la nostra aportació a la cultura universal, que també vol dir a la Pau, la llibertat i la fraternitat entre tots els pobles del món.

Premi d'Honor, el seu temps, els seus promotors

Lluís Duran i Solà, Vocal de la Junta Directiva d'Òmnium Cultural.

Exmembre del jurat del Premi d'Honor

El format de l'Òmnium de 1961-1963 de societat civil va ser modificat per associació des de 1967, quan reprenen les activitats. Són èpoques en què, per poder actuar sobre el territori, calen estatuts tènues i neutres,

fins i tot dissimulant el compromís per la llengua i la cultura catalanes. Aquesta mena de Conselleria de Cultura (i tot el que calgués) d'un país oprimat amb una cultura i una llengua imposades es plantejava aleshores: «a) promover y costear la edición, traducción y publicación de obras literarias y científicas y de otras publicaciones; b) crear y sostener premios literarios y artísticos; c) organizar, costear o subvencionar cursos y conferencias para la enseñanza de lenguas o sobre temas de carácter cultural».

No podem entendre l'evolució de l'entitat i del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes sense entendre el context en què es troba. Òmnium és en aquesta època una entitat «porosa»: fa, fa fer i ajuda a fer. Per tant, el rastre que deixa no vol dir que sigui tot el seu rastre públic, constatable. Ajuda a fer coses sense constar-hi. També, si cal, diu una cosa i en fa una altra, de cara al «Ministerio» i tots els cossos policials, que estan a l'aguait per intervenir.

Després de la represa que es va produir entre 1959-1961 amb la fundació d'Òmnium quan aparegueren noves editorials, l'inici de la Nova Cançó, l'aparició de *Serra d'Or*, *L'Infantil* i *Cavall Fort*, coincidint amb la convocatòria del Premi d'Honor (1968-1969), sota la proposta de Josep Benet i Maria Aurèlia Capmany, es produeixen creacions de noves eines culturals. Ja no són eines pel consum cultural directe, sinó de foment i estructuració, com els premis Josep Pla i Prudenci Bertrana, l'aparició del primer volum de la *Gran Enciclopèdia Catalana* i de *Salvat Català* i la primera edició de la Universitat Catalana d'Estiu. En el seu context, de limitació cultural provocada, el Premi d'Honor és un esdeveniment

Muriel Casals lliurant el 43è guardó a Albert Manent

molt remarcable, especialment quan li calen espais d'impacte públic a la catalanitat, que ja ha anat assolint arreu del país amb l'Any Fabra.

Eixamplant les llibertats, engrandint l'escletxa

Som en un carrer inclement, d'on els catalanistes havien estat foragitats des de 1939, en un espai i un entorn intensament espanyolitzat. L'imaginari col·lectiu començava a canviar amb instruments com el Premi d'Honor. Encara faltaven anys per començar a normalitzar el català als mitjans de comunicació, a l'ensenyament i a l'ús oficial i a l'ús en l'àmbit públic. Caldria posar fi al règim franquista per començar a gaudir de les eines de qualsevol cultura normal i aprofitar-les per refer-nos de tanta ignomínia, però, mentrestant, calia aprofitar qualsevol espai.

El Premi d'Honor és una peça més d'aquesta baula, d'un Òmnium presidit aleshores per Pau Riera i Sala. Premi, com va fer tothora Òmnium, per anar eixamplant les llibertats, com deia Albert Manent, engrandint l'escletxa.

Per què, doncs, el Premi d'Honor? Òmnium, que és la demostració col·lectiva i organitzada de l'espriuà «salvar-vos els mots», ha començat a estructurar-se a partir de l'establiment del premi Sant Jordi (1960), com a continuació del premi Joanot Martorell, que ja existia des de

Salvador Espriu i Castelló, 4t guardonat

1947... Així, si el Sant Jordi permet iniciar la tasca, de fet, de l'entitat, el Premi d'Honor n'exemplifica l'establiment com a entitat intervencionista, amb projectes propis, adreçats a anar refent la malvestat provocada per l'Estat espanyol franquista.

D'on veníem com a cultura nacional en la creació d'una selecció de literats i creadors com es proposava de fer el Premi d'Honor per a la posteritat? D'un procés de transició en què la modernitat encara no havia superat l'antigor.

El règim franquista és un règim totalitari d'estirp militarista. Ha llorejat i ha classificat els llorejables: «excautivos», «mutilados», «alféreces provisionales», «sargentos provisionales», «caballeros legionarios», «camisas viejas», «exdivisionarios»... Ha creat condecoracions per triar els «adictos» i blasmar els «desafectos», i una immensa marea de «se les supone», després d'haver passat pel sedàs tota la població al «paso alegre de la paz». Quaranta anys de victòria, no de pau. Un règim de militars i civils addictes carregats de camises blaves, bandes i medalles, faixetes i espasins. Un règim que ha premiat també els qui pensaven que «el amor a la patria

chica no era incompatible con el amor a la gran España» o veneraven formes diverses d'«un sano regionalismo». Per això el Premi d'Honor és un premi civil, radicalment civil, premi a la trajectòria acumulada de feina feta i indiscutible, i premi dels qui, en les condicions més atziagues possibles per la continuïtat de la comunitat nacional, maldaven per continuar-la amb provada exigència i qualitat. Cap medalla penjada, cap faixa... Premi, doncs, als qui es van mantenir fidels al servei del seu poble i a una doble finalitat que cal reivindicar tothora: la comunitat que agraeix als seus pròcers els serveis prestats, cosa que, malauradament, per motius externs i interns, no ha sabut fer sempre, i la idea de continuïtat cultural nacional que el règim franquista havia esbotzat per tots cantons. O sigui, de mica en mica, refer-nos pels referents lleials.

La veu de les dones

Lluïsa Julià Capdevila

Escriptora i membre del jurat del Premi d'Honor

També fins a l'entrada del segle XXI, les escriptores i dones de lletres han estat absents del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. (Quedi clar que tots els noms n'eren mereixedors amb escreix i d'altres, també.) Mercè Rodoreda és l'excepció. És l'única escriptora que el va rebre entre 1969 i l'any 2000. És a dir: una entre trentados. ¿Amb quins paràmetres valorem aquest intangible, que anomenem «excel·lència»? Un concepte que al llarg dels anys es modifica. Perquè el reconeixement prové, i en el Premi d'Honor de manera molt destacada, del consens entorn el prestigi de la personalitat triada i aquest el dona la societat literària. Cal, doncs, eixamplar els models homogeneïtzadors,

Mercè Rodoreda, 12a guardonada

sortir de la inèrcia per dotar-nos d'una visió àmplia que incorpori formes d'escriptura fins ara no preses en consideració.

Les bases del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes expliciten la seva doble funció. Valora la trajectòria intel·lectual d'una personalitat destacada en qualsevol disciplina literària o científica (amb el problema que la ciència se sol escriure en anglès i això dificulta el reconeixement en aquestes àrees). La llista dels premiats s'ha decantat clarament per assenyalar escriptors —novel·listes, poetes i dramaturgs—, acadèmics i lingüistes o assagistes i historiadors, doblats, en alguns casos, de traductors, editors, pedagogs i crítics literaris. També posa en relleu l'exemplaritat i la contribució «notable i continuada a la vida cultural dels PPCC» de qui el rep. Es destaquen aquelles figures que han treballat, durant una època en condicions ben precàries, però amb una voluntat de servei a la cultura després de l'intent de genocidi cultural del 1939. Se'm fa difícil pensar que no tinguessin aquesta rellevància, a partir dels anys seixanta, Carme Serrallonga, Aurora Díaz-Plaja, Rosa Leveroni o la mateixa Maria Aurèlia Capmany, assagista cabdal en els

Maria Antònia Oliver, 48a guardonada

anys seixanta i setanta a qui sembla que es deu el nom del guardó, per citar uns noms ben dispars. Cap d'elles no va ser distingida pel premi; no entraven en el perfil definit en aquell moment, també perquè la seva obra ha estat estudiada i reconeguda posteriorment. Manca de visibilitat, de circulació, de recepció, que ha estat un altre dels problemes de l'obra de les escriptores.

Escriure i fer cultura en una societat androcèntrica continua essent complicat per a la dona. La manca de reconeixement manté una relació directa amb el divorci amb el poder, també en el pla econòmic i les seves conseqüències: els diners que deixa de percebre l'escriptora, l'acadèmica, la investigadora, la científica i que implica tot un altre tipus de reconeixements; altres premis, nous incentius, la possibilitat d'accedir o formar part de cercles o espais fins aquell moment tancats. És a dir: d'exercir-hi la seva influència. El problema afecta directament el teixit cultural. Es poden llegir articles a la premsa i se segueixen publicant estudis que deixen de banda l'obra que realitzen les escriptores i estudioses, cecs i sords a una realitat tangible. Trencar les reticències per

accedir a les acadèmies de la llengua, per exemple, ha costat molts anys. Prendre consciència de la situació és, sens dubte, el primer pas per capgirar-la. Aquest mateix article respon a una major conscienciació d'alguns agents. És un símptoma dels canvis que s'estan operant. El 2001 Teresa Pàmies va ser la segona escriptora a rebre el Premi d'Honor. Ja llavors Òmnium reconeixia l'anomalia que significava l'absència de dones entre els guardonats. Després l'han obtingut: la poeta i traductora Montserrat Abelló (2008) i les novel·listes i traductores Maria-Antònia Oliver (2016) i Isabel-Clara Simó (2017). Totes elles sorgides en els anys setanta i implicades en la lluita democràtica i pels drets de les dones. Totes van lamentar l'exigu palmarès d'escriptores premiades, sobretot perquè des dels anys setanta el nombre d'escriptores no ha parat de créixer i les noves generacions s'han incorporat amb normalitat a l'escriptura. Introdueixen la diversitat i una mirada pròpia al món. L'han enriquit i multiplicat. Ja fa temps que l'escriptura femenina ha deixat enrere les prevencions que la tenallaven, l'autocensura fins a l'ús dels pseudònims o l'emudiment. Ara es mostra amb tota audàcia de matisos. Escriure per eixamplar l'experiència del món. Les dones ja no demanen permís per parlar, apunta va Montserrat Roig el 1991. Han sortit a la palestra per quedar-s'hi, però necessiten ser escoltades, llegides, discutides..., des de nous prismes. Aquest és el repte: avançar per establir nous consensos que incloguin els imaginaris femenins, que trenquin el binarisme exclouent i permetin obrir l'horitzó.

Libre commemoratiu dels 50 anys del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes

¿Què tenen en comú Quim Monzó, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, Teresa Pàmies i Francesc de Borja Moll?

¿Haurien gaudit d'una bona tertúlia si haguessin coincidit en el temps i l'espai el geògraf Pau Vila, la poeta i traductora Montserrat Abelló, el polifacètic Manuel de Pedrolo o l'escriptora Isabel-Clara Simó?

Des de tribunes privilegiades o des de la més absoluta discreció, la cinquantena d'escriptors, poetes, dramaturgs, lingüistes, historiadors, traductors o crítics literaris que han estat reconeguts amb el Premi d'Honor han fet una feïnada ingent per recuperar i enriquir la llengua i la cultura catalanes i projectar-les al món.

Perquè, de Tàrraga a Roma, de Sueca a la Cerdanya, d'Eivissa a Roda de Ter, de Llançà a les Terres de Ponent, de la Barceloneta a Sarrià, i dels exilis interiors als exteriors, l'obra dels homes i les dones que cobren vida en aquestes pàgines a través dels seus escenaris viscuts ha suposat una aportació en majúscules a la cultura universal. **LI**

Històric de guardonats. Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1969-2017)

1969 - Jordi Rubió i Balaguer

Historiador i bibliòleg.

Barcelona, 1887 - 1982

1970 - Joan Oliver i Sallarès (Pere Quart)

Poeta i dramaturg.

Sabadell, 1899 - Barcelona, 1986

1971 - Francesc de Borja Moll i Casanovas

Lingüista i editor.

Ciutadella 1903 - Palma, 1991

1972 - Salvador Espriu i Castelló

Poeta, dramaturg i prosista.

Santa Coloma de Farners, 1913 - Barcelona, 1985

1973 - Josep Vicenç Foix i Mas

Poeta, prosista i periodista.

Sarrià, 1893 - Barcelona, 1986

1974 - Manuel Sanchis i Guarnier

Lingüista i historiador.

València, 1911 - 1981

1975 - Joan Fuster i Ortells

Assagista i poeta.

Sueca, 1922 - 1992

1976 - Pau Vila i Dinarès

Geògraf i pedagog.

Sabadell, 1881 - Barcelona, 1980

1977 - Miquel Tarradell i Mateu

Arqueòleg i historiador.

Barcelona, 1920 - 1995

1978 - Vicent Andrés i Estellés

Poeta, prosista i periodista.

Burjassot, 1924 - València, 1993

1979 - Manuel de Pedrolo i Molina

Prosista.

L'Aranyó, 1918 - Barcelona, 1990

1980 - Mercè Rodoreda i Gurguí

Prosista, dramaturga i poeta.

Barcelona, 1908 - Girona, 1983

1981 - Josep M. de Casacuberta i Roger

Editor, lingüista i historiador.

Barcelona, 1897 - 1985

1982 - Josep M. Llopart i de la Peña

Poeta, assagista i traductor.

Palma, 1925 - 1993

1983 - Ramon Aramon i Serra

Lingüista.

Barcelona, 1907 - 2000

1984 - Joan Coromines i Vigneaux

Lingüista.

Barcelona, 1905 - Pineda de Mar, 1997

1985 - Marià Manent i Cisa

Poeta, prosista, crític literari i traductor.

Barcelona, 1898 - 1988

1986 - Pere Calders i Rossinyol

Prosista i dibuixant.

Barcelona, 1912 - 1994

1987 - Enric Valor i Vives

Lingüista i prosista.

Castalla, 1911 - València, 2000

1988 - Xavier Benguerel i Llobet

Poeta, dramaturg, prosista i traductor.

Barcelona, 1905 - 1990

1989 - Marià Villangómez i Llobet

Poeta i traductor.

Ciutat d'Eivissa, 1913 - 2002

1990 - Miquel Batllori i Munné

Historiador.

Barcelona, 1909 - 2003

1991 - Miquel Martí i Pol

Poeta i traductor.

Roda de Ter, 1929 - 2003

1992 - Joan Triadú i Font

Pedagog, poeta i crític literari.

Ribes de Freser, 1921 - Barcelona, 2010

1993 - Tomàs Garcés i Miravet

Poeta.

Barcelona, 1901 - 1993

1994 - Jordi Sarsanedas i Vives

Poeta i prosista.

Barcelona, 1924 - 2006

1995 - Antoni Cayrol (Jordi-Pere Cerdà)

Poeta, prosista i dramaturg.

Sallagosa, 1920 - Perpinyà, 2011

1996 - Josep Benet i Morell

Historiador i editor.

Cervera, 1920 - Sant Cugat del

Vallès, 2008

1997 - Avel·lí Artís i Gener (Tísner)

Periodista i prosista.

Barcelona, 1912 - 2000

1998 - Joaquim Molas i Batllori

Historiador i crític literari.

Barcelona, 1930 - 2015

1999 - Josep Palau i Fabre

Poeta, prosista i crític d'art.

Barcelona, 1917 - 2008

2000 - Josep Vallverdú i Aixalà

Prosista, poeta, dramaturg, lingüista i pedagog.

Lleida, 1923

2001 - Teresa Pàmies i Bertran

Prosista.

Balaguer, 1919 - Granada, 2012

2002 - Josep Maria Espinàs i Massip

Prosista, periodista i editor.

Barcelona, 1927

2003 - Antoni Maria Badia i Margarit

Lingüista.

Barcelona, 1920 - Barcelona, 2014

2004 - Joan Francesc Mira i Casterà

Prosista, traductor, antropòleg i sociòleg.

València, 1939

2005 - Feliu Formosa i Torres

Poeta, traductor i dramaturg.

Sabadell, 1934

2006 - Josep Termes i Ardèvol

Historiador.

Barcelona, 1936 - 2011

2007 - Baltasar Porcel i Pujol

Prosista, dramaturg, periodista i crític literari.

Andratx, 1937 - Barcelona, 2009

2008 - Montserrat Abelló i Soler

Poeta i traductora.

Tarragona, 1918 - Barcelona, 2014

2009 - Joan Solà i Cortassa

Lingüista.

Bell-lloc d'Urgell, 1940 - Barcelona, 2010

2010 - Jaume Cabré i Fabré

Prosista, guionista i dramaturg.

Barcelona, 1947

2011 - Albert Manent i Segimon

Escriptor, historiador i activista.

Premià de Dalt, 1930 - Barcelona, 2014

2012 - Josep Massot i Muntaner

Editor, filòleg i historiador.

Palma, 1941

2013 - Josep Maria Benet i Jornet

Dramaturg i guionista.

Barcelona, 1940

2014 - Ramon Pelegrero i Sanchis (Raimon)

Cantautor i poeta.

Xàtiva, 1940

2015 - Joan Veny i Clar

Lingüista

Campos, 1932

2016 - Maria-Antònia Oliver i Cabrer

Narradora i traductora

Manacor, 1946

2017 - Isabel-Clara Simó i Monllor

Narradora i periodista

Alcoi, 1943

2018 - Quim Monzó

Narrador i columnista

Barcelona, 1952

11

Medalles d'Or de la Federation Internationale de l'Art Photographique (FIAP)

Juan Luís Duran Guinot. Espanya. «Después del baño»

La definició clàssica de la fotografia ens diu que és l'art i la tècnica d'obtenir imatges duradores gràcies a l'acció de la llum. Un dels grans fotògrafs japonesos contemporanis, Masao Yamamoto, afirma que la fotografia és una eina per conservar la bellesa, que és fugissera.

El Circuit Ibèric de Fotografia, un projecte que neix gràcies a la inquietud de diferents salons, ha assolit un nivell de qualitat ben remarcable. Les set fotografies que publiquem són medalla d'or de la Federation Internationale de l'Art Photographique (FIAP), el màxim guardó que es dona en aquest circuit en els seus quatre salons. Més concretament,

són fotografies que han participat en el Certamen Fotogràfic Internacional «El treball i els oficis» de Vilanova i la Geltrú, el III Saló Internacional 62 Aniversari af/G de Guadalajara, el III Saló Internacional de Berga «Tirabol 2018», i el I Saló Fotogràfic Internacional d'Antequera.

Documents, testimonis sensibles de la realitat, felicitem els nostres companys de la Unió Intercomarcal de l'Anoia, el Penedès i el Garraf que han continuat, any rere any, organitzant el seu certamen, assolint un prestigi cultural que evidencia que la relació necessària entre el món cultural i el món laboral produeix moments de gran bellesa. **U**

Jordi Ventura Carbó. Espanya. «Momentum»

Danny Yen Sin Wong. Malàisia. «Bras Cooper»

Fernand Domage. França. «Domicain a Fontfroide»

Ping Zhang. Xina. «Tribal War 1»

Gerard Mathias. França. «Knowledge acquisition»

Danny Yen Sin Wong. Malàisia. «Flying Fishing Nets»

En memòria de Carmen Alborch Bataller (1947-2018)

Lola Cayuela Barber, Secretària de Cultura de la FeSP UGT-PV

Recordar Carmen ens porta sense cap dubte a parlar de FEMINISME i en majúscules. I no simplement pel fet que ella fora una incansable lluitadora pel dret de les dones i la igualtat, sinó també perquè aquesta reivindicació hi era la seua actitud davant la vida. Una dona vital que irradiava força i posava passió en tot allò que feia. Quan el passat 9 d'Octubre va rebre la més gran condecoració valenciana, la Distinció de la Generalitat Valenciana, va assenyalar que hi era imprescindible la lluita i l'esperança per una societat millor i més igualitària. Inclús va insistir en què el feminisme hauria d'estar Patrimoni Immaterial de la Humanitat, i ho va dir convençuda perquè la lluita constant de les dones havia fet que la societat i el món en general millorara.

Per a moltes de nosaltres, dones valencianes, Carmen és i serà un referent. Perquè ella significava lluita i revolució, era conscient que volia canviar el món, i per tant va trobar necessari lluitar per la igualtat i la diversitat. Però la seua lluita era a dia-

ri, el seu feminisme suposava un clar posicionament en la vida quotidiana, era una explosió de senzillesa, i amb el seu somriure irradiava alegria i passió, present quan envaïa el carrer, en una manifestació, en una presentació d'un llibre o fent una conferència, la seua presència sempre hi era habitual a qualsevol acte cultural.

Aquesta valenciana universal va ser el millor despertar democràtic després de la dictadura. Va modernitzar la CULTURA. Quan tot hi estava per fer hi arribà Carmen, emprenedora, oberta i avantguardista, i tot va esclatar... esdevingué el color, la vida, la il·lusió, arriscant i aportant llibertat. Ella amb un gran somriure va entrar als cors, primer de la societat valenciana, per a després anar més enllà, amb força i energia va traspassar fronteres, es va fer imprescindible en el món de la cultura, va ser la musa de la modernitat.

Per tot això i per molt més la FeSP de la UGT del País Valencià va decidir aquest any tornar amb orgull i estima a Carmen un poc de tot allò que ella ens ha donat al llarg de la seua vida i més concretament de la seua vessant política i sindical. I com a mostra la federació li va atorgar el Premi Avançant en Igualtat a Carmen Alborch, per la seua llarga trajectòria professional i la seua dedicació a la defensa de la igualtat i la lluita pel feminisme.

Ara mateix amb aquestes humils paraules sols em resta recordar-la com a gran ambaixadora de la cultura que va ser i admetent que com ella va dir «aprendre i ensenyar és una de les coses més boniques que es podrien fer a la vida» i per descomptat que ho va aconseguir.

Recollint el Premi Avançant en Igualtat

Fragments del discurs d'acceptació de la Medalla de la Universitat de València. Octubre de 2017

S'han descrit molts símils sobre la vida: l'ancià Bobbio la comparava amb una escarpada muntanya que es va pujant amb esforç, però, quan arribes a dalt, respires i contemples el paisatge, serenament; o un riu cabalós, difícil de travessar. Però, amb el pas del temps, saps on estan les branques o les pedres on subjectar-te. Confesso que de vegades em sento com si estigués en una muntanya russa.

També he de confessar-vos una feliç coincidència: compliré setanta anys i, potser, sigui el moment de plantejar-me l'edat com a aventura, com ens proposa Betty Friedan.

En qualsevol cas, sento que si hi ha alguna cosa que celebrar, és la vida mateixa. És un bon moment per rebobinar i mirar cap enrere. Estar en pau amb el passat, tenir no-

ves metes i projectes, combinar la humilitat i la saviesa, procurar estar en forma per aprofitar el més bonic d'aquesta època.

M'indignen els governs que menyspreen la cultura i retallen els recursos necessaris per fomentar la creació i perquè es pugui adquirir una adequada formació.

«La cultura és un invent dels éssers humans, impulsats per la necessitat de convivència i comunicació», escrivia Emilio Lledó. Element essencial per desenvolupar la ciutadania democràtica, per afrontar el repte de progressar justament. La cultura té, també, un component subversiu, per la seva capacitat de posar en tela de judici la societat, de manera permanent.

Estem iniciant una nova era, ens recordava, entre d'altres, Sami Naïr; una civilització diferent, un món globalitzat en el qual es visibilitzen tremendes desigualtats i apareixen noves bretxes i, en aquest temps, l'educació i la cultura són fonamentals.

Per això cal garantir l'accés a la cultura i l'educació, vinculada a la qualitat de vida i a la igualtat. I provocar el desig, la curiositat.

Sovint diem que l'educació és clau, que la clau és l'educació.

Temem, amb raó, la reacció, els retrocessos. Per això cal consolidar permanentment els avenços i els valors, perquè, com diu Àngel Gabilondo, el coneixement sense valors és inquietant. **LI**

El futbol global: com es domestica la bèstia?

Francesc Trillas, professor de la UAB i autor del llibre Pan y fútbol. El deporte rey, espejo de la economía global, editat per Alternativas Económicas

En la ferotge competència per aconseguir la màxima atenció de la ciutadania, el futbol globalitzat és actualment un dels grans guanyadors. Milions de persones d'arreu del món vibren amb aquest esport-espectacle i li dediquen força temps i energies. Però aquest esport-espectacle té també una cara fosca: la divinització de les superestrelles, el masclisme, el frau fiscal, la corrupció.

Com hauria de ser el futbol somniat? Una opció seria refugiar-se en un club impol·lut i antisistema com l'alemany Sankt Pauli (vegeu «St. Pauli, un altre futbol és possible» de Natxo Parra i Carles Viñas), l'existència del qual té sens dubte molt mèrit,

però més enllà d'una lluita local meritòria i benintencionada, no té la capacitat d'alterar les grans tendències del futbol modern.

El futbol reformat que somniem podria incloure moltes coses del futbol d'avui, que és molt millor que quan els de la meua generació érem nens, però amb menys corrupció, violència, racisme i tribalisme. I hauria de contribuir menys a les creixents desigualtats de renda i riquesa organitzades a escala internacional.

Qui impulsarà la reforma? És difícil imaginar-la sense una Europa que recuperi embranzida reformista i un paper fort en l'escena global, i idealment una administració compromesa

sa contra la corrupció als Estats Units, en col·laboració amb les organitzacions i activistes que lluiten contra la corrupció als països en vies de desenvolupament o emergents.

Aficionats de l'equip St. Pauli a l'estadi a Hamburg, Alemanya

El problema és el món, no el futbol, i al món hi ha esperança. El futbol no es pot reformar sense reformar el món. Però el món es pot transformar. Amb aquesta transformació també es canviarà a millor el futbol. No és la raó més important per fer-ho, però és una bona raó.

El futbol s'ha convertit en un fenomen global, per la qual cosa la seva reforma també ha de ser a escala global, però evitant els errors fatals d'un *big bang* i reconeixent els avantatges de l'experimentació local.

Reformar la FIFA (el totpoderós organisme global de governança del futbol) implica prendre en consideració el que es denomina el trilema de Rodrik: la impossibilitat de compatibilitzar l'estat-nació, la integració econòmica profunda i la democràcia. La solució seria establir un control

democràtic global. Els governs que han modificat la seva política esportiva o la seva legislació per acontentar la FIFA són un exemple de les dificultats de la democràcia nacional per sobreviure a la globalització. La resposta és, o eliminar la globalització (la FIFA, el Mundial), o elevar la democràcia a escala global. I a molts afeccionats ens agradaria seguir gaudint del Mundial i del futbol globalitzat. Si el poder es mou a escala mundial, els instruments per al seu control també han de desenvolupar-se a aquesta escala. En el futbol modern no cal perdre la combinació d'unificació i diversitat de competicions i clubs, que permet compaginar cooperació i competència.

Com tots els programes anticorrupció, no serà fàcil erradicar el frau i el robatori en el futbol i altres aspectes del seu costat fosc. Però val la

pena intentar-ho. Cal aprofitar l'impuls de les investigacions i accions judicials iniciades per les autoritats dels Estats Units i Suïssa per llançar una campanya decisiva per la neteja i reforma del futbol globalitzat.

Cal desenvolupar un esforç global, coordinat i cultural, atesa la responsabilitat del futbol en la transmissió de valors i normes socials a les noves generacions. El suport a l'esport femení i l'erradicació del masclisme i l'homofòbia han de ser part de la reforma. Alguns encara van més lluny, com el jutge brasiler Fausto Martin de Sanctis («Corruption in the Sports Industry», a *The Handbook of Business and Corruption. Cross-Sectoral Experiences*, cap. 17): «Sports and its organization, especially in the Olympic Games and FIFA World Cups, have been taken over by organized crime». Segons aquest ju-

Bitllets llançats al president de la FIFA, Sepp Blatter, durant una conferència de premsa després d'acusacions de corrupció. Arnd Wiegmann, Reuters

rista, el crim organitzat s'ha apropiat de l'esport i la seva organització.

Com els bancs, és possible que les grans organitzacions de l'esport siguin massa importants per deixar-les caure. No sembla haver-hi una altra solució més creïble que, com s'ha fet amb el temps amb els sistemes bancaris de forma imperfecta, augmentar la supervisió pública d'aquelles entitats que es consideren massa importants per deixar que s'enfonsin.

El Joventut de Badalona de bàsquet (un dels planters de bàsquet més importants d'Espanya) és un cas paradigmàtic: des de l'extrema dreta a l'extrema esquerra (encara que ha dit que ho feia d'una forma totalment diferent) passant per la socialdemocràcia, han acabat posant-hi diners públics, frenant la crisi del club, encara que amb prou feines. Tots ells han admès, no sense part de

raó, que existeix un poderós argument per al suport públic al club: l'arrelament entre la joventut i el rol que juga l'entitat en la promoció de l'esport popular. Aquesta promoció de l'esport popular no seria tan exitosa si no anés acompanyada pel lideratge d'un club d'elit en la cimera, el primer equip, al qual aspiren arribar centenars de joves.

En una societat democràtica, cap procés de reforma no pot ser factible i sostenible sense una narrativa que l'acompanyi. Als esportistes també cal exigir-los més en aquest sentit. Alguns esportistes professionals abraquen causes justes, com Colin Kaepernick, el jugador de futbol americà que va sacrificar la seva carrera per defensar la ciutadania de color dels abusos policials. O com el futbolista espanyol Juan Mata, que ha impulsat un moviment de juga-

dors que donen part dels seus guanys a causes solidàries. Uns altres abracen selectivament altres causes, amb tot dret. Tot i així, de vegades alguns jugadors d'elit expressen públicament la seva sorpresa per haver de pagar impostos elevats, la qual cosa podria entendre's com una actitud comprensiva cap a alguns dels seus col·legues que han estat declarats culpables de frau fiscal per elevades quantitats o són investigats per fets semblants.

No obstant això, més del cinquanta per cent del PIB és el que costa la despesa pública en alguns dels països més civilitzats del planeta, i cal pagar-ho amb impostos, com fan França o els països escandinaus.

Uns altres no arribem a aquests nivells de civilització, però no estaria gens malament si ens hi acostéssim una mica més. **L**

Aficionados reaccionen al partit Uruguai-Costa Rica en la Copa del Món 2014 de la FIFA. Danilo Borges, Wikimedia

Centenari d'una dona lluitadora i polièdrica: Maria Aurèlia Capmany

Josep Puig-Pla

Aquest 2018 fa 100 anys del naixement de l'escriptora i activista Maria Aurèlia Capmany. El Govern de la Generalitat l'ha inclòs en les commemoracions de l'any, junt amb el 150 aniversari del seu pare Aureli Capmany (1868-1954), destacat folklorista i divulgador de la cultura popular catalana.

El web oficial de l'Any M. Aurèlia Capmany (<http://cultura.gencat.cat/ca/anymariaaureliacapmany/inici>) la defineix així: «Fou una de les escriptores catalanes més polifacètiques de la seva època. Cultivà la narrativa, el teatre, l'assaig i altres gèneres literaris a banda de dedicar-se també a la traducció». I destaca de la seva biografia «la seva lluita incansable a favor de la llibertat i la igualtat de la dona, àmbit en què va esdevenir pionera a Catalunya i referent per a les generacions posteriors».

El 5 de juny d'enguany al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona va tenir lloc un acte d'homenatge, presidit per l'alcaldessa Ada Colau. L'amic i biògraf de Capmany, Jordi Font Cardona, va parlar d'ella com a dona d'acció, compromesa, polièdrica, aixopluc de joves i «capmare» de joves escriptors. L'estudiosa Montserrat Palau (URV) va fer notar que obria el feminisme als feminismes actuals i, també, que a la seva obra hi trobem memòria i història. També hi va intervenir la comissària del centenari, Marta Nadal, referint-se a «la recuperació d'una veu lúcida i compromesa». Colau va tancar la commemoració destacant de Capmany la seva faceta de feminista i que entenia la cultura com una eina de transformació social i de la ciutat.

Com a activista antifranquista i catalanista havia participat en el Grup Miramar, a la Caputxinada (1966) i a la tancada d'intel·lectuals a Montserrat (1970). Un episodi poc recordat és l'entrevista amb el llavors príncep Joan Carles a La Zarzuela, cap a 1971 o 72, recollida per Agustí Pons a la seva biografia canònica *Maria Aurèlia Capmany, l'època d'una dona* (2000, reeditada el 2018). La reunió va ser gestionada per Sebastià Auger, del Grup Mundo, en publicacions del qual col·laborava llavors M. Aurèlia. Segons Pons, Auger va comentar que Capmany «va fer al Príncep una abrandada defensa de les posicions catalanistes».

Incorporada al procés d'unificació socialista, va ingressar al PSC, amb una intervenció d'impacte al míting del Palau Blaugrana (1976). Va ser regidora de Cultura i de

100

Maria Aurèlia Capmany

Publicacions de l'Ajuntament de Barcelona (1983-1991) i diputada provincial els mateixos anys. Del seu llegat destaquen el Mercat de les Flors, el Pla de Museus i la restauració del Palau de la Virreina.

La seva defensa de la dona i del rol que havia de tenir en una societat massa conservadora la va dur, més enllà de Catalunya, a tenir una projecció espanyola per les seves col·laboracions a les revistes *Triunfo* i *Cuadernos para el Diálogo*. Va participar activament en les Jornades Catalanes de

Compartint micròfon amb la reconeguda locutora M. Matilde Almendros a Ràdio 4. Gràcies a les seves habituals col·laboracions a la premsa, a la ràdio i a la televisió, va esdevenir una figura molt popular. Fotografia facilitada per Josep M. Adell

la Dona a l'Aula Magna de la UB (maig de 1976). Sempre va sostenir que les reivindicacions feministes havien d'anar de costat de la defensa dels treballadors i dels drets nacionals de Catalunya, i que s'havia de fer des dels partits polítics «convencionals», sobretot els d'esquerres, i no des de partits feministes específics, tal com defensaven feministes «radicals» com Lidia Falcón. A aquesta li recriminava, a més, que no s'impliqués en favor de la llengua i la cultura catalanes.

El número 34 de la nostra revista (juny de 2012) li va dedicar a la secció «Memòria» unes pàgines amb motiu del vintè aniversari del seu traspàs, ocorregut l'octubre de 1991. El mateix Jordi Font hi escrivia sobre «Maria Aurèlia Capmany o el compromís col·lectiu»: «El seu projecte (polític) era el del poble de Catalunya, no el de la nació abstracta. [...] era fer de la diversitat dels catalans un sol poble, un poble plural, però amb un projecte de civilitat compartit». El seu amic i company de l'Escola d'Art Dramàtic Julià Gual, Josep Anton Codina, a l'article «Una dona polièdrica», afirmava: «Estava orgullosa de ser dona, de ser escriptora, de ser d'esquerres i de ser catalana».

També s'hi va publicar el seu pregó dels Premis Primer de Maig 1987, que convocaven les Fundacions Campalans i

Pla obert de l'espectacle d'homenatge a Capmany durant l'entrega dels Premis Literaris de Tarragona. 5 de maig del 2018. Fotografia de Sílvia Jardí, ACN

Comaposada: «(El Primer de Maig) nasqué sota la reivindicació dels tres vuits: vuit hores de treball, vuit d'educació i vuit de descans. I un horitzó, transformar la societat capitalista en una societat socialista».

Heus aquí uns apunts del seu llegat en el seu centenari.

Extracte del pregó dels Premis Primer de Maig de 1987 «Els tres vuits de justícia»

«N'eren plenament conscients aquells homes que posaven les bases del sindicalisme, que modificaven la relació de les forces que pretenien controlar definitivament el cos social? Potser el teixidor que s'apuntava a la societat, que defensava el dret a l'associació que els patrons li discutien, no endevinava que la lluita seria tan llarga i tan dura, però sabien, amb tota seguretat, que el treballador era l'altra espècie de ciutadà i que no li servia la llibertat que li oferia el patró.» **L**

La importància cabdal de l'assignatura de la música en l'ensenyament reglat i la seva funció educativa

Mireia Aguiar, directora de l'Escola Municipal Música de Palau

Quan es demana quina és la importància de la música com a assignatura a l'educació primària i secundària se solen buscar referències científiques i estadístiques que ho fonamentin. Hi ha molts estudis realitzats arreu del món, amb gran base científica, que mostren la importància que té la música per al desenvolupament de la persona.

Alguns d'aquests treballs expliquen que l'activitat musical és la que posa en funcionament més parts del nostre cervell alhora de forma simultània. N'hi ha d'altres que demostren que es modifiquen i milloren les connexions entre les neurones. I així tota mena d'aportacions que, tot seguint el mètode científic, demostren allò que des del punt de vista emocional la majoria de nosaltres ja sabem: la música forma part de la persona i treballar-la i convertir-la una pràctica diària ens fa créixer en tots els àmbits: «La música és considerada un poderós estímul sensorial on es reflecteixen totes les dimensions de l'ésser humà: física, emocional, viencial i cognitiva» (Jordi Jauset).

Més enllà de les connexions neuronals, zones del cervell que s'activen, les intel·ligències múltiples (Howard Gardner), la influència en l'aprenentatge d'altres matèries bàsiques com són les matemàtiques i la llengua, els estudis de la neurociència o els estudis que demostren que s'assoleixen millors resultats acadèmics si una persona ha fet música des de petit, la reflexió que vull fer en aquest article té més a veure en realçar allò que aporta l'activitat musical

en el desenvolupament global de la persona i, alhora, fer una reflexió sobre el model actual d'educació musical a l'escola primària i secundària, i si aquest respon a aquests beneficis àmpliament demostrats en els estudis científics i tesis doctorals.

Les arts són necessàries perquè ens ensenyen formes de pensament molt valuoses. Darrerament s'ha posat molt d'èmfasi en la relació música i matemàtiques, segurament com a producte de consum de masses —penso en l'auge de CD titulats «El efecto Mozart»— però en realitat, el més important és que la música obre el camí al pensament creatiu, així com dona forma a altres qualitats i habilitats com són la col·laboració, la disciplina, la memòria, la concentració, l'habilitat d'escoltar i una forma de pensar que uneix idees llunyanes i fins i tot contradictòries. I un aspecte que considero especialment rellevant, i que no pot passar desapercebut: fer música permet enfocar el present i el futur de forma simultània: quan un està tocant una peça, alhora que toca, la vista i l'oïda estan posades en allò que sonarà després.

Hi ha d'altres tesis doctorals que demostren, un cop més, que la música ajuda al desenvolupament i assoliment de les competències bàsiques, així com ajuda a millorar els resultats acadèmics —«L'assoliment de les competències bàsiques en alumnes

Classe de música en una aula, EUA. Grunpfnl, Wikipedia

de centres integrats de primària i música» (Maria Andreu)—, o com la música és una eina molt poderosa per a reduir el fracàs escolar —«El rendimiento académico de los alumnos de primaria que cursan estudios artístico-musicales en la comunidad valenciana» (María del Carmen Reyes Belmonte). Cal preguntar-se si aquests estudis es limiten a un tipus d'alumnat que podríem considerar privilegiat pel fet d'anar a escoles integrades o les famílies dels quals poden invertir en la seva formació musical fora de l'escola —cosa que malauradament no està a l'abast de tothom. Estic convençuda que si l'activitat musical i instrumental s'integrés de forma democràtica i universal, els resultats també serien igual de favorables o, si més no, confirmarien el que volen demostrar aquests estudis.

Fixem-nos en exemples més integradors on es potencia la dimensió social de la música. Trobem moltíssims exemples arreu del món, i a casa nostra, de projectes musicals que han tingut un gran impacte en barris i comunitats on a través de la música s'han assolit els objectius d'integració, pertinença, descoberta, vincle i autoestima que tan importants són per al desenvolupament de

La música és una poderosa forma d'expressió personal, social i cultural. L'educació musical i artística en general permet els alumnes generar idees sobre ells mateixos, les seves experiències i el seu entorn i expressar-les i comunicar-les de formes artístiques diverses

Com és possible que en el currículum escolar –tot i que arreu s'està demostrant que la música hauria de ser una assignatura troncal i transversal a tot el currículum de l'educació infantil, primària i secundària– l'assignatura de música cada vegada hi tingui menys presència?

la persona i per a la societat en general. Aquests projectes es duen a terme, generalment, en zones o barris on hi ha persones en risc d'exclusió social.

D'exemples en trobem molts, per això només en menciono alguns, com els projectes que desenvolupa la cooperativa Musicop a diversos centres de Catalunya com el 4 cordes, Ven(t)s a Banda; el projecte Xamfrà, que desenvolupa la Fundació L'Arc Música a Barcelona; el projecte Vozes. Música para la integració, a Barcelona i Madrid; el Sistema d'orquestrats i cors infantils i juvenils de Veneçuela; The Atlanta Music Project; Tambores de Siloé, Cali, Colòmbia; per mencionar-ne alguns. En tots ells, la pràctica musical amb l'instrument i en grup en són l'eix vertebrador.

Així doncs, observem que la música és una poderosa forma d'expressió personal, social i cultural. L'educació musical i artística en general permet els alumnes generar idees sobre ells mateixos, les seves experiències i el seu entorn i expressar-les i comunicar-les de formes artístiques diverses. Els permet comprendre com i per què els individus, les comunitats i les societats creen obres d'art i valoren les arts, utilitzant-les per a diferents propòsits.

L'aprenentatge de les diferents disciplines artístiques impacta amb força en com els alumnes pensen i expandeixen les formes en què poden expressar idees, sentiments, creences i valors i entendre els dels altres. Aquest aprenentatge en el món actual és vital per a la comuni-

ció, la comprensió i el creixement intel·lectual i emocional.

Les arts són un element essencial de la vida quotidiana i de l'aprenentatge permanent i cada forma d'expressió artística obre portes diferents de la ment.

Vist tot això, jo em pregunto, ¿com és possible que en el currículum escolar del nostre país –tot i que arreu s'està demostrant que la música hauria de ser una assignatura troncal i transversal a tot el currículum de l'educació infantil, primària i secundària– l'assignatura de música cada vegada hi tingui menys presència?

Perquè els beneficis de l'educació musical exposats fins ara en aquest article tinguin un impacte real, caldria plantejar la inclusió de l'activitat instrumental (orquestrats, bandes...) on el tutor i un especialista compartissin l'aula, també comptar amb un bon pressupost per fer projectes fora de l'aula i de l'escola (mostres i concerts) i dotar-los de tot el material i l'equipament necessaris.

Així doncs, hem d'exigir que, per tal que els nostres infants rebin la millor educació possible –recordem que és un dret fonamental–, es doni a l'educació musical el paper que mereix a l'ensenyament reglat. No ens podem permetre excloure del currículum una eina educativa com és la música, aplicant-la amb tot el rigor i expertesa que cal, si l'objectiu que perseguim és el d'una societat madura, crítica, capaç de pensar en el bé comú i, per què no, més feliç.

«Music education can help spark a child's imagination or ignite a life-

time of passion. When you provide a child with new worlds to explore and challenges to tackle, the possibilities are endless. Music education should not be a privilege for a lucky few, it should be a part of every child's world of possibility.» (Hillary Clinton)

Mireia Aguiar. Diplomada pel San Francisco Orff Schulwerk Course, on va completar els tres nivells de l'Orff Schulwerk Certification. Titulada en flauta de bec pel Conservatori del Liceu i en Cant Barroc pel Conservatorio Fernando dall'Abaco de Verona (Itàlia). Diplomada en Educació Musical per la Universitat Autònoma de Barcelona.

Professora de música a l'EMM Miquel Blanch i EMM Can Ponsic. És membre de l'Associació Orff Espanya i treballa amb l'equip d'Orff Catalunya organitzant i coordinant cursos internacionals de formació per al professorat. També col·labora a l'Associació Catalana d'Escoles de Música (ACEM) amb la comissió de formació. És membre fundadora del grup de treball de professors de música que engegà el 2009 i amb qui realitza diverses activitats de formació. I com a formadora de formadors, imparteix cursos per al professorat a diverses escoles de música, sessions de formació a l'alumnat de pedagogia de l'ESMUC dins el seminari de didàctica i sessions de formació als estudiants de magisteri de la menció de música de la UAB.

En el 130 aniversari de la fundació de la UGT

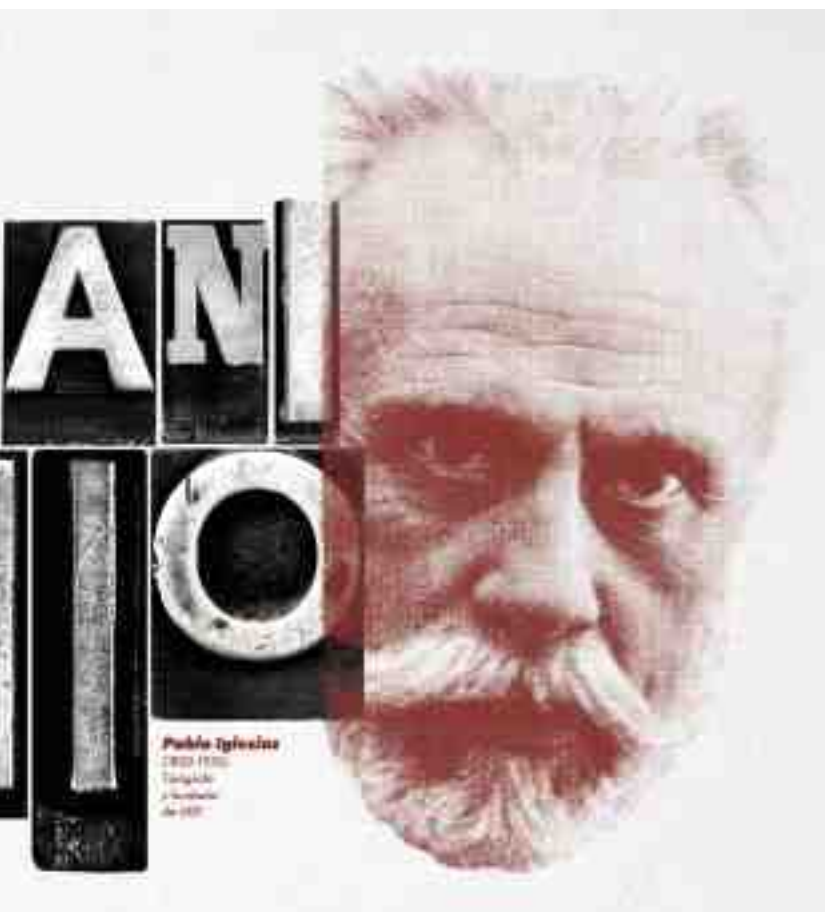
Josep Antoni Pozo, historiador

En la sessió de clausura del *Congreso Nacional Obrero* celebrat a Barcelona els dies 12, 13, 14 i 15 d'agost de 1888, el públic assistent va poder escoltar les intervencions de dos delegats. El primer d'ells, Rafael Orriols, era un obrer del ram tèxtil, socialista, en aquells moments secretari de les Tres Clases de Vapor de Mataró, una organització fundada a Barcelona el 1868, que agrupava els obrers dels oficis que treballaven amb màquines mogudes per vapor. El seu discurs posà l'èmfasi en la importància del pas que aquell grapat de delegats acabaven de donar, en decidir fundar la Unión General de Trabajadores. De fet, les Tres Clases de Vapor ja havia participat anteriorment en la iniciativa d'avançar cap a una organització d'abast nacional que agrupés els diferents rams de la producció i les agrupacions o societats locals de resistència. Era una idea que havia agafat força entre algunes organitzacions obreres des d'anys enrere i que, ara, es materialitzava. Orriols, que va fer el seu discurs en català, sabia de què parlava.

L'altre delegat que hi intervingué era un tipògraf madrileny, Pablo Iglesias, conegut entre els sindicalistes catalans pel seu paper com a dirigent de l'Art d'Imprimir, que a la vaga del sector de 1882, havia estat condemnat a cinc mesos de presó. Igual que Orriols, Iglesias subratllà la importància de la unió de tots els treballadors més enllà de les discrepàncies i la necessitat de superar aquestes diferències construint una organització potent

Treball infantil, 1909. Wikipedia

Congrés fundacional de la UGT celebrat al Teatre Jovellanos de Barcelona el 12 d'agost de 1888

Pablo Iglesias en un míting a favor dels presos de la Setmana Tràgica

que servís d'instrument als treballadors per millorar les seves condicions laborals. Pablo Iglesias ho tenia tan clar que va proposar en la sessió inicial del congrés canviar l'ordre del dia i passar directament a la qüestió de si s'havia de constituir o no una *Unión*. Tant Iglesias com Toribio Reoyo, portaven un mandat explícit de la Federació Tipogràfica Espanyola a la qual representaven, que s'havia pronunciat i considerava necessari «crear una Unión o Confederación de Federaciones de oficio y de agrupaciones o sociedades de resistencia». Tothom hi estigué d'acord.

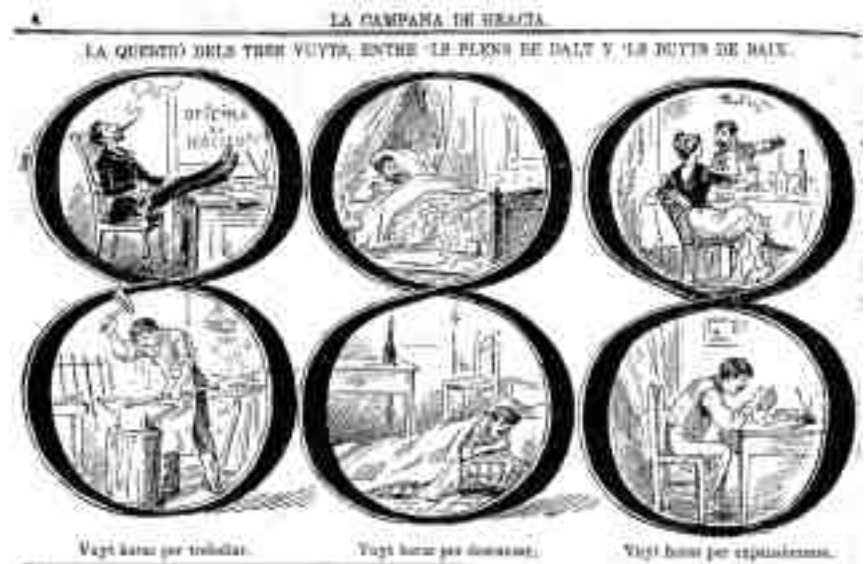
El dirigent dels tipògrafs madrilenys acabà la seva intervenció fent una crida a la utilització intel·ligent del recurs de la vaga i a lluitar per la igualtat salarial dels homes i les dones.

Fa 130 anys d'aquest acte i d'aquests discursos, i moltes d'aquestes paraules semblen, encara avui, plenament d'actualitat. La decisió que varen prendre aquella vintena llarga de delegats, que representaven 49 societats obreres i poc més de cinc mil treballadors, va tenir, com es va comprovar en el decurs de tot el període de la seva existència, una enorme transcendència. Però no va ser fàcil arribar a aquest punt. 130 anys després, val la pena recordar aquí que els antecedents immediats a la constitució de la Unión General de Trabajadores, foren la lluita comuna en defensa de les reivindicacions, més enllà dels oficis, i més enllà també dels territoris. Un exemple d'això fou la campanya per l'aplicació de la Llei Benot, que regulava el treball infantil a les fàbriques, tallers i mines. Aquesta Llei, aprovada el 24 de juliol de 1873 per les Corts Constituents de la primera República, fou sistemàticament incomplerta pels governs posteriors que tenien l'obligació d'implementar-la. Això va donar peu al fet que les societats obreres de Madrid —particularment el sector de les gràfiques— iniciessin el 1885

una campanya de mobilització que tindria una gran repercussió i que es traslladà també a Barcelona. Precisament les adhesions més importants arribaren des de Catalunya. Tots varen protestar contra l'incompliment per part dels diversos governs monàrquics de l'única llei social vigent aleshores. Aquesta lluita, que partia de la defensa comuna de les reivindicacions, facilità la confluència dels obrers madrilenys i els catalans.

Igual que la lluita per la reducció de la jornada laboral. En efecte, l'agost de 1886 es va iniciar un important moviment vaguístic a Barcelona i a diverses poblacions de l'entorn. La reivindicació fou la jornada de vuit hores i percebre el jornal a peu d'obra els dissabtes. Una primera diferència va sorgir en el moviment obrer al voltant dels qui reclamaven que la consecució de la jornada de vuit hores hauria de tenir com a objectiu la consecució d'una llei que la implantés. Recordem que en aquells moments, segons els oficis i els patrons, hi havia jornades de nou, deu, dotze i catorze hores. La confluència de nou entre els sindicats socialistes de Madrid i els sindicalistes del Centre Obrer de Barcelona i els de les Tres Clases de Vapor, no sense discrepàncies, s'orientà finalment cap a un sindicalisme que generalitzava els interessos de classe per damunt de la problemàtica d'un sector determinat. Aquesta i altres experiències foren les que portaren a la idea segons la qual era absolutament imprescindible, fins i tot per solucionar i consolidar determinats aspectes parcials o de sector, l'establiment d'un sindicalisme que el seu punt de partida fos la unió de tots els treballadors.

Han passat 130 anys. Però avui, com ahir, el fonament de la idea de l'organització obrera i del sindicalisme confederal continua essent el mateix. **[1]**

En el bicentenari de Karl Marx

Josep Antoni Pozo, historiador

Probablement Karl Marx és una d'aquelles figures de dimensió i rellevància històrica que, després de morta, s'ha intentat tornar a enterrar infinites vegades. En realitat, és una constant en la trajectòria de molts revolucionaris: en vida, són perseguits per les classes dirigents (Marx va ser expulsat d'Alemanya, Bèlgica, França, per la seva activitat revolucionària), i una vegada morts, s'intenta convertir-los en icones inofensives. Bona part del pensament «oficial» es recrea en la pretensió de transmetre una falsa imatge de Karl Marx. La imatge que més convé als seus interessos: per a molts, es tractaria d'un excel·lent analista de l'economia política, o un notable filòsof; per a altres, algú que tenia idees interessants però, al cap i a la fi, una figura passada de moda, més pròpia del segle XIX i de l'època de la industrialització que no pas de l'època actual.

Sovint, s'ha presentat també la imatge de Karl Marx com la d'un filòsof que es movia completament en el terreny de les idees sense cap determinació pràctica. Res més lluny de la realitat. Encara que no sempre n'ha estat la faceta més coneguda, o que més s'hagi volgut destacar de la seva trajectòria, Karl Marx fou sobretot un militant revolucionari, obstinat en la construcció d'un partit obrer i d'una Internacional obrera.

L'inici d'una activitat política

L'apropament a l'activitat política del jove Marx s'inscriu en l'àmbit dels joves hegelians. En efecte, Marx participa com a redactor d'una revista que inspiraven els joves hegelians, la *Gaceta Renana*, que sota la seva direcció es convertirà en una tribuna d'agitació contra el Kàiser, fins que va acabar sent prohibida el 1843. El 1844 Marx i el qui passaria a ser el seu company Engels, es troben a París. Junts analitzen els seus escrits i constaten que havien arribat a les mateixes conclusions per diferents camins. Marx havia publicat la seva *Crítica de la filosofia del dret de Hegel*, i Engels, per la seva banda, havia escrit un estudi crític sobre l'economia política. En 1844 publiquen junts *La Sagrada Família*, una virulenta crítica dels filòsofs, i sobretot el 1845, *La ideologia alemanya*, que posa les bases fonamentals de l'anàlisi materialista i dialèctica, i on estableixen que la lluita de classes és el motor de la història. A partir d'aquest moment, comencen a dibuixar, encara que de manera embrionària, la necessitat d'expressar el punt de vista del proletariat.

No es tracta d'un pensament empíric: Marx i Engels observen la realitat. És l'època de les revolucions burgeses. És l'època també del desenvolupament de les forces productives que produeix un creixement massiu del proletariat, que d'altra banda busca, de manera instintiva i

Fotografia presa a l'estudi de John Mayall a Londres el 1872

Primera edició del *Manifest comunista*, publicat en 1848 a Londres, i la primera pàgina de la primera edició d'*El capital*, publicat el 1867 a Alemanya

alhora confosa, defensar-se de l'exploració i organitzar-se.

Les reflexions que fan, intenten traslladar-les als nuclis de revolucionaris amb els quals estan en contacte. D'aquesta manera estableixen relacions amb l'anomenada **Bund der Gerechtigkeit** (Lliga dels Justos), la primera organització que es proclamava comunista. En ella desenvolupen tota una lluita teòrica i una discussió política molt intensa, fins al segon congrés d'aquesta organització, que adoptaria el nom de Lliga dels Comunistes, on Marx i Engels s'integren plenament, i en el qual se'ls encarrega l'elaboració d'un manifest, el cèlebre *Manifest Comunista*, que substitueix l'antiga divisa de la Lliga «Tots els homes són germans» per la nova divisa que es convertirà en el nou crit de guerra, el famós «Proletaris de tots els països, uni-vos».

El primer punt dels estatuts aprovats pel segon congrés de 1847, deia el següent: «L'objectiu de la Lliga és el derrocament de la burgesia, la dominació del proletariat, l'abolició de la vella societat burgesa i la fundació d'una societat nova sense classes i sense propietat privada».

De la revolució de 1848 a la constitució de la I Internacional

L'any 1848 s'obre a Europa una nova situació, amb processos revolucionaris a tots els països. Marx abandona Brussel·les i retorna a Colònia, on pren part de la revolució contra el règim absolutista. Però és a França on s'expressa amb més força la nova situació. Aquí, la lluita entre els republicans, hereus de la revolució de 1789, i la monarquia, es manifestarà en la revolució de 1848, que derroca la monarquia de Lluís Felip. En conti-

nuïtat amb el 1789, el camp republicà reuneix en aparença burgesos i proletaris contra la reacció monàrquica. Però ja no estem en el 1789.

Marx i Engels se n'adonen d'aquesta important circumstància, i que amb la revolució de juny de 1848 s'ha obert una nova fase en què «el proletariat de París presenta les seves pròpies reivindicacions». En nom del dret al treball, els obrers es rebel·len durant el mes de juny, però aquest moviment serà aixafat de manera violenta per l'aparell policíac i militar de la burgesia. Marx treu les lliçons d'aquesta experiència en el seu llibre *Les lluites de classes a França, 1848-1850*.

Per a Karl Marx la revolució de 1848 demostra que els partits de la petita burgesia liberal i de la petita burgesia demòcrata, prefereixen, per por a les masses proletàries, capitular davant la reacció absolutista. Segons ell, aquesta és la lliçó fonamental que s'ha de treure, i el punt de partida que ha de guiar la constitució dels partits obrers.

La seva activitat política i la seva elaboració teòrica continuen en paral·lel. Expulsat de França, marxa a Londres, on romandrà la resta de la seva vida. Escriu *Crítica de l'economia política* (1859), que anuncia una de les seves obres més importants, *El Capital*, de les tres parts del qual només la primera fou publicada en vida de Marx (1867). En cap moment deixa la seva activitat com a militant. El 28 de setembre de 1864, juntament amb el seu company Engels, aconsegueixen reunir en un míting celebrat a Londres grups sindicals anglesos, comunistes alemanys, socialistes francesos, bakuninistes, proudhoniens, i amb tots ells, proclamar l'Associació Internacional de Treballadors, la I Internacional. Marx fou l'ànima

d'aquesta organització i el redactor del seu primer manifest, i de moltes de les seves resolucions i declaracions. Participà de la direcció política de l'AIT fins que el seu Consell General fou traslladat a Nova York, el 1872.

La Comuna de París

Un altre esdeveniment revolucionari vindrà a confirmar algunes de les tesis que Marx i Engels anaven defensant, i alhora, els hi ofereix la concreció pràctica de com el proletariat pot fer la seva revolució. En efecte, al mes de març de 1871 la presa del poder pel proletariat de París, condueix a Engels a escriure que «la Comuna és la forma finalment trobada de la dictadura del proletariat». Davant els seus ulls, la Comuna de París apareix com el primer govern obrer de la Història.

I en el llibre *La guerra civil a França*, Marx i Engels afirmen que «la classe obrera no pot acontentar-se a prendre tal qual la màquina de l'Estat i fer-la funcionar per a ella», sinó que ha de trencar aquesta màquina. L'experiència de la Comuna de París els hi serveix per definir el paper de l'Estat i les classes socials. L'Estat –diuen– no és neutral, no està per damunt de les classes socials. Al contrari, és l'instrument de la classe dominant. L'Estat burgès és el que Marx denomina la *dictadura del capital*, inclús en la seva forma més democràtica, que és la democràcia parlamentària.

L'actualitat del pensament de K. Marx

Una lectura atenta de tot el que va escriure, per separat i al costat del seu company F. Engels, confirma la tremenda actualitat del seu pensament. El marxisme no és un dogma,

sinó una guia per a l'acció. Per a l'establishment oficial, per als qui dominen el món, és evident que tenen molt interès a passar pàgina d'allò que Marx va establir: «Que la història de la humanitat és la història de la lluita de classes», i que la classe explotada (el proletariat) necessita la seva pròpia organització, el seu propi partit. Aquest precepte continua sent, 200 anys després del naixement de Marx, i 135 anys després de la seva mort, d'una actualitat incontestable. Malgrat que hi hagi molta gent, fins i tot que es reclama d'esquerres, que digui que la lluita de classes ja no existeix.

Però per més que es negui, la lluita de classes existeix. Des d'una posició molt allunyada del marxisme, i amb gran dosi de cinisme, són conegudes les declaracions de Warren Buffet, un qualificat representant del capitalisme, en les quals afirma que naturalment que existeix la lluita de classes i que, a més «van guanyant els rics».

Sí, sens dubte, el pensament viu de Marx és plenament vigent en l'actualitat. La seva obra ens ha permès conèixer com funciona el capitalisme i l'origen de l'opressió de la classe obrera, així com els mecanismes que expliquen la marxa de les societats. Ens ha permès igualment aprendre que els treballadors sense organització, aïllats uns dels altres, no som més que una peça de l'engranatge capitalista, sense futur. Al contrari, organitzats, som l'única classe progressiva capaç d'agrupar al voltant d'ella tots els sectors socials que lluiten per una societat més justa, en què els destins de la gent no quedin determinats per una minoria social. **T**

Fotografia presa a l'estudi d'E. Dutertre a l'Alger el 1882

Filosofia

El derecho a la fraternidad

Angel Puyol González

Catarata

Afirmar que la fraternitat ha estat històricament la gran oblidada de la tríada revolucionària francesa no passa de ser una constatació òbvia. Però sostenir, a partir d'això, que el lloc que antany ocupava aquella noble categoria l'ocupa ara la solidaritat, constitueix una severa confusió conceptual (es tracta de conceptes amb determinacions diferents). Gens més allunyat de l'esperit de la fraternitat que acontentar-se amb la generalització de determinats afectes, com fa un cert *fraternalisme light* (més proper a l'insubstantial «tothom és bo» que al valor republicà en sentit propi).

En realitat, la llista de malentesos al voltant de la fraternitat podria ampliar-se molt més. Però precisament perquè la llista es faria llarga, val la pena, en comptes d'intentar reconstruir-la i criticar-la, convidar el lector que s'endinsi en les pàgines d'aquest llibre. En ell trobarà un punt de vista tan original com estimulante, el de la reivindicació de la fraternitat com un dret. No es tracta, és clar, de promoure la imposició d'un determinat tipus d'afectes, sinó de reconèixer que ningú, absolutament ningú (atès que no hi ha germans de primera i germans de segona), ha de quedar exclòs dels beneficis i les càrregues de la vida en societat.

Manuel Cruz, editor de Pensament21

Novel·la

I, de sobte, el Paradís

Núria Perpinyà

Comanegra

Primera incursió novel·lística del segell editorial. L'Elexa és una addicta absoluta a internet i les xarxes socials. Una perfecta hiki-komori. Es fa dir Lluetàica, la música és la seva droga i menjar li fa fàstic. L'Índia, que és el més semblant que té a una amiga, es veu mig obligada a acompanyar-la a una clínica de desintoxicació digital aïllada

de tot, en un paradís de muntanya. A la Lúbol hi coneixeran esperpèntiques tuitstars, un conseller de Benestar Social que no hi veu més enllà del seu mur i doctors que, naturalment, tenen coses a amagar. Una novel·la que ens interpel·la, que ens fa riure i ens inquieta per moments. Entrar-hi ja és un atreviment, però no en sortiràs amb les mans buides. Vet aquí l'escriptura magnètica d'una autora que no deixa de sorprendre a cada pas que fa.

«La noia que es fa dir Lluetàica escolta música dins una càpsula il·luminada. La seva cambra sembla una nau espacial, blanca i metàl·lica, inspirada en la ciència-ficció. Llàstima que se li hagi penjat l'univers com al déu del Twitter. Fins fa no gaire, la seva nebulosa era un seguit d'estrelles; ara, està clafida de forats negres. Podrà reinicialitzar la seva galàxia? I si se li perden els planetes, la memòria i els programes?».

Memòria

Records

Juanjo Caballero, Carina Ferreras
i Suso Pérez

RBA

Per tal de commemorar el seu 10è aniversari, la Fundació Pasqual Maragall ha reunit quaranta amics de l'antic alcalde de Barcelona i president de la Generalitat i els hi ha demanat que comparteixin un record inoblidable viscut amb ell. El resultat és el llibre *Records*, un reconeixement a la seva figura, en què hi han participat amics personals i anònims, així com personalitats del món empresarial, polític i cultural. Quaranta amics que retornen a Pasqual Maragall els seus records.

L'octubre de 2007 Pasqual Maragall va fer públic que havia estat diagnosticat d'un principi d'Alzheimer. Mesos després, l'abril de 2008, es constituïa la Fundació Pasqual Maragall, donant resposta al seu compromís de lluitar contra aquesta malaltia. Deu anys després, la Fundació Pasqual Maragall compta amb un centre de recerca, el BarcelonaBeta Brain Research Center, on hi treballen més de 50 investigadors i professionals en projectes per avançar en la detecció precoç i la prevenció d'aquesta malaltia. El centre disposa d'una cohort formada per 2.700 voluntaris sans que participen en els seus estudis de recerca. Per fer-ho possible, la Fundació compta amb el suport d'una quinzena d'entitats i una base social de més de 20.000 socis que contribueixen econòmicament a la continuïtat del projecte.

Una part dels beneficis de la venda del llibre es destinarà als projectes de recerca per a la prevenció de l'Alzheimer.

Policiàcia

Anna Grimm. Memòria mortal

Montse Sanjuan

Pagès

El gènere negre català continua en un bon estat de salut. En aquest cas unit a la creixent presència de les dones en la novel·la negra, tant com a autores com a protagonistes, policies o víctimes. L'autora, que ambienta les seves novel·les a Lleida, ciutat on resideix, i les terres de Ponent, ha esdevingut un fenomen editorial. Aquesta és la tercera entrega de la sèrie protagonitzada per la mossà d'esquadra després de les exitoses publicacions de *La sergent Anna Grimm* (2014) i *El misteri del bressol buit* (2015). Grimm, amb una personalitat més potent que en els llibres anteriors, haurà d'esbrinar qui és l'assassí o els assassins de quatre membres d'una coneguda família de joiers –gairebé al complet–, els Boronat, morts a trets sense motius evidents. Alhora, haurà d'ajudar un agent i company que li exposa un greu problema en què està en joc la vida de criatures innocents. Els dos fils argumentals que s'uneixen sense estridències, amb la Guerra espanyola de rerefons, fan sorgir secrets obscurs i els odís esperats que contenen les publicacions del gènere negre.

Malgrat que Barcelona sigui una ciutat altament suggerent per a la novel·la policiàcia i que també en el llibre hi té el seu protagonisme, s'agraeix que de tant en tant es descentralitzin les trames i es trepitgi territori, ampliant les possibilitats negres i literàries dels nostres autors.

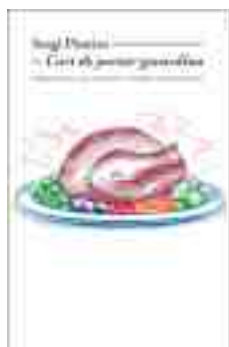
Narrativa

L'art de portar gavardina

Sergi Pàmies

Quaderns crema

«Sempre hi ha algú a qui, de tant en tant, li ve de gust remarcar que Pàmies és un dels nostres narradors més portentosos». Imma Monsó, *La Vanguardia*.

Un concentrat d'unes 150 pàgines de memòria, emoció i plaer de narrar. Imaginats o viscuts, els tretze contes d'aquest recull revelen una capacitat d'observació que confirma Sergi Pàmies com a artesà d'un estil cada vegada més depurat, en què les emocions i els detalls són protagonistes. De la pròpia infantesa a la vellesa dels pares, del romanticisme de la decepció al pànic d'estar a l'altura de les expectatives dels fills, de la perplexitat individual de l'adolescència a les cicatrius col·lectives del segle XXI, el llibre combina reflexió, ironia, melancolia, causticitat i lucidesa i troba en la fascinació per l'absurd i la capacitat de sorprendre's els antídots més eficaços per combatre les absències, els fracassos i altres desconcerts de la maduresa.

Ressenyes

Antropologia

El gran llibre de les criatures fantàstiques de Catalunya

Text, Joan de Déu Prats. Il·lustracions, Maria Padilla

Comanegra

Un recull exhaustiu dels protagonistes de l'imaginari català, 53 criatures fantàstiques resseguint la geografia i la història de tot el territori. Fa molt i molt de temps, les persones saben que dins el món operaven forces ocultes en reialmes subtils. En aquella època es tenia més capacitat per a la poesia i la meravella i a ningú no se li hauria acudit d'anomenar a la natura medi ambient. Aquest llibre veu la llum després de molts anys d'espera per part d'un país que, de punta a punta, demostra tenir un imaginari d'una riquesa extraordinària. Més enllà de la metafísica, més enllà dels coneixements perduts, més enllà de l'antropologia, més enllà de la veritat i la mentida, la Simanya, el Pardinot, els gambutzins o el tamarro ens parlen d'altres realitats i de la manera com somia el nostre poble. La realitat no és el que els sentits ens inviten a creure. La realitat cal discernir-la, interpretar-la. En conseqüència, hi ha d'haver múltiples maneres de veure el món.

Història

Fills del ferro

Jordi Casanova i Roca

Curbet Edicions

Recorregut d'una nissaga, la família Casanova, durant sis generacions. Bàsicament des que s'instal·len a Campdevàrol l'any 1870 fins un any després de la finalització de la Guerra Espanyola. Alhora història d'una empresa d'una comarca i d'un país. Basat en fets reals, vertebrats entorn les cartes que ha reunit l'autor del seu avi, de dietaris o de la premsa comarcal. Dels records –la història en minúscula–, a la història en majúscula. Com diu Jaume Cella en el pròleg, «Estem davant d'una obra que té un doble interès. Per un costat pot ser llegida com el relat d'unes vides concretes que es manifesten en un determinat espai físic i temporal –que demostren que els éssers humans som éssers adverbials– de l'existència i de l'experiència humanes, i per l'altra veure com la Història escrita en majúscula intervé, com penetra per les esquerdes de la història personal i la condiciona alhora que la seva interpretació es veu condicionada per la manera de ser dels protagonistes. No hi ha res que determini d'una manera definitiva, però sí que tenim graus diversos d'influència. La nostra cultura va necessitada d'obres d'aquest tipus per arribar a saber molt millor qui som i on volem adreçar-nos de manera individual i de manera col·lectiva. [...] Un llibre, com diu l'autor, que és un procés. I també, com diu l'autor, unes històries que ajuden a entendre la Història. I totes dues concepcions absolutament necessàries»

Assaig

El sexe que volem les dones

Carme Sánchez

Angle Editorial

«El sexe és un joc, el joc dels adults». Als anys seixanta, entre molts canvis socials, hi va haver una important revolució entorn l'alliberament de la sexualitat femenina. Semblava que, a par-

tir d'aleshores, els problemes derivats de les tradicionals i patriarcal relacions entre dona i sexe s'anirien resolent de mica en mica. L'autora del llibre, sexòloga amb més de vint anys d'experiència, reconeix però que encara hi ha molt camí per recórrer. Des d'un punt de vista feminista, trenca amb idees preconcebudes i aborda les diverses etapes per què passa la sexualitat de les dones al llarg de tots els seus períodes vitals. En un to expressament divulgatiu, amè, basat en casos pràctics, en tracta un ampli ventall amb un tret comú: dones que no gaudeixen del sexe com voldrien. L'autoestima i l'empoderament hi juguen un paper cabdal, desmuntant mites.

«Per mi la sexualitat és tot: la sexualitat conforma com et mous, com vius, inclou la teva identitat sexual i de gènere. Tot està imbricat, som persones sexuals i sexuades des que naixem. Sovint pensem que hi ha moltes coses aconseguïdes, com si tinguéssim la igualtat real, i no és cert. Hi ha moltes coses per canviar. Tampoc no m'agrada que sembli que som iguals si ens equiparem. Contràriament, jo parlo de la *mateixitat*, que és un concepte d'una antropòloga mexicana que es diu Marcela Lagarde i que explica que cada dona ha de trobar el seu camí en la construcció de la seva sexualitat. Una ha d'acceptar-se com és». Entrevista publicada a la web donesenxarxa.cat.

www.donesenxarxa.cat/el-sexe-que-volem-les-dones

Policíaca

Amor

Hanne Ørstavik

Editorial Les Hores

Un altre llibre policíac escrit i protagonitzat per dones. La Vibeke, una mare soltera, i el seu fill Jon, acaben de traslladar-se a un poble petit del nord de Noruega. És la vigília del novè aniversari d'en Jon i una fira ambulante ha arribat al poble. Mentre el noi surt pel veïnat a vendre bitllets de loteria per al seu club esportiu, la Vibeke, centrada en els propis pensaments i preocupacions, decideix anar a la biblioteca local.

Què faran els personatges durant aquesta freda nit d'hivern? Mentre constatem com mare i fill poden viure en mons completament separats, una creixent sensació d'inquietud s'apoderarà de la història. Amb la publicació de la novel·la *Hakk* el 1994, Hanne Ørstavik (1969) inicià una carrera que l'ha portat a ser una de les escriptores més relle-

vants i admirades de la literatura noruega contemporània. El seu èxit literari va arribar tres anys més tard, el 1997, amb la publicació d'Amor, que és considerat un dels millors llibres editats en els últims vint-i-cinc anys a Noruega segons el diari noruec *Dagbladet*. Ørstavik ha escrit tretze novel·les, per les quals ha rebut nombrosos reconeixements i premis de la crítica i els lectors, entre els quals destaquen l'Oktober Prize 2000, el Dobloug Prize 2002, el Brageprisen 2004 o l'Aschehoug Prize 2007. El seu treball és llegit i analitzat pels estudiants de literatura de les universitats de Noruega i de l'estranger.

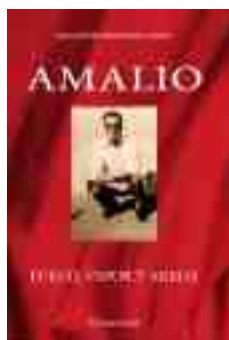
Biografia

Amalio. Fuego, vapor y armas

Rosa Elvira Presmanes

Tintamotora

Biografia d'un militant comunista la trajectòria personal del qual impressiona per la seva radicalitat i coherència. Amalio va participar de molt jove en la lluita contra la dictadura cubana de Machado, va ajudar a organitzar la revolució asturiana del 34, i ja com a comissari polític amb grau de comandant va intervenir en la guerra contra la revolta feixista de 1936. Va ser detingut i torturat. Va morir l'any 1988, i malgrat que la seva vida no va ser fàcil, mai no va renunciar als seus ideals. Però el llibre que ha escrit Rosa Elvira Presmanes és molt més que una biografia. És un esforç extraordinari per entendre la vida d'Amalio, és a dir, per desxifrar el sentit d'una vida militant dedicada per complet a lluitar contra el capitalisme i per una societat més justa. Desxifrar el sentit significa valorar. Valorar no és jutjar. El gran mèrit del llibre rau en el fet que Rosa Elvira s'atreveix a valorar la vida d'Amalio des de la nostra actualitat i en qualitat de filla seva, i ho fa sense amagar-se de res i de ningú. Des de l'ambigua –per dir-ho d'una manera suau– intervenció de l'URSS durant la guerra civil fins a la tristesa amarga del seu pare en l'última etapa de la seva existència. Es tracta, doncs, d'un text complex construït a partir de fragments d'història oral que remeten a vicissituds personals, de cròniques històriques del moviment obrer, i també d'encertades valoracions polítiques. En aquest desenvolupament ple d'interès hi ha, però, un altre text. Un text més recòndit compost per una pluralitat de preguntes encadenades i que, d'alguna manera, són les que han mogut Rosa Elvira a prendre la decisió d'escriure aquest llibre.

Aquestes preguntes giren especialment entorn de la relació entre la veritat i la lluita política.

Santiago López Petit

Poesia

Flumen

Fina R. Palau

La Busca Edicions

El nou llibre de Fina R. Palau, poeta i cantautora, du per títol *Flumen*, que ens remet al clàssic: la vida com a riu, relacionat amb la manera com flueix l'existència humana, comparant-la amb un riu que camina, sense aturar-se, fins a fondre's amb la mar, la seva mort. La Fina viu una etapa de maduresa i, en aquest moment de la seva vida, mira alhora el passat, el temps present i el futur. Com sempre, el fil conductor dels seus poemes va íntimament lligat a la seva experiència vital.

La Fina és una dona compromesa amb el feminisme, amb la pau, amb el moviment obrer, una activista per l'alliberament de la dona, pels drets civils, i això no li permet defallir en l'assoliment de la utopia d'un món millor. Sempre alça la veu en defensa de les persones oprimides. El seu cant desafia els dogmes establerts. El seu activisme també abasta el pacifisme i el moviment obrer clandestí antifranquista. Des del moviment sindical ha estat lluitant pels drets de les persones treballadores. Ens mostra les seves reflexions personals, extretes del seu propi caminar i, també, de les seves lectures. Els seus poemes contenen més saviesa popular que metàfores, perquè ens explica la vida tal com raja, despullada de floritures.

La Fina, entre altres temes, ens parla de les persones treballadores, ella va treballar en una fàbrica i sap el pa que s'hi dona. La poeta té els assalariats anònims que ningú no recordarà al seu pensament, i vol salvar-ne el record.

El rerefons, la denúncia d'un sistema injust: «I així, el gran monstre capitalista s'aixeca / per damunt de sensibilitats, ofegant pobles / que cauen sota aquest verí que ho vol destruir tot / fins l'últim residu de tendresa / per fer-nos robots sense ànima».

Conxa Garcia

Exposició

**Antoni Benaiges,
el mestre que va
prometre el mar
20/7/18 - 3/3/19**

La història d'un mestre republicà català
assassinat per les tropes franquistes,
narrada a través dels llibrets dels seus
alumnes d'una escola rural de Burgos.

Espai Mirador del Museu Marítim de Barcelona
Av. de les Drassanes, s/n. Barcelona

memoria.gencat.cat

mmb MUSEU MARÍTIM DE
BARCELONA

Conjunt de les Drassanes Reials i Museu Marítim de Barcelona

Les Notícies de llengua i treball 47, desembre 2018